

Arbetsrapport nr. 42

Rättvisa nyhetsmedier

Partiskheten under 2006 års medievalsörelse

Kent Asp

Arbetsrapport nr. 42

Rättvisa nyhetsmedier

Partiskheten under 2006 års medievalrörelse

Kent Asp

ISSN 1101-4679

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för Journalistik och Masskommunikation
Box 710, 405 30 GÖTEBORG
Telefon: 031-773 49 76 • Fax: 031-773 45 54
E-post: majken.johansson@jmg.gu.se
2006

Innehållsförteckning

Förkortningar	2
Tabell- och figurförteckning	3
Förord	5
Del I Undersökningen	7
<i>Kapitel 1 Medieval 2006</i>	7
1.1 Frågor – och rapportens uppläggnig	7
1.2 Undersökta nyhetsmedier	9
Del II Medievalrörelsen	11
<i>Kapitel 2 Mediescenen</i>	11
2.1 Storsatsning i televisionen	11
2.2 Nedbantning i storstadspresen	14
2.3 Mindre text – mer bild	16
2.4 En mer journalistpräglad mediescen	17
<i>Kapitel 3 Medievalrörelsens aktörer</i>	19
3.1 Politiker, väljare – och journalister	20
3.2 Riksdagspartierna	21
3.3 Ett presidentval	23
3.4 Partiledardominans	24
3.5 Kvinnor i medievalrörelsen	26
<i>Kapitel 4 Medievalrörelsens frågor</i>	28
4.1 Sakfrågor och skandaler	28
4.2 Sysselsättning i topp	30
Del III Partiskheten	33
<i>Kapitel 5 Gynnas eller missgynnas</i>	33
<i>Kapitel 6 Bilden av partierna</i>	35
6.1 Exponering	35
6.2 Behandling	38
6.3 Relationer	45
<i>Kapitel 7 Bilden av valfrågorna</i>	49
7.1 Dagordningen	49
7.2 Verklighetsbilder	52
7.3 Verklighetsperspektiv	54
<i>Kapitel 8 Bilden av partiernas valprofiler</i>	55
8.1 Partiernas sakfrågeprofiler	55
8.2 Partiernas valrörelseprofiler	59
8.3 Folkpartiskandalen	60
<i>Kapitel 9 Kolumnister och nyhetskommentarer</i>	64
<i>Kapitel 10 Småpartierna</i>	71
Del IV Rättvisa medier	75
<i>Kap 11 Den faktiska partiskheten</i>	75
11.1 Medievalrörelsen	75
11.2 Partiskheten	77
<i>Kap 12 Den oskälige partiskheten</i>	78
12.1 Vem bestämde mediebilden?	78
12.2 Tre avslutande teser	82
Appendix 1	85
Appendix 2	88

Förkortningar

Akt = Aktuellt

Rap = Rapport

Ekot = Dagens Eko

Nyh = Nyheterna

DN = Dagens Nyheter

SvD = Svenska Dagbladet

GP = Göteborgs-Posten

AB = Aftonbladet

Ex = Expressen

Upd = Update

v =vänsterpartiet

s =socialdemokraterna

mp = miljöpartiet

c = centerpartiet

fp = folkpartiet

m =moderaterna

kd =kristdemokraterna

sam =samverkanspartierna

all =alliansen som gemensam aktör

SAMVERKAN = s+v+mp+sam

ALLIANSEN = c+fp+m+kd+all

fi = feministiskt initiativ

jl = junilistan

sd = sverigedemokraterna

sp = sjukvårdspartiet

pp = piratpartiet

nd = nationaldemokraterna

Tabell- och figurförteckning		sid
Tabell 1	Undersökta medier: Nyhetsrapporteringens omfattning den sista valrörelsemånaden 2006	10
Tabell 2	Utbudet av valprogram i televisionen och radion den sista valrörelsemånaden 2006	12
Tabell 3	Bevakningen den sista valrörelsemånaden i SVT:s och SR:s nyhetsprogram 2006 och 2002	14
Tabell 4	Nyhetsbevakningens omfattning i storstadspresen den sista valrörelsemånaden 2006 och 2002	15
Tabell 5	Fördelningen mellan text, rubrik och bild i storstadspresens valbevakning 2006 och 2002	16
Tabell 6	Valbevakningen fördelat på olika innehållstyper	18
Tabell 7	Medievalrörelses aktörer – framträdanden i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	20
Tabell 8	Riksdagspartiernas exponering som agerande och omtalade aktörer i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	22
Tabell 9	Partiets ansikte – partiledarens framträdande som huvudaktör och bildaktör i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	23
Tabell 10	Partiets frontfigur – partiledarens andel av partiernas framträdande i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	24
Tabell 11	Partiledarnas andel av partiernas framträdanden	25
Tabell 12	Kvinnor i medievalrörelsen	26
Tabell 13	Kvinnor som bildaktörer	27
Tabell 14	Kvinnor i medievalrörelsen – könsfördelningen inom partierna	27
Tabell 15	Nyhetsrapporteringens innehåll den sista valrörelsemånaden	28
Tabell 16	De mest uppmärksammade sakfrågorna i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	31
Tabell 17	Nyhetsagendan och valprogramagendan – en jämförelse	32
Tabell 18	Riksdagspartiernas exponering som agerande och omtalade aktörer i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	36
Tabell 19	Behandling av regeringsalternativen i 2006 och 2002 års valrörelser	43
Tabell 20	Rapportering om interna stridigheter (procent)	46
Tabell 21	Rapportering om sammanhållningen inom alliansen och samverkanspartierna	46
Tabell 22	Mediedagordningen och partiernas egna sakfrågeprioriteringar	50
Tabell 23	Tidsperspektiv hos partierna	51
Tabell 24	Partiernas valrörelseprofiler	59
Tabell 25	Uppmärksamheten av folkpartiets dataintrång och andra skandaler	61
Tabell 26	Andel av folkpartiets aktörsframträdanden som avsåg dataintrångsskandalen	62
Tabell 27	Andel skandalkritik mot folkpartiet	63
Tabell 28	Dataintrångsskandalens effekt på bilden av Lars Leijonborg och folkpartiet	63
Tabell 29	Småpartiernas framträdanden som huvudaktörer i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	72
Figur 1	Partiernas framträdanden i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	39
Figur 2	Behandlingen av regeringsalternativen i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	41
Figur 3	Partiledarnas framtoning i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	44
Figur 4	Bilden av sammanhållningen inom alliansen och mellan samverkanspartierna	48
Figur 5	Verklighetsbeskrivningar i nyhetsmedier okt 2004 – juli 2006	53
Figur 6	Verklighetens Sverige i nyhetsmedierna inför valet	54
Figur 7	Partiernas framträdanden i sina favoritsakfrågor i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	58
Figur 8	Omdömen om partierna i kolumnistpalter och nyhetskommentarer	65

Figur 9	Omdömen om samverkanspartierna och alliansen i kolumnistpalter och nyhetskommentarer	68
Figur 10	Omdömen om regeringsalternativen i nyhetskommentarer/kolumnistpalter och i nyhetsbevakningen	70
Figur 11	Behandlingen av småpartierna i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	73

Appendix

Tabell A1	Riksdagspartiernas exponering – en jämförelse mellan tidningarnas bildmaterial och textmaterial	88
Tabell A2	De tio mest uppmärksammade sakfrågorna i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	89
Tabell A3	Partiernas behandling	90
Tabell A4	Överensstämmelse mellan partiernas egna sakfrågeprioriteringar och deras sakfrågeprofiler sista valrörelsemånaden 2006	91
Tabell A5	Partiernas egna sakfrågeprofiler och den sakfrågeprofil de fick framträda med i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	92
Tabell A6	Riksdagspartiernas exponering – en jämförelse mellan nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 och 2002	93
Tabell A7	Partiernas framträdanden i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 jämfört med 2002	93
Tabell A8	Partiernas exponering som huvudaktörer i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	93
Tabell A9	Småpartiernas behandling i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006	94

Förord

Årets medievalsrelä är den nionde i följd som undersökts.

Medievalundersökningarna har sedan starten 1979 i huvudsak finansierats av Riksbankens jubileumsfond (RJ) och Humanistiska-Samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR), numera Vetenskapsrådet, inom ramen för olika forskningsprojekt under ledning av undertecknad.

Medieval 2006 ingår i forskningsprogrammet Journalistik och demokrati – där det övergripande syftet är att i ett brett perspektiv studera svensk journalistik utifrån normativa demokratiska utgångspunkter.

Medarbetare i projektet har varit Johannes Bjerling, Mathias Färdigh, Christina Jonsson och Christoffer Lärkner. Christina Jonsson har stått för redigeringen av rapporten.

Göteborg i december 2006

Kent Asp

Del I Undersökningen

Kapitel 1

Medieval 2006

2006 års medievalsundersökning är den nionde i följd som undersökts inom ramen för de *Medievalsundersökningar*¹ som genomförs vid institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet (JMG). Studierna ingår i forskningsprogrammet *Journalistik och demokrati* där det övergripande syftet är att i ett brett perspektiv studera svensk samhällsjournalistik utifrån normativa demokratiska utgångspunkter.

1.1 Frågor – och rapportens uppläggning

Nyhetsmedierna har en central maktposition under en valrörelse genom att de i sitt urval och genom sin presentation kan gynna eller missgynna valrörelsens olika aktörer. Det är i korthet bakgrunden till undersökningen av 2006 års medievalsundersökning.

Rapporten tar upp två huvudfrågeställningar: (1) hur rapporterade nyhetsmedierna om valrörelsen och (2) var medierna rättvisa?

1. Hur rapporterade nyhetsmedierna om valrörelsen? Denna del av undersökningen är *beskrivande* och försöker klarlägga medievalsundersökningens huvuddrag – medievalsundersökningens anatomi.

Först presenteras *Mediescenen* (kapitel 2) – den scen som de som söker väljarnas mandat framträder på. Hur stor var scenen, var den större än i tidigare val? Hur såg televisionens utbud av valprogram ut? Och vilken effekt hade övergången till tabloidformat för storstadspressen? Präglade journalisterna mediescenen mer än tidigare?

¹ Medievalsundersökningarna omfattar nyhetsmediernas valbevakning under nio riksdagsval (1979-2006) och tre folkomröstningar (kärnkraftsomröstningen 1980, EU-omröstningen 1994 och euroomröstningen 2003) och har sedan starten letts av Kent Asp.

Riksdagsvalsundersökningarna omfattar nyhetsrapporteringen i radio, tv och press (i de senaste undersökningarna enbart storstadspress). I vissa valrörelser har även mindre studier av televisionens utbud av valprogram utförts och sedan 1979 görs även kontinuerligt mindre detaljerade studier av nyhetsmediernas politiska bevakning mellan riksdagsvalen.

Folkomröstningsundersökningarna omfattar även omfattande analyser av televisionens samlade utbud av valprogram samt tidningarnas ledare och annat opinionsmaterial. De nio riksdagsundersökningarna och de tre folkomröstningsundersökningarna har sedan starten gjorts utifrån samma teoretiska utgångspunkter och med samma undersökningsteknik. Under årens lopp har studierna i första hand finansierats genom forskningsanslag från Riksbankens jubileumsfond och Humanistiska-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR), numera Vetenskapsrådet. Medievalsundersökningarnas teoretiska utgångspunkter och empiriska huvudresultat sammanfattas i Asp (2006) *Mediernas uppgifter i valdemokratin* i Bäck&Gilljam (red.) *Valets mekanismer*. Stockholm:Liber.

Därefter presenteras *Medievalrörelsens aktörer* (kapitel 3). Är det bara politiker som framträder på mediescenen? Får riksdagsledamöterna vara med i medievals rörelsen? Blev det ett presidentval – en kamp mellan Göran Persson och Fredrik Reinfeldt? Domineras medierna helt av partiledarna? Vilken roll spelade kvinnorna i medievals rörelsen?

I kapitel 4 *Medievalrörelsens frågor* redovisas vad 2006 års medievals rörelse handlade om. Hur mycket handlade om sakfrågor – och hur mycket handlade om dataintrångsskandalen? Vilka sakfrågor slogs upp i medierna – och vilka försvann?

2. Var medierna rättvisa? Denna del av undersökningen är *utvärderande* och handlar om nyhetsmediernas partiskhet: om något parti eller åsiktsriktning gynnades eller missgynnades i nyhetsrapporteringen.

Frågan om mediernas partiskhet behandlas i sex kapitel. I kapitel 5 *Gynnas eller missgynnas* redovisas de teoretiska och normativa utgångspunkter som ligger till grund för undersökningen. Vad menas med att medierna är partiska – och hur avgör man det? Kan en partisk nyhetsrapportering vara rättvis?

I de därpå följande kapitlen behandlas partiskhetsbegreppets tre huvudkomponenter. I kapitel 6 *Bilden av Partierna* undersöks i vilken utsträckning partierna gynnades eller missgynnades av den uppmärksamhet de fick i medierna, hur de behandlades och hur de relaterades till andra aktörer. Gynnas stora eller små partier av det urval nyhetsmedierna gör? Vilket av regeringsalternativen fick den mest ogynnsamma behandlingen? Vilken bild gavs av sammanhållningen inom den borgerliga alliansen?

I kapitel 7 *Bilden av valfrågorna* undersöks i vilken utsträckning partierna gynnades eller missgynnades av den uppmärksamhet de politiska sakfrågorna fick i medierna, hur olika sakförhållanden framställdes och hur sakfrågor relaterades till varandra. Vilket parti gynnades mest av medieagendan? Vem missgynnades mest av mediernas verklighetsbeskrivningar och de verklighetsperspektiv som kom att dominera i medierna?

I kapitel 8 *Bilden av partiernas valprofiler* undersöks hur väl partiernas profiler i medierna stämmer överens med partiernas egna sakfrågeprofiler – den profil de själva önskar visa upp för väljarna. I vilka sakfrågor ville partierna helst komma till tals i – och i vilka kom de fram? Vilket parti fick den mest gynnsamma profilen i nyhetsmedierna?

I kapitel 9 *Kolumnister och nyhetskommentarer* presenteras en specialanalys av hur partierna och regeringsalternativen behandlades i det kommenterande materialet på nyhetsplats. Är de kommenterande nyhetsanalyserna mer partiska än den rapporterade nyhetsbevakningen?

I kapitel 10 *Småpartierna* redovisas hur partierna utanför riksdagen uppmärksammades i 2006 års medievalrörelse. Kom småpartierna helt bort eller fick de för stor uppmärksamhet?

I kapitel 22 *Den faktiska partiskheten* sammanfattas undersökningens huvudresultat och i kapitel 12 *Den oskäligen partiskheten* diskuteras om partiskheten var oskäligen eller inte.

1.2. Undersökta nyhetsmedier

Medievalsundersökningen 2006 omfattar nyhetsrapporteringen i radio, tv och storstadspress under de sista fyra veckorna före valdagen den 17 september. Startdatum för pressen var den 21 augusti och för etermedierna dagen före, söndagen den 20 augusti. Det innebär att etermedierna, eftersom det handlar om kvällssändningar, inte undersöks under själva valdagen.

I urvalet ingår i Sveriges Televisions nyhetsprogram *Rapport* (19.30) och *Aktuellt* (21.00), Sveriges Radios nyhetsprogram *Ekot* (17.45) och TV4:s nyhetsprogram *Nyheter* (19.00) och för första gången TV3:s nyhetsprogram *Update* (varierande sändningstid). Det är enbart nyhetsredaktionernas huvudsändningar som undersöks. De ekonomiska blocken i *Aktuellt*, *Ekot* och *Nyheter* ingår. *Ekots* sändning kvart i sex har valts för att det är den av *Ekots* sändningar som i omfattning och sändningstid är mest jämförbar med televisionens nyhetsprogram.

Pressurvalet omfattar de sex största storstadstidningarna: *Svenska Dagbladet* (obund m), *Dagens Nyheter* (ober lib), *Göteborgs-Posten* (lib), *Aftonbladet* (s) och *Expressen* (lib) och för första gången *Metro* (stockholmsupplagan). I tidningarna ingår allt relevant rikspolitiskt material på nyhetsplats som behandlar valet (dock ej sport-, kultur- och familjesidor). Tidningarnas bevakning av de lokalkommunala valrörelserna ingår inte, däremot mäts hur många artiklar det rör sig om och hur omfattande bevakningen är. Ledare, debatt- och insändarsidor ingår inte i undersökningen. Resultat för *Update* redovisas endast i en del fall eftersom materialet är mycket begränsat.

Etermediernas valprogram har inte analyserats lika ingående som nyhetsmaterialet. Jämförelser mellan nyhetsrapporteringen och valprogramutbudet görs enbart översiktligt och på vissa punkter (se tabell 2 för en sammanställning av valprogramutbudet).

De nyhetsmedier som ingår i undersökningen presenteras närmare i tabell 1. Där anges undersökningsmaterialets omfattning i (1) antal nyhetsinslag/artiklar, (2) programtid/utrymme i spaltcentimeter (text, rubrik och bild), (3) antal sekunder/antal spcm per inslag/artikel och (4) det genomsnittliga antalet inslag/artiklar per dag.

Tabell 1 Undersökta medier: Nyhetsrapporteringens omfattning den sista valrörelsemånaden 2006

<i>Rapport (19.30) SVT1</i>	134 inslag	4 tim 42 min	126 s/inslag	4,8 inslag/dag
<i>Aktuellt (21.00) SVT2</i>	138 inslag	5 tim 50 min	152 s/inslag	4,9 inslag/dag
<i>Dagens Eko (17.45) P1</i>	98 inslag	3 tim 16 min	120 s/inslag	3,5 inslag/dag
<i>Nyheterna (19.00) TV4</i>	122 inslag	3 tim 59 min	118 s/inslag	4,4 inslag/dag
<i>Update TV3</i>	24 inslag	11 min	28 s/inslag	0,9 inslag/dag
<i>Svenska Dagbladet</i>	504 artiklar	27 570 spcm	55 spcm/art	ca 18 artiklar/dag
<i>Dagens Nyheter</i>	551 artiklar	33 920 spcm	62 spcm/art	ca 29 art/dag
<i>Göteborgs-Posten</i>	497 artiklar	33 640 spcm	68 spcm/art	ca 18 artiklar/dag
<i>Aftonbladet</i>	370 artiklar	26 690 spcm	72 spcm/art	ca 13 artiklar/dag
<i>Expressen</i>	316 artiklar	25 000 spcm	79 spcm/art	ca 11 artiklar/dag
<i>Metro</i>	209 artiklar	8 340 spcm	40 spcm/art	ca 10 artiklar/dag

Kommentar: Undersökningen avser den inrikespolitiska bevakningen och omfattar allt redaktionellt material *exklusive* ledarsidor, kultursidor, familjesidor och insändare. Undersökningsperioden omfattar för pressen 20/8 – 17/9 och för etermedierna 21/8 – 16/9 2006. I Aktuellt och Dagens Eko ingår A-ekonomi resp. Ekonomiekot. Puffar/hänvisningsartiklar på tidningarnas förstasidor räknas som separata artiklar. I pressens volymmått ingår både text-, rubrik- och bildmaterial.

Del II Medievalrörelsen

2006 års riksdagsval skiljde sig i två väsentliga avseenden från tidigare val.

För det första stod kampen om vem som skulle regera Sverige på ett helt annat sätt i centrum än i tidigare val. De fyra borgerliga partierna uppträdde visserligen i valrörelsen som enskilda partier, men också som *en* aktör med ett gemensamt politiskt program - manifesterat i Allians för Sverige. Socialdemokraterna och de två samverkanspartierna uppträdde också mer än i tidigare val som *en* gemensam aktör. I 2006 års val var det tydligare än vanligt att det handlade om en kamp mellan två regeringsalternativ.

För det andra såg det ut att bli ett jämnt val, både en lång tid före valet och under själva valrörelsen. Det var i högsta grad ovisst vem skulle styra Sverige efter den 17 september och allt tydde också på att allmänhetens intresse för det instundande valet var ovanligt stort. Det visade sig också senare i att den neråtgående trenden i valdeltagandet bröts och förbyttes i en uppgång – från 80 till 82 procent.

En kamp om regeringsmakten mellan två tydliga politiska alternativ, med oviss utgång och ett stort engagemang hos läsare, lyssnare och tittare borde bädda för ett stort intresse från mediernas sida. Blev det så? Var engagemanget lika stort hos nyhetsmedierna?

Kapitel 2 Mediescenen

Medierna är den viktigaste förbindelselänken mellan väljare och valda i ett demokratiskt samhälle. Medierna är den scen där de som söker väljarnas mandat och förtroende främst framträder. Hur stor var mediescenen i 2006 års valrörelse? Var den större eller mindre än i tidigare val?

2.1 Storsatsning i televisionen

En storstadsbo kunde i mån av ork och intresse varje dag i genomsnitt läsa bortåt 20 förstasidespuffar och större nyhetsartiklar om valet i sin morgontidning och drygt tio smärre och större artiklar i sin kvällstidning (tabell 1). Till detta kom tidningarnas ledar-, debatt- och insändarsidor (som inte har undersökts). Senare på kvällen kunde han eller hon i genomsnitt lyssna på 3-4 nyhetsinslag i radion och 4-5 nyhetsinslag om valet i något av televisionens nyhetsprogram.

Det fanns alltså goda möjligheter för väljarna att följa med vad som hände under valrörelsens fyra sista veckor. Det gällde inte minst i den stora mängd av valprogram som sändes i radio och televisionen. I tabell 2 redovisas de valprogram som sändes under den sista valrörelsemånaden. Det bör påpekas att sammanställningen inte gör anspråk på att ge en fullständig och heltäckande bild av allt det utbud som sändes.

**Tabell 2 Utbudet av valprogram i televisionen och radion den sista valrörelse-
månaden 2006**

SVT

Debatter

<i>Duellen</i> , debatt Persson – Reinfeldt	SVT1	60 min
<i>Slutdebatt</i> , avslutande partiledaredebatt (samsändning med SR)	SVT1	120 min
<i>UR Election</i> , debatt på engelska mellan partiföreträdare (UR)	SVT1	60 min

Utfrågningar

<i>Utfrågningen</i> , partiledarutfrågningen	SVT 1	7 x 60 min
<i>Telefonväkteri</i> , med partiledarna (samsändning med SR)	SVT24	7 x 60 min

Särskilda valprogram

<i>Karavanen</i> , valprogram om olika sakfrågor från olika orter i Sverige	SVT1	6 x 60 min
<i>Testa ditt val</i> , program där väljarna får testa sina åsikter	SVT1	120 min
<i>Valextra</i> , i anledning av s:s valmanifest	SVT1	30 min
<i>Röstjägare – soffliggare</i> , finskspråkigt valprogram	SVT2	30 min
<i>Reagera</i> , regional valdebatt i <i>elva</i> distrikt	SVT2	6 x 30–60 min

Valspecial

<i>Agenda</i> , om socialdemokraternas valmanifest	SVT1	55 min
<i>Uppdrag granskning</i> , granskning av GP och FR	SVT1	2 x 60 min
<i>Studio 24</i> , dagligt magasinprogram med inbjudna gäster (inkl repris)er	SVT24	ca 15 tim
<i>Valet direkt</i> , direktsända debatter/seminarier (inkl repris)er	SVT24	ca 130 tim

TV3

Valspecial

<i>Insider</i> , utfrågning av småpartier		90 min
---	--	--------

TV4

Debatter

<i>Duellen</i> , debatt Persson – Reinfeldt		55 min
<i>Partiledardebatten</i> , avslutande partiledardebatt		115 min

Utfrågningar

<i>Partiledarutfrågningen</i> , partiledarna ställs mot väggen		2 x 115 min
--	--	-------------

Särskilda valprogram

<i>... dagar kvar</i> , nedräkning inför valdagen		8 x 30 min
---	--	------------

Valspecial

<i>Parlamentets valspäck</i> , politisk satir		60 min
---	--	--------

SR

Debatter

<i>De bortglömda frågorna</i> , debatt i olika samhällsfrågor	P1	4 x 85 min
<i>Ungdomspolitisk debatt</i> , debatt mellan partiernas ungdomsförbund	P3/P4	120 min
<i>Duell</i> , debatt Persson – Reinfeldt	P1	45 min
<i>Uppföljningsdebatt</i> , mellan övriga partiledare	P1	45 min
<i>Slutdebatt</i> , avslutande partiledardebatt (samsändning med SVT1)	P1	120 min
<i>UR Election</i> , debatt på engelska (samsändning med SVT1)	P1	

Utfrågningar

<i>Ekots partiledarutfrågning</i>	P1	7 x 65 min
<i>Ring P1</i> , telefonväkteri med partiledarna	P1	7 x 40 min
<i>Telefonväkteri</i> (samsändning med (SVT24))	P4	7 x 60 min

Särskilda valprogram/valspecial

<i>Studio Ett</i> , dagligt magasinprogram	P1	
<i>Studio Etts valbuss</i> , valprogram från olika orter i landet	P1	
<i>Tendens</i> , magasinprogram	P1	
<i>Politiska klubben med Frank</i> , utfrågning av ungdomsförbunden	P3	7 x 30 min
<i>Lantz i P3</i> , partiledarutfrågningar	P3	7 x 50 min
<i>Christer i P3</i> , moraltest med partiföreträdare	P3	7 x ca 10 min
<i>Front i P3</i> , reportage och debatter	P3	Ca 180 min

Kommentar: Sammanställningen gör inte anspråk på att vara fullständig. Valprogrammen är uppdelade på fyra huvudtyper av program: (1) *debattprogram*, (2) *utfrågningar*, (3) *särskilda valprogram* (producerade i anledning av valet)och (4) *valspecial* (valprogram som ingår i ordinarie programutbud).

Inom *Sveriges Television* stod *SVT1* för det mesta av valprogramutbudet, medan *SVT2* stod för de regionala valprogrammen. (För att få en uppfattning av det regionala utbudets omfattning bör programtiden multipliceras med elva sändningsdistrikt). SVT sände som i tidigare valrörelser partiledarutfrågningar och en avslutande partiledardebatt. *Karavanen*, ett valprogram som namnet antyder sändes från olika orter i landet, sändes också i valet 2002.

Sammantaget uppgick utbudet i *SVT:s* båda huvudkanaler till uppskattningsvis ca 25 timmar eller i genomsnitt nästan en timma om dagen. Till detta kom ett mycket omfattande utbud i *SVT24* i form av direktsändningar (9.30-16.30) och ett dagligt magasinprogram med inslag från valrörelsen. Sändningstiden för *SVT24:s Valet direkt* varierade men inklusive repriserna kan programtiden uppskattas till nästan 130 timmar eller en sändningstid på i genomsnitt mer än 30 timmar per vecka. Av magasinprogrammet *Studio 24:s* programtid kan ca 15 timmar hänföras till inslag om valrörelsen.

TV3 sände under valrörelsen sitt sedvanliga program med småpartier.

TV4 anordnade liksom *SVT* både partiledarutfrågningar och en avslutande partiledardebatt. Till detta kom ett dagligt valprogram som sändes under valrörelsens slutskede. Sammantaget innebar det en sändningstid på knappt 12 timmar. *TV4* hade därmed ungefär hälften så stort utbud av nationella valprogram som *SVT:s* två huvudkanaler. Räknat *per kanal* innebar det att utbudet i *TV4* nästan var lika stort som i *SVT*.

Utbudet av valprogram i *Sveriges Radio* var också mycket stort, men är något svårare att överblicka än tv-utbudet (och det gäller särskilt lokalradio-stationernas omfattande bevakning av de lokalkommunala valrörelserna). Förutom *Ekots* partiledarutfrågningar (som ligger tidigt i valrörelsen) anordnade *P1* en duell mellan Persson och Reinfeldt (där övriga partiledare fick debattera strax efter) och debatter kring fyra *Bortglömda frågor*. *P1:s* ordinarie utbud av magasinprogram, i första hand *Studio Ett*, handlade i stor utsträckning om valet. *P3* hade också ett mycket stort utbud av valprogram särskilt riktade till ungdomar.

Även om det inom ramen för *Medievalsundersökningarna* inte görs några systematiska och ingående innehållsanalyser av radions och televisionens valprogram (det görs däremot i de mer omfattande folkomröstningsundersökningarna) visar en jämförelse mellan den sammanställning som gjorts för 2006 års val och motsvarande sammanställningar från tidigare valrörelser att utbudet av valprogram i radio och tv aldrig varit så stort som under 2006 års valrörelse.

Det gällde framförallt det stora utbud som *SVT24* stod för i form av direktsändningar och dagliga magasinprogram. Och även om *SVT1* och *SVT2* satsade mycket stort på förra valet 2002 (avsevärt mer än valet 1998) var utbudet av

minst samma omfattning under 2006 års valrörelse. *TV4*:s utbud av valprogram var också större 2006 än 2002. Till detta skall läggas ett omfattande utbud om valet både i *SVT*:s och *TV4*:s morgonsändningar. *SR*:s bevakning av riksdagsvalet i form av ordinarie magasinprogram i *P1* och särskilda valprogram var också stort. Det gäller särskilt satsningen i ungdomskanalen *P3*.

Till detta kan även läggas de mer lättsamma partiledarutfrågningar som den kommersiella radion stod för.

Radion och televisionen visade alltså ett mycket stort intresse för 2006 års val. *Sveriges Television* satsade, framförallt genom *SVT24*, mer på 2006 års valrörelse än någon annan tidigare valrörelse. Fanns samma stora intresse hos Sveriges största nyhetsmedier?

2.2 Nedbantning i storstadspressen

Låt oss först se på valbevakningen i radions och televisionens nyhetsprogram (tabell 3). Både *Rapport* och *Aktuellt* uppvisar en ökning både när det gäller programtid och antal inslag om valrörelsen. Däremot minskade utbudet i *Ekot*. I vilken riktning utbudet i *Nyheterna* gick kan vi inte med säkerhet uttala oss om eftersom olika sändningar undersökts i 2006- och 2002 års undersökningar. Det är dock mycket som talar för att utbudet var större 2006 än 2002.

Tabell 3 Bevakningen den sista valrörelsemånaden i *SVT*:s och *SR*:s nyhetsprogram 2006 och 2002

	Antal inslag		Antal minuter		Skillnad
	2006	2002	2006	2002	
Rapport	134	122	282	259	+9%
Aktuellt	138	135	350	290	+21%
Dagens Eko	98	139	196	231	-15%

Kommentar: *TV4*:s *Nyheterna* är ej med i tabellen eftersom resultaten för 2006 och 2002 inte är helt jämförbara – 2002 undersöktes 22-sändningen och 2006 19-sändningen.

Det större antalet inslag i *SVT*:s nyhetsprogram 2006 motsvaras dock helt av de inslag som ägnades åt händelserna kring folkpartiets dataintrång. Bortser vi ifrån dessa inslag är antalet inslag under de båda valrörelserna ungefär desamma i *Rapport*, men färre i *Aktuellt*.

Tolkningen av resultatet kompliceras alltså av hur vi ser på det stora utrymme som ägnades fp-skandalen. Räknar vi ifrån rapporteringen om dataintrånget blir slutsatsen att *SVT*:s båda nyhetsprogram i programtid satsade ungefär lika mycket på att bevaka 2006 års valrörelse som 2002 års valrörelse. Räknar vi däremot in rapporteringen om dataintrånget (vilket är det mest rimliga) blir slutsatsen att *Rapport* och *Aktuellt* satsade mer programtid på att bevaka 2006

års val än valet 2002. *Ekots* satsningar på valet 2006 verkar dock vara mindre än på 2002 års val.

Nyhetsprogrammen i televisionen ägnade alltså 2006 års valrörelse ett större intresse än valet 2002. Och det gällde som vi tidigare sett i ännu grad televisionens utbud av valprogram.

Kan televisionens storsatsning på 2006 års valrörelse även spåras i Sveriges fem största dagstidningar?

Valbevakningen var avsevärt mindre under 2006 än under 2002 i samtliga fem undersökta tidningar. Det gäller oavsett om vi ser till antalet artiklar, det totala utrymmet på tidningarnas nyhetssidor eller enbart textutrymme.

Valrapporteringen i de fem storstadstidningarna minskar sammantaget med 25 procent. Minskningen är mindre – knappt tio procent – om vi ser till sammanlagda utbudet av text, rubrik och bild.

Tabell 4 Nyhetsbevakningens omfattning i storstadspresen den sista valrörelsemånaden 2006 och 2002

	Antal artiklar			Antal tabloidsidor (rubrik-bild-text)			Antal tabloidsidor (endast text)		
	2006	2002		2006	2002		2006	2002	
Svenska Dagbladet	504	682	-26%	131	140	-6%	65	82	-21%
Dagens Nyheter	551	942	-42%	162	210	-23%	81	130	-38%
Göteborgs-Posten	497	577	-14%	160	151	+6%	78	94	-17%
Aftonbladet	370	439	-16%	127	141	-10%	47	62	-24%
Expressen	316	347	-9%	119	130	-8%	44	54	-19%
Totalt	2 238	2 987	-25%	699	772	-9%	315	422	-25%

Kommentar: I pressmaterialet ingår det totala utrymmet för text, rubrik och bild. Utrymmet har kodats i antal spaltcentimeter och omräknats till tabloidsidor där en sida schablonmässigt satts till 210 spcm (6 spalter x 35 cm). Antalet spalter varierar starkt inom en och samma tidning – en spalt beräknas schablonmässigt till 40 mm.

Den klart största minskningen står *Dagens Nyheter* för. Textmängden på tidningens nyhetssidor minskar med nästan 40 procent. *Dagens Nyheter* är trots det den tidning som har den mest omfattande valbevakningen även om skillnaden gentemot *Göteborgs-Posten* är mycket liten. I valet 2002 var *Dagens Nyheter*s valbevakning ca 40 procent större än *Göteborgs-Postens*, medan motsvarande siffra 2006 var ca 4 procent.

Det ligger nära till hands att tro att den kraftigt minskande valbevakningen är en effekt av att storstadspresen 2006 fullt ut övergått till tabloidformat.

Det är svårt att tänka sig någon annan huvudförklaring till den drastiska minskningen i *Dagens Nyheter*. Men den minskande valbevakningen i storstadspressen handlar inte enbart om en tabloideffekt. Bevakningen minskar också i de tre tidningar som under perioden inte genomgått någon formatförändring. Minskningen är även här mycket kraftig. I *Aftonbladet* minskar textmängden med ungefär en fjärdedel och i *Svenska Dagbladet* och *Expressen* med ca en femtedel. Och då är ändå den mycket omfattande rapporteringen kring fp-skandalen inräknad.

Slutsatsen måste därför bli att den minskande valbevakningen också handlar om redaktionella prioriteringar. Nyhetsrapportering kring val, politik och annat samhällsstoff tycks inte längre värderas lika högt i kvällspressen. Det är svårt att se någon annan förklaring mot bakgrund av valets uppenbara nyhetsvärde och inslaget av skandaler. I kvällspressen har det jämfört med tidigare val skett en nedbantning av valbevakningen där politik och annat seriöst samhällsstoff fått stå tillbaka för ett mer nöjesbetonat kändismaterial.

När det gäller storstadsmorgontidningarna kan det diskuteras om det handlar om en ren tabloideffekt eller en redaktionell nedprioritering av den politiska nyhetsbevakningen. Troligen är det en kombination av båda. Tabloidiseringen leder (oavsett om så önskar) till en minskning av det politiska stoffet eftersom tidningen i sin helhet krymper. Det är därför möjligt att det minskade utrymmet för politik inte är större än minskningen för andra bevakningsområden.

2.3 Mindre text – mer bild

Övergången till tabloidformat har också haft en annan mycket påtaglig effekt. Textmaterialet har minskat, medan bildmaterialet har ökat (tabell 5).

Tabell 5 Fördelningen mellan text, rubrik och bild i storstadspressens valbevakning 2006 och 2002

	2006						2002					
	SvD	DN	GP	AB	Ex	Samtl	SvD	DN	GP	AB	Ex	Samtl
Text	49	50	49	37	37	45	58	62	62	44	42	54
Rubrik	14	13	15	19	20	16	14	12	11	14	17	14
Bild	37	37	36	44	43	39	28	26	27	42	41	32
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
n= spcm	27540	33920	33640	26690	25000	146820	29440	44030	31770	29600	27250	162360

Kommentar: Upp till två bilder per artikel har kodats. Detta innebär att andelen bildutrymme sannolikt är marginellt något större, eftersom det kan förekomma artiklar med fler än två bilder, även om det är förhållandevis ovanligt.

År 2006 bestod ca 50 procent av storstadsmorgontidningarnas valbevakning av text. År 2002 utgjorde texten över 60 procent i de två storstadsmorgontid-

ningarna som ännu inte fullt ut övergått till tabloidformat. I första hand har den minskande textmängden fått ge plats för en större andel bilder. Rubrikutrymmet har endast blivit marginellt större.

Textandelen har dock även minskat i kvällspressen. I valet 2006 innebar det att bildmaterialet i kvällspressen upptog en betydligt större plats än själva texten.

Det är inte enbart den stora skillnaden mellan 2002 och 2006 som är anmärkningsvärd. Det är också den stora likheten mellan tidningarna när det gäller fördelningen rubrik-text-bild. De tre storstadsmorgontidningarna framstår i detta avseende närmast som kopior av varandra. Och likheten gäller även de båda kvällstidningarna.

Oavsett om den minskande valbevakningen i Sveriges tre största morgontidningar och den minskande textandelen är en oundviklig konsekvens av övergången till tabloidformat eller ett resultat av en redaktionell nedrustning av det politiska stoffet (eller en kombination av båda) kvarstår det faktum att valet 2006 uppmärksammades i betydligt mindre omfattning än valet 2002.

Och detta trots valet att 2006 års val enligt alla rimliga nyhetskriterier hade ett större nyhetsvärde än 2002 års val – en kamp om regeringsmakten, med två kandidater till statsministerposten, kantad av skandaler och där valutgången var oviss långt in på valnatten. Den nedbantade valbevakningen i storstadspressen kom på så vis att stå i skarp kontrast till televisionens storsatsning.

2.4 En mer journalistpräglad mediescen

För medievalrörelsens aktörer blev storstadspressens nyhetsscen betydligt mindre, medan tv-scenen blev större. För medievalrörelsens främsta aktörer, de politiska partierna, är det dock inte enbart scenens storlek som har betydelse för deras möjligheter att komma i kontakt med sin publik, väljarna.

En annan viktig aspekt handlar om i vilken utsträckning de som söker väljarnas mandat och förtroende får framträda i sådan rapportering som handlar om deras egna göranden och låtanden och i vilken utsträckning de får träda fram som föremål för journalisternas tolkningar och analyser. Det förra har jag i tidigare sammanhang kallat för ett i huvudsak aktörspräglat medieinnehåll och det senare ett i huvudsak journalistpräglat innehåll.²

Nyhetsprogrammen i radio och tv består i stor utsträckning av vad som kan kallas ett aktörspräglat innehåll. Under 2006 års valrörelse utgjorde mer än 90 procent av innehållet av rena nyhetsinslag, medan som mest åtta och som minst fyra procent var kommenterande inslag. Det var endast *Aktuellt* som i någon

² Journalisternas inflytande över nyhetsinnehållet kan ses som en funktion av journalisternas urvalsmakt/frihet och tolkningsmakt/frihet. Urvalsfriheten/makten kan vara begränsad (aktörspräglat innehåll) eller stor (journalistpräglat innehåll) och tolkningsmakten/friheten kan vara liten (beskrivande innehåll) eller stor (tolkande innehåll). Tidigast finns detta beskrivet i Asp (1985): Journalisternas inflytande i valkampen i *Makten från Folket. 12 uppsatser om folkstyrelsen*. Stockholm: Folkstyrelsekommittén/Liber.

större omfattning innehöll inslag av fördjupande karaktär, här klassificerat som bakgrundsmaterial.

I ett avseende finns det en markant skillnad mellan rapporteringen under 2006- och 2002 års valrörelse. Andelen kommenterande inslag, det mest journalistpräglade innehållet, är klart större i televisionens nyhetsprogram 2006 än 2002. Det gäller särskilt *Rapport. Ekot* går emot trenden i tv och minskar andelen kommenterande inslag.

Tabell 6 Valbevakningen fördelat på olika innehållstyper (procent)

	Rapport		Aktuellt		Nyheterna		Ekot		Update	
	2006	2002	2006	2002	2006	2002	2006	2002	2006	2006
Nyheter/reportage	92	96	84	94	94	97	96	87	100	
Bakgrund/fakta	0	2	8	2	1	1	0	2	0	
Kommentar/kolumn	8	1	8	4	5	1	4	7	0	
Övrigt	0	1	0	0	0	1	0	4	0	
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
n = antal inslag	134	122	138	135	122	70	98	139	24	

	SvD		DN		GP		AB		Ex		Metro
	2006	2002	2006	2002	2006	2002	2006	2002	2006	2002	2006
Nyheter/reportage	71	79	69	75	76	81	49	51	58	61	74
Bakgrund/fakta	18	11	20	12	13	9	21	27	16	18	16
Kommentar/kolumn	9	7	8	5	7	3	18	9	21	13	5
Övrigt	2	3	3	8	4	7	12	13	5	8	5
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
n = antal inslag	504	682	551	942	497	577	370	439	16	347	209

Storstadspressens nyhetsbevakning av valrörelsen är mindre aktörspräglad – under 2006 utgjorde ungefär 70 procent av nyhetsartiklar/reportage. Mellan 13 och 20 procent bestod av bakgrundsmaterial (mer journalistpräglat än aktörspräglat) och mellan sju och nio procent av artiklarna är kolumnistspalter eller kommenterande nyhetsanalyser. Under 2006 års valrörelse var *andelen* kommenterande analyser på nyhetsplats ungefär lika stor i *Svenska Dagbladet*, *Dagens Nyheter* och *Göteborgs-Posten* som i *Rapport* och *Aktuellt*.

Den mest journalistpräglade valbevakningen fanns i *Aftonbladet* och *Expressen*.

De hade den minsta andelen rent nyhetsmaterial och den klart största andelen kommenterande material i form av nyhetsanalyser och kolumnistspalter. Bakgrundsmaterial och faktasammanställningar har också en stark ställning i kvällspressen. Det gäller särskilt *Aftonbladet*.

Både morgontidningar och kvällstidningar minskade under 2006 års valrörelse det renodlade nyhetsmaterialet, både i absoluta tal och andelsmässigt, medan det kommenterande materialet ökade.

Det finns med andra ord en klar trend över tid och som gäller generellt för nyhetsmediernas valrapportering. Det journalistpräglade medieinnehållet ökar.

Valprogrammen

I radions och televisionens valprogramutbud går det också att skilja ut programinnehåll som kan karaktäriseras som i huvudsak journalistpräglat och i huvudsak aktörspräglat. Renodlade debattprogram kan betraktas som mer aktörspräglade än utfrågningsprogram ledda av journalister, och utfrågningsprogrammen kan i sin tur sägas vara mer mindre journalistpräglade än valprogram som till största delen består av reportage. De kan sägas vara mindre journalistpräglade än granskande tv-program.

Televisionens valprogram är i mycket stor utsträckning präglade av journalister. Under 2006 års valrörelse var det endast *SVT1:s*, *TV4:s* och *PI:s* dueller mellan Göran Persson och Fredrik Reinfeldt som i sitt upplägg och till sitt innehåll kan sägas ha varit mer aktörspräglat än journalistpräglat, eftersom de två debattörerna i huvudsak styrde över de frågor som togs upp och hur debatten flöt. De avslutande partiledardebatterna, det gäller både *SVT* och *TV4*, var mer styrda av journalister både vad gällde debattens förlopp och genom att ett bestämt antal frågeområden i förväg var utvalda av redaktionerna.

Ett viktigt undantag utgjordes av *SVT24:s* program *Val Direkt*, som sände direkt på för- och eftermiddagar (närmast oredigerat) från olika arrangemang under valrörelsen. *Val Direkt* innehöll därmed ett programinnehåll som inte filterades av journalister och som i mycket hög grad kan karaktäriseras som aktörspräglat. I kvantitativa termer var detta utbud av valprogram mycket omfattande, men hade en mycket liten publik.

Televisionen satsade, som visats tidigare, stort på 2006 års valrörelse. Det innebar att partierna, medievalrörelsens främsta aktörer, fick en större scen till sitt förfogande. Men valprogrammets uppläggning och innehåll präglades starkt av journalister. Samtidigt ökade inslaget av journalisternas egna analyser och kommentarer i nyhetsprogrammen

Kapitel 3

Medievalrörelsens aktörer

För medievalrörelsens aktörer blev tv-scenen större medan storstadspressens nyhetsscen blev mindre. Men både i etermedier och i storstadspressen klev journalisterna ytterligare ett steg framåt på mediescenen.

Det är dock inte enbart politiker och journalister som framträder i medievalrörelsen. Det finns också andra aktörer.

3.1 Politiker, väljare – och journalister

Under den sista valrörelsemånaden stod de politiska *partierna* för 55 procent av alla de framträdanden som gjordes i nyhetsrapporteringen. *Partiledarna* för de sju riksdagspartierna stod tillsammans för 17 procent. Partiledarna stod med andra ord för ungefär en tredjedel av partiernas framträdanden.

Tabell 7 Medievalrörelses aktörer – framträdanden i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 (procent)

	Samtliga	TV-nyheter	Radio-nyheter	Morgonpress	Kvällspress
Partier/politiker	55	54	73	59	45
- <i>partiledare</i>	17	22	27	17	13
- <i>statsråd</i>	4	6	9	5	2
- <i>riksdagsledamöter</i>	2	2	1	2	1
Väljare/allmänhet	7	14	2	4	7
Kändisar	1	0	0	1	3
Experter/forskare	5	6	3	5	4
Intresseorganisationer	3	4	3	3	1
Företagsföreträdare	2	2	1	2	0
Myndigheter	3	4	7	3	2
Opinionsinstitut	8	5	2	10	9
Journalister, kolumnister	16	11	9	13	29
	100	100	100	100	100

n = antal framträdanden 9 950 - - -

Kommentar: Resultatet avser framträdanden som agerande aktörer. För mediegrupperna avser resultatet medelvärden (exkl TV3:s Update). I partiernas framträdanden ingår både då partiet framträder som ett kollektiv (X-parti föreslår i dag ...) och då det företräds av en person (riksdagsman X föreslår idag ...). Resultatet i tabellen bygger på det mest detaljerade måttet på hur olika aktörer framträder i medierna som agerande aktörer, dvs när man får säga eller göra något. I mediematerialet i sin helhet har sammanlagt 9950 sådana aktörsframträdanden registrerats.

Den grupp som i egentlig mening söker väljarnas mandat – *riksdagskandidaterna* – spelar som grupp en helt undanskymd roll i den svenska medievalrörelsen. Endast två procent av alla de framträdande som görs i medievalrörelsen kan föras tillbaka till en person som ställer upp som kandidat i riksdagsvalet (då inräknas ej partiledare/statsråd som kandiderar i riksdagsvalet).

Journalister och kolumnister kommer strax efter partiledarna och står för sammanlagt 16 procent av alla de aktörsframträdanden som görs på nyhetsplats. Journalister kan därför sägas ha dominerat 2006 års medievalrörelse i nästan lika hög grad som partiledarna.³

³ Det bör påpekas att det handlar om explicita utsagor från identifierbara aktörer. I nyhetstexter framgår det ofta inte explicit vem som står för en utsaga. Detta innebär att den andel som här anges för journalister som aktörer i medievalrörelsen närmast skall ses som minimiuppskattning.

Efter partiledare och journalister är *opinionsinstitut* medievalrörelsens tredje störste aktör. Opinionsinstitutens stora andel är dock något missvisande eftersom det inte riktigt handlar om samma slags framträdanden som när det gäller andra aktörer, eftersom det nästan uteslutande handlar om redovisningar av opinionsmättningsresultat. Säg det i en artikel att ett opinionsinstituts mätningar visar att det gått upp för ett visst parti betraktas det som ett ”aktörsframträdande” av ett opinionsinstitut. Som framgår av tabell 7 finns det i detta avseende stora skillnader mellan olika mediegrupper. Det återspeglar i hög grad vilka nyhetsmedier som anlitar opinionsinstitut för ”egna” mätningar.

Enskilda väljare är tätt efter opinionsinstituten medievalrörelsens fjärde störste agerande aktör. Skillnaden mellan olika mediegrupper är mycket stor. I televisionens nyhetsprogram är enskilda väljare den näst största aktörgruppen, medan de förekommer mycket sparsamt i storstadsmorgontidningarna och kanske något överraskande knappast alls i *Ekot*.

Den femte största aktörgruppen i 2006 års medievalrörelse var *experter och forskare* av olika slag.

I medievalrörelsen spelar företrädare för *företag* och olika *intresseorganisationer* en mycket undanskymd roll. Och det gäller oavsett vilken typ av medier det handlar om.

Valprogrammen

I televisionens valprogram spelar de politiska partierna och dess företrädare en ännu mer framträdande roll. Inte minst bidrar de många partiledarutfrågningarna och de avslutande partiledardebatterna i *SVT* och *TV4* till detta.

Men det gäller även *SVT24:s* valprogramutbud – och här väger det stora utbudet av direktsändningar från valrörelsen tungt. En grov uppskattning visar att 82 procent av de medverkande var företrädare för politiska partier. Långt därefter kom gruppen debattörer/journalister (7 procent), experter/forskare (5 procent) och organisationsföreträdare av olika slag (5 procent).

3.2. Riksdagspartierna

Riksdagspartierna, som kollektiva aktörer och företrädare av enskilda personer, är medievalrörelsens mest framträdande aktörer även om de inte helt kan sägas dominera mediescenen. I tabell 8 redovisas hur de sju riksdagspartierna exponerades i olika mediegrupper den sista valrörelsemånaden.

Tabell 8 Riksdagspartiernas exponering som agerande och omtalade aktörer i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 (procent)

	Samtliga	Radio /TV	Morgonpress	Kvällspress
v	5	4	5	5
s	34	36	32	33
mp	5	3	6	6
sam	2	2	3	1
c	6	6	7	7
fp	19	21	17	19
m	13	11	13	14
kd	6	5	6	9
all	10	12	11	6
	100	100	100	100

Kommentar: "All" respektive "sam" står för när alliansen respektive samverkanspartierna exponeras gemensamt. Resultatet avser medelvärden för de olika mediegrupperna (exkl Update). Se tabell 18 för enskilda nyhetsmedier.

Två saker gäller generellt för svenska medievalrörelser. Det finns en stor likhet mellan olika nyhetsredaktioner när det gäller partiernas exponering. Och partiernas exponering i medierna stämmer i grova drag överens med partiernas opinionsstöd.

Nyhetsredaktionerna tycks med andra ord tillämpa en och samma urvalsprincip. Det gäller även om vi ser till tidningarnas bildmaterial. Procentandelarna för de olika partierna är i det närmaste identiska i text- och bildmaterialet (*se tabell A1 Appendix 2*).

2006 års valrörelse uppvisar dock två särskilda kännetecken: den stora exponering som folkpartiet fick och den stora uppmärksamhet de politiska blocken fick när de framträdde som en gemensam aktör.

Folkpartiets stora exponering hänger till en del samman med den uppmärksamhet som dataintrångsskandalen fick. Men folkpartiets *andel* av den totala exponeringen påverkas endast marginellt. Det beror på att skandalen också innebar en ökad exponering för alla partier eftersom rapporteringen till stor del kom att handla om partiernas reaktioner och uttalanden. Ser vi enbart till folkpartiets exponering ökar exponeringen som ett resultat av skandalrapporteringen med drygt 20 procent.

I valet 2006 är exponeringen för de borgerliga partierna som en gemensam aktör tre gånger så stor som i valet 2002. De samverkande partierna kom också mer än i tidigare val att framträda gemensamt som en aktör i medierna även om det skedde på en betydligt lägre nivå.

I 2006 års medievalrörelse skedde det därför ett trendbrott genom att båda regeringsalternativen i större utsträckning än i tidigare val framträdde som en gemensam aktör.

Valprogrammen

I televisionens valprogram används en annan urvalsprincip än i nyhetsrapporteringen. Partierna framträder efter en likhetsprincip där alla riksdagspartier får ”samma utrymme” och samtliga partiledare utfrågas och får lika lång programtid. Duellerna mellan Persson och Reinfeldt frångick dock denna princip.

Tillämpningen av likhetsprincipen ger med andra ord ett föga överraskande resultat när det gäller riksdagspartiernas exponering i SVT:s huvudkanaler och TV4:s valprogram. Däremot var det inte i förväg självklart vilken uppmärksamhet de olika partierna skulle få i SVT24:s omfattande valprogramutbud.

En grov uppskattning av de partiföreträdare som medverkade visar dock att även SVT24 tycks ha tillämpat en likhetsprincip. Exponeringsandelen för socialdemokraterna och folkpartiet var vardera 16 procent, moderaterna, centerpartiet och vänsterpartiet 14 procent samt kristdemokraterna och miljöpartiet 13 procent. Så mycket närmare en tillämpning av en likhetsprincip (dock med ett visst inslag av nyhetsbedömning) är det svårt att komma.

I SVT24 stod medverkande från partier utanför riksdagen sammantaget för ca tre procent av samtliga de framträdanden som gjordes av olika partiföreträdare.

3.3. Ett presidentval?

Under valrörelsen hände det ofta att politiska kommentatorer liknade valet med ett amerikanskt presidentval. Att valet egentligen stod mellan Göran Persson och Fredrik Reinfeldt.

Tabell 9 **Partiets ansikte – partiledarens framträdande som huvudaktör och bildaktör i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 (antal)**

	Antal framträdanden	
	huvudaktör	bildaktör
1. Göran Persson	100	166
2. Fredrik Reinfeldt	50	117
3. Maud Olofsson	36	45
4. Lars Leijonborg	28 (60)	42 (83)
5. Eriksson/Wetterstrand	23	34
6. Göran Hägglund	20	33
7. Lars Ohly	20	29
<i>Samtliga</i>	<i>277</i>	<i>466</i>

Kommentar: Siffrorna inom parentes avser resultatet för Lars Leijonborg inklusive rapporteringen om fp:s datainträng.

Göran Persson var den partiledare som oftast framträdde i medierna (tabell 9). Både om vi ser till antalet framträdande i nyhetsflödet och som bildmotiv. Fredrik Reinfeldt kom på en klar andraplats. Avståndet var dock stort till Persson när det gällde aktörsframträdanden, men inte lika stor när det gällde exponeringen på bild. Maud Olofsson kom på tredje plats. Denna rangordning gäller om vi räknar bort rapporteringen kring fp-skandalen. Räknar vi in dataintrånget framträdde Lars Leijonborg totalt sett fler gånger som huvudaktör än Fredrik Reinfeldt. Däremot inte lika ofta på bild.

Valrörelsen i medierna handlade visserligen mycket om Persson och Reinfeldt, men det är det tveksamt om den var så starkt fokuserad på Persson-Reinfeldt att det går att tala om 2006 års val som ett presidentval om vi ser till nyhetsrapporteringen i sin helhet.

Det som i första hand gjorde att 2006 års valrörelse kom att beskrivas som ett presidentval var att det borgerliga regeringsalternativet för första gången hade samlats kring *en* statsministerkandidat. På så vis kunde två klart utpekade statsministerkandidater ställas mot varandra. Och i det fallet var medierna starkt behjälpliga. De tre största etermedierna (SVT, TV4 och SR) anordnade var och en debatter mellan Göran Persson och Fredrik Reinfeldt. Dueller som fick stor uppmärksamhet i medierna, både inför och efter debatterna.

3.4 Partiledardominans

I eftervalskommentarerna framfördes det ofta att en viktig faktor bakom socialdemokraternas valnederlag var Göran Perssons dominans – att Persson kom att bli synonymt med det socialdemokratiska partiet.

Statsminister Göran Persson var den partiledare som exponerades mest i medierna. Men Persson var samtidigt den partiledare som minst dominerade sitt parti i medierna. Det framgår tabell 10 som visar den andel av partiernas totala framträdanden som partiledarna stod för när det gäller framträdanden som huvudaktörer i nyhetsflödet och i tidningarnas bildmaterial.

Tabell 10 Partiets frontfigur – partiledarens andel av partiernas framträdande i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 (procent)

		Andel av partiernas framträdanden som...			
		huvudaktör	bildaktör	n =	n =
1.	Fredrik Reinfeldt	51	75	98	157
2.	Maud Olofsson	45	80	80	56
3.	Lars Ohly	41	63	49	46
4.	Eriksson/Wetterstrand	41	61	56	56
5.	Göran Hägglund	40	56	50	59
6.	Lars Leijonborg	34 (34)	51(45)	83 (179)	83 (184)
7.	Göran Persson	30	47	337	350
	<i>Samtliga</i>	37	50	753	807

Kommentar: Siffrorna inom parentes avser resultatet för Lars Leijonborg inklusive rapporteringen om fp:s dataintrång.

Göran Persson stod för 30 procent av socialdemokraternas samtliga framträdanden som huvudaktör och 47 procent av bilderna på socialdemokrater. Alla andra partiledare uppvisar en större procentandel.

Fredrik Reinfeldt och Maud Olofsson var de två partiledare som mest påtagligt dominerade sina partier i medierna. Reinfeldt stod för över hälften av moderaternas framträdanden. Och tre av fyra tidningsbilder på moderater föreställde Fredrik Reinfeldt. Andelen bilder på Maud Olofsson var ännu större.

Generellt sett stod partiledarna för 37 procent av partiernas framträdanden som huvudaktörer och för 50 procent av tidningarnas bilder på olika partiföreträdare. I så måtto är det inte orimligt att tala om att partiledarna dominerade 2006 års medievalsvalrörelse, särskilt om vi till detta lägger alla de partiledarutfrågningar och partiledardebatter som förekom i radio och tv.

Det finns dock skillnader mellan olika nyhetsmedier som framgår av tabell 11.

Tabell 11 Partiledarnas andel av partiernas framträdanden (procent)

	Andel	n =
Nyheterna	44	27
Ekot	44	39
Aktuellt	43	28
Expressen	43	69
Rapport	42	40
Svenska Dagbladet	41	136
Metro	37	49
Göteborgs-Posten	35	126
Dagens Nyheter	31	143
Aftonbladet	29	84
<i>Samtliga</i>	37	-
<i>Radio/TV</i>	43	-
<i>Morgonpress</i>	36	-
<i>Kvällspress</i>	36	-

Kommentar: Resultatet avser huvudaktörsframträdanden. För mediegrupperna medelvärden.

Partiledardominansen är störst i radions och televisionens nyhetsprogram där i genomsnitt 43 procent av partiernas huvudaktörsframträdanden görs av en partiledare. I störstads morgontidningarna är andelen något lägre, i genomsnitt 36 procent. Skillnaden är alltså inte särskilt stor. Partiledardominansen är minst i *Dagens Nyheter* och, kanske något överraskande, i *Aftonbladet*.

Valprogrammen

I televisionens valprogram är partiledardominansen betydligt större – om vi ser till SVT:s huvudkanaler och TV4. Det är inte särskilt överraskande med den helt centrala ställning som partiledarutfrågningarna och de avslutande partiledardebatterna har. Utrymmet för andra än partiledarna är naturligtvis större i valprogram som exempelvis SVT1:s *Karavanen* och TV4:s ... *dagar kvar till valet*.

Den enda mediescen som inte dominerades av partiledarna var SVT24:s valprogramutbud. Sammantaget stod partiledarna för 24 procent av de framträdanden som gjordes av olika partiföreträdare.

3.5 Kvinnor i medievalrörelsen

Sveriges riksdag är ett av världens mest jämställda parlament. I medievalrörelsen är det inte riktigt lika jämställt. I de tio undersökta nyhetsmedierna hade 31 procent av artiklarna/inslagen en kvinna som huvudaktör. Som framgår av tabell 12 finns det dock betydande skillnader mellan olika medier.

Tabell 12 Kvinnor i medievalrörelsen (procent)

	Andel kvinnor	n =
Rapport	42	55
Aftonbladet	40	144
Aktuellt	37	65
Göteborgs-Posten	35	196
Expressen	31	169
Ekot	30	47
Dagens Nyheter	29	199
Metro	27	85
Svenska Dagbladet	25	221
Nyheterna	21	48
Update	20	5
Samtliga	31	1 234

Kommentar: Rapportering kring fp:s dataintrång ingår inte.

I topp ligger *Rapport* och *Aftonbladet*, där andelen kvinnor som huvudaktörer är nästan dubbelt så stor som i *Nyheterna* och *Svenska Dagbladet*.

Andelen kvinnor i *Svenska Dagbladets* bildmaterial är emellertid mycket större – 38 procent mot 25 procent i textmaterialet (tabell 13). Även *Dagens Nyheter* är mer jämställt i bildmaterialet än i textmaterialet, medan det motsatta gäller *Aftonbladet*.

Skillnaden för *Aftonbladets* del hänger till stor del samman med att tidningen har en stor andel kvinnliga kolumnister och att kvinnor står för kommenterande nyhetsanalyser. I dessa artiklar klassificeras de som huvudaktör, men deras bild-byline räknas inte in som en del av tidningens bildmaterial om valrörelsen.

Tabell 13 Kvinnor som bildaktörer (andel)

	Andel kvinnor	n =
Svenska Dagbladet	38	278
Dagens Nyheter	38	272
Göteborgs-Posten	36	296
Metro	33	118
Expressen	30	276
Aftonbladet	29	319
<i>Samtliga tidningar</i>	<i>34</i>	<i>1 559</i>

Kommentar: Rapportering kring fp:s datainträng ingår inte. Bildaktör avser enbart pressmaterialet. Upp till två bilder per artikel har kodats.

Resultatet i tabell 12 och 13 avser andelen kvinnor av alla personer som framträdde i medievals rörelsen – såväl företrädare för politiska partier som andra personer. I tabell 14 redovisas den kvinnliga representationen inom de sju riksdagspartierna.

Andelen kvinnor inom partierna är något lägre än när det gäller andelen kvinnor generellt. Och andelen är betydligt lägre om vi ser till dagstidningarnas bildmaterial – 23 procent.

Tabell 14 Kvinnor i medievals rörelsen – könsfördelningen inom partierna (procent)

	Andel kvinnor		n =	n =
c	82	89	51	53
mp	46	49	28	39
v	27	24	30	42
fp	27	25	56	67
s	21	18	273	327
kd	19	10	42	48
m	16	6	69	150
<i>Samtliga</i>	<i>28</i>	<i>23</i>	<i>549</i>	<i>726</i>

Kommentar: Rapportering kring fp:s datainträng ingår inte. Bildaktör avser enbart pressmaterialet. Upp till två bilder per artikel har kodats.

Att kvinnor är sämre representerade inom partierna förklaras till stor del av den aktuella personuppsättningen inom partierna, särskilt partiledarna. I 2006 års riksdagsval var en partiledare och ett språkrör kvinna, vilket innebär en andel på 25 procent (två av åtta). Med detta betraktelsesätt kan kvinnorepresentationen i medierna i stora drag sägas ha motsvarat den kvinnorepresentation som fanns hos partiernas främsta företrädare, dvs de som i första hand framträder i medierna.

Centerpartiet är det parti som uppvisar den största andelen kvinnliga företrädare i medierna – både i text och på bild. Den främsta förklaringen är naturligtvis att partiet har en kvinnlig partiledare och att partiledaren står för en mycket stor del

av de framträdande som görs i medierna. Det är också den främsta förklaringen till att kvinnor står för ungefär hälften av miljöpartiets framträdanden.

Moderaterna är det parti som i minst grad representeras av kvinnor i medierna. Det gäller särskilt i tidningarnas bildmaterial – 94 procent av de moderater som förekom på bild var män.

Kapitel 4

Medievalrörelsens frågor

En svensk medievalrörelser handlar inte enbart om enskilda *sakfrågor*. Den handlar också om *idéfrågor*; frågor av ideologiskt slag eller frågor som rör övergripande demokratifrågor. Och, ofta som mest intensivt i slutet av valkampanjen, *regeringsfrågan*; vem som skall bilda regering med vem, och hur eniga de i så fall är. Rapportering kring olika politiska *skandaler* hör också till de stående inslagen i en medievalrörelse; avslöjade oegentligheter, affärer eller politiska tabbar av olika slag.

Ett centralt inslag är också skildringen av själva valkampanjen och allt som rör sig kring den; *valrörelsen* och dess olika aktörer. Det kan handla om kommenterande nyhetsanalyser av det politiska spelet den senaste veckan, reportage från valarbetarnas vardag, personporträtt, bakgrundsfakta om valet och opinionsmätningar – och allt annat som inte handlar om enskilda sakfrågor, idéfrågor, regeringsfrågan eller skandaler.

4.1 Sakfrågor och skandaler

Under 2006 års medievalrörelse handlade ungefär hälften om enskilda sakfrågor (tabell 15). Det gällde för nyhetsprogrammen i radio och tv och för storstadsmorgontidningarna, medan andelen är betydligt lägre i kvällspressen, ungefär en tredjedel. I kvällstidningarna dominerar i stället den kategori som här kallas *valrörelsen*.

Tabell 15 Nyhetsrapporteringens innehåll den sista valrörelsemånaden (procent)

	Samtliga	Radio/TV	Morgonpress	Kvällspress
Sakfrågor	47	51	51	34
Idéfrågor	6	6	7	3
Regeringsfrågan	3	3	3	1
Skandaler	15	18	11	18
- <i>fp:s dataintrång</i>	9	12	7	12
- <i>andra skandaler</i>	6	6	4	6
Valrörelsen	29	22	28	44
	100	100	100	100

Kommentar: Resultatet avser medelvärdet för de olika mediegrupperna.

Idéfrågor uppmärksammades dubbelt så ofta som regeringsfrågan. I detta avseende skiljer sig 2006 års valrörelse från tidigare medievalrörelser.

Regeringsfrågan uppmärksammades mindre än normalt och idéfrågorna något mer än normalt. Och även om andelen utsagor om idéfrågor respektive maktfrågor kan synas vara av begränsad omfattning ger ändå detta en distinkt karaktär åt 2006 års medievalrörelse: lite mer om idéer och mindre prat om vem som skall regera med vem.

Av allt det som fördes fram av olika aktörer i medievalrörelsen handlade sammantaget 15 procent om skandaler. Rapporteringen kring folkpartiets dataintrång uppgick till nio procent. De återstående sex procentenheterna tog upp andra politiska skandaler. I första hand handlade det om offentliggörandet av JO:s granskning av Lars Danielsson, som på nytt aktualiserade den socialdemokratiska regeringens hantering av tsunamin, och avslöjandet av att en kristdemokrat i valrörelsens inledning hade försökt nästla sig in i socialdemokraternas valorganisation.

Av de nio riksdagsval som hittills undersökts är 2006 års medievalrörelse den valrörelse som handlat mest om politiska skandaler. Men skillnaden gentemot 1988 års valrörelse är inte särskilt stor. Då handlade (mätt på samma sätt) sammantaget 12 procent om skandaler. Det rörde sig nästan uteslutande av socialdemokratiska skandaler, i första hand Ebbe Carlsson-affären, Stig Malms lägenhetsaffärer, en ”ny-gammal” IB-affär och en rattonykter s-riksdagsman.

Sett i ett kvantitativt perspektiv ”drabbades” socialdemokraterna under 1988 års valrörelse sålunda något mer av skandaler i medierna än vad folkpartiet gjorde under 2006 års valrörelse. Den stora skillnaden var att rapporteringen kring fp:s dataintrång och de turer som följde var starkt koncentrerade i tid och dominerade medierna mycket kraftigt under fyra-fem dagar, medan s-skandalerna under 1988 rörde sig om flera olika affärer utspridda över tid. En viktig skillnad var också att folkpartiets högsta partiledning var direkt inblandad i rapporteringen kring dataintrånget, medan så inte var fallet med s-affärerna 1988.

Men varken s-skandalerna 1988 eller fp-skandalen 2006 kan sägas ha dominerat medievalrörelserna, även om dataintrånget under fyra-fem dagar fick ett extremt stort genomslag i alla nyhetsmedier. Det fanns också (som framgår av tabell 15) en skillnad mellan olika nyhetsmedier. Fp-skandalen fick andelsmässigt mest uppmärksamhet i kvällspressen och i radions och televisionens nyhetsprogram, medan den fick en relativt sett mindre uppmärksamhet i morgontidningarna (mer om rapporteringen kring fp-skandalen i avsnitt 8.3).

Valprogrammen

Televisionens valprogram är i sin helhet betydligt mer inriktade på enskilda saksfrågor; på substansen i politiken. Det gällde exempelvis *SVT1:s Karavanen*, som från olika orter i Sverige betade av sex olika politikområden: folkhälsa och

idrott, energifrågor, demokratin, bostadsfrågor, äldreomsorgen och sysselsättningen. Och radions *PI* ägnade fyra debatter åt, som man rubricerade, valets bortglömda frågor. Televisionens och radions magasinprogram som *Studio 24* och *Studio Ett* var också sakfrågeinriktade, men där förekom även inslag om det politiska spelet och reportage från valrörelsen.

Den starka sakfrågeinriktningen gäller även i hög grad partiledarutfrågningarna även om det i *SVT*:s utfrågningar även fanns med inslag med personliga frågor. Utfrågningarna skiljde sig också från partiledare till partiledare. Lars Ohly fick svara på fler frågor av ideologisk karaktär än de andra, Peter Ericksson utfrågades mer i regeringsfrågan och en stor del av Lars Leijonborgs framträdande togs upp av frågor om den då nyligen avslöjade dataintrångsskandalen.

Även om utfrågningarnas inriktning skiljde sig något åt dominerades de av enskilda sakfrågor. I genomsnitt handlade knappt 70 procent av *SVT1*:s partiledarutfrågningar om enskilda sakfrågor, ca tio procent om idéfrågor, ca fem procent om regeringsfrågan, ca fem procent om fp-skandalen och drygt tio procent om allmänpolitiska frågor där någon kategoriuppdelning inte gjorts (i första hand ett programavsnitt där partiledarna avkrävdes ”snabba besked”).

4.2 Sysselsättning i topp

Ungefär hälften av allt som det rapporterades om i nyhetsmedierna under den sista valrörelsemånaden handlade om enskilda sakfrågor.

Sysselsättningen dominerade medievalrörelsen mycket starkt (tabell 16). Det gällde särskilt nyhetsprogrammen i radio och tv där 20 procent handlade om sysselsättningen. Det är en mycket stor skillnad jämfört med 2002 års valrörelse. Då handlade endast två procent om sysselsättningsfrågor. För samtliga nyhetsmedier var resultatet 2002 tre procent mot 17 procent 2006.

På andra plats kom *skatter*. I valrörelsens inledning handlade det främst om fastighetsskatten, medan inkomstskatter kom mer i fokus i valrörelsens slutskede. Den stora uppmärksamheten för skattefrågor står också i starkt kontrast med 2002 års medievalrörelse. Då handlade tre procent om skatter. Krav på sänkt bensinskatt fick 2006 en begränsad uppmärksamhet, säkert till en del ett resultat av kraftigt sjunkande världsmarknadspriser på olja.

Familje- och barnomsorgsfrågor, liksom *vård- och äldreomsorg* är sakfrågor som legat högt på mediedagordningen under de tre senaste valen. Det gäller också *skolfrågor*. Vård- och äldreomsorgen fick dock en klart mindre uppmärksamhet jämfört med 2002 års valrörelse, medan familjefrågorna fick en betydligt större uppmärksamhet. Frågor kring utbildning och forskning fick i båda valen ungefär samma uppmärksamhet, men med den skillnaden att forskningsfrågor uppmärksammades mer 2006 och skolfrågor mindre.

Tabell 16 De mest uppmärksammade sakfrågorna i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 (procent)

	Samtliga	Radio/TV	Morgonpress	Kvällspress
Sysselsättning	17	20	15	16
Skatter	12	12	11	17
Familj/barn	10	9	9	12
Vård/äldreomsorg	7	8	7	6
Miljöfrågor	7	8	6	7
Utbildning/forskning	6	4	9	5
Integrationsfrågor	6	4	8	4
Rättsfrågor	5	2	8	8
Ekonomi	5	7	5	2
Utrikes/internationellt	5	9	3	1
Övriga sakfrågor	20	17	19	22
	100	100	100	100

Kommentar: Resultatet avser medelvärdet för de olika mediegrupperna.

Även när det gäller andra sakfrågor är det stora skillnader mellan 2002 och 2006 års mediedagordning. Det gäller *integrationen*, *Sveriges ekonomi* och *miljön*. I 2002 års medievalrörelse var integrationsfrågan den största valfrågan (12 procent, bl a som ett resultat av fp:s språktestutspel), medan ekonomin kom på en klar andra plats (10 procent). I 2006 års medievalrörelse fick de andelsmässigt bara hälften så stor uppmärksamhet.

Miljöfrågorna gick motsatt väg. 2002 låg de utanför tio-i-topplistan medan de 2006 andelsmässigt fick en mer än dubbelt så stor uppmärksamhet och kom på femte plats. I första hand var det växthuseffekten och klimatförändringarna som uppmärksammades.

Rättsfrågor och *utrikesfrågor* fick ungefär samma uppmärksamhet i 2006 års val som i valet 2002.

Det finns vissa skillnader mellan olika nyhetsmedier men det är ändå likheten som överväger. Oavsett vilken tidning eller nyhetsprogram man tar del av så möter man i stora drag samma sakfrågeprioriteringar, samma dagordning (*se tabell A2 i appendix 2*). Mycket tyder dock på att skillnaden mellan olika nyhetsmedier var något större i 2006 års val än i tidigare val. Det är tänkbart att 2006 års medievalrörelse i detta avseende innebar ett trendbrott – att nyhetsredaktionernas sakfrågeprioriteringar i framtida valrörelser kommer att skilja sig mer åt.

Valprogrammen

Hur förhåller sig då 2006 års nyhetsagenda till sakfrågeagendan i televisionens valprogram? Ett översiktligt svar ges i tabell 17 där de tio enskilda sakfrågor som kom högst på nyhetsagendan jämförs med den uppmärksamhet de (i genomsnitt) fick i *SVT1*:s partiledarutfrågningar och i *SVT24*:s valprogram. Tabellen avser endast uppmärksamheten av enskilda sakfrågor.

Tabell 17 Nyhetsagendan och valprogramagendan – en jämförelse (procent)

	Nyhets- agendan	Valprogramagendan Utråkning	SVT24
Sysselsättning	17	10	7
Skatter	12	6	1
Familj/barn	10	11	0
Vård/åldreomsorg	7	2	3
Miljöfrågor	7	4	9
Utbildning/forskning	6	4	7
Integrationsfrågor	6	5	7
Rättsfrågor	5	11	7
Ekonomi	5	1	4
Utrikes/intern	5	7	12
Övriga sakfrågor	20	39	43
	100	100	100

Skillnaden är förhållandevis stor mellan nyhetsagendan och valprogramagendan. Det gäller särskilt jämfört med *SVT24*:s utbud. Det fanns alltså (genom utbudet i *SVT24*) inte *en* medieagenda under 2006 års valrörelse, även om nyhetsagendan var den helt dominerande. Skillnaden måste dock tolkas med försiktighet eftersom en mycket stor del av *SVT24*:s programutbud, ca 40 procent, inte klassificerats på enskilda sakfrågekategorier utan enbart som allmänpolitiskt innehåll.

Del III Partiskheten

Analysen av nyhetsmediernas partiskhet tar sin utgångspunkt i krav som kan ställas på medierna utifrån normativa demokratiska utgångspunkter. Det krav som aktualiseras här kan formuleras på följande sätt: nyhetsmedierna bör behandla olika åsiktsriktningar på ett sådant sätt att inte någon part eller åsiktsriktning oskäligt gynnas eller missgynnas.

Medievalsundersökningarna ingår i ett större teoretiskt sammanhang och som inte berörs i denna rapport. I *appendix 1* redovisas i korthet de normativa utgångspunkter som ligger till grund för studierna av mediernas partiskhet.

Kapitel 5

Gynnas eller missgynnas

Ett medieinnehåll anses partiskt när en aktör (en åsiktsriktning, ett parti, en person, ett land...) *gynnas* eller *missgynnas*. Det är utgångspunkten för Medievalsundersökningarna. Den centrala forskningsuppgiften blir därför att empiriskt undersöka om och i vilken utsträckning olika åsiktsriktningar har gynnats eller missgynnats i mediernas valbevakning. Studien tar alltså inte sin utgångspunkt i lagar och avtal, exempelvis public service-företagens sändningstillstånd.

Distinktionen mellan ett deskriptivt, beskrivande perspektiv och ett normativt utvärderande perspektiv är en annan viktig utgångspunkt i Medievalsundersökningarna. Den deskriptiva frågan om ett parti eller åsiktsriktning faktiskt har gynnats av medierna måste skiljas från den normativa frågan om medierna *oskäligt* har gynnats eller missgynnats en aktör. Att en aktör de facto har fått en mycket ogynnsam uppmärksamhet innebär inte med nödvändighet att aktören därmed oskäligt har missgynnats. Slutsatser på deskriptiv nivå om mediernas faktiska partiskhet, är alltså inte automatiskt giltiga på normativ nivå.

När jag talar om mediernas faktiska gynnande eller missgynnande använder jag mig av termen *partiskhet* och när jag drar slutsatser om mediernas partiskhet varit oskäligt använder jag termen *rättvisa*. Slutsatserna om nyhetsmediernas valbevakning var rättvis bygger sålunda på en samlad bedömning av den empiriskt uppmätta partiskheten och de förutsättningar under vilken rapporteringen ägt rum.

Hur kan man då undersöka om medierna är partiska i sin nyhetsrapportering?

För det första krävs en teori som på ett heltäckande sätt anger *hur* en aktör kan gynnas eller missgynnas, eftersom en aktör kan missgynnas i ett avseende, men gynnas i ett annat. De studier som här presenteras utgår ifrån grundantagandet att den enskilde individens politiska handlande bestäms av hur han/hon uppfattar och värderar två objekt i politiska världen: aktörer och sakfrågor. Utifrån detta

antagande kan på deduktiv väg tre olika huvudsätt härledas på vilket en aktör kan gynnas eller missgynnas i medierna.

För det *första* kan en aktör gynnas eller missgynnas genom den bild som ges av aktören som *aktörsobjekt*. Som aktör kan man gynnas eller missgynnas i medierna genom (1) den uppmärksamhet man får, (2) det sätt på vilket man framställs och (3) genom det sätt på vilket man relateras till andra aktörer.

För det *andra* kan en aktör gynnas eller missgynnas genom den bild som medierna ger av *sakfrågeobjektet*. Som aktör kan man gynnas eller missgynnas i medierna genom (1) den uppmärksamhet olika frågor, företeelser eller sakförhållanden får, (2) sätt på vilket olika frågor, företeelser eller sakförhållanden framställs och (3) genom det sätt på vilket olika sakfrågor, företeelser eller sakförhållanden relateras till varandra.

För det *tredje* kan en aktör gynnas eller missgynnas genom det sätt på vilket aktören själv *relateras* till olika sakfrågeobjekt, företeelser och sammanhang. Som aktör kan man gynnas eller missgynnas i medierna genom att man får framträda med den sakfrågeprofil man själv önskar eller missgynnas genom att man förbinds med sakfrågor, företeelser eller sammanhang som man vill undvika.

En aktör, ett parti eller åsiktsriktning kan med andra ord ges en gynnsam uppmärksamhet i ett avseende (stor uppmärksamhet) och missgynnas i ett annat (framträda i oönskade frågor och sammanhang). Slutsatserna om ett mediums partiskhet bör därför bygga på en samlad bedömning av de tre olika huvudsätt sätt som mediebilden kan gynna eller missgynna en aktör på.

För det *andra* krävs en teori eller föreställning om *när* ett gynnande eller missgynnande föreligger. Det som i denna studie avgör om partiskhet föreligger är ett antal enkla antagande om vad som i normalfallet kan tänkas vara gynnsamt eller ogynnsamt för en aktör. Att det t ex i normalfallet är gynnsamt för ett politiskt parti eller en politisk åsiktsriktning att få uppmärksamhet, att det i normalfallet är mer gynnsamt att få beröm än kritik, att det i normalfallet är mer gynnsamt att framställas i harmoni än i konflikt, att det i normalfallet är gynnsamt om mediernas bild av omvärlden och olika sakförhållanden stämmer överens med den bild aktören själv vill ge osv.

Självfallet kan det i en del fall vara negativt för en aktör att framträda i medierna, t ex om man mot sin vilja tvingas fram. Och i andra fall kan det vara negativt att få beröm om berömmet kan uppfattas som en dödskyss, liksom det kan vara positivt med kritik om kritiken kommer från en motståndare som man politiskt vill markera ett avstånd till. I flertalet fall torde dock de grundantaganden som här görs vara giltiga. Därav tillägget i normalfallet.

Dessa antaganden innebär att det i vissa fall krävs att man kan fastställa eller i varje fall kan uppskatta vilken världsbild aktören själv står för eller vilka pre-

ferenser aktören själv har för att kunna avgöra om medierna kan anses gynna eller missgynna den aktuella aktören.

I de följande tre kapitlen *Bilden av Partierna*, *Bilden av valfrågorna* och *Bilden av partiernas valprofiler* kommer partiskhetsbegreppets tre huvudkomponenter att belysas i tur och ordning.

Kapitel 6

Bilden av partierna

Det första huvudsättet ett parti, en åsiktsriktning, en organisation, ett företag, en person eller ett land kan gynnas eller missgynnas på är genom den bild medierna ger av aktören. Ett parti eller åsiktsriktning kan som aktör gynnas eller missgynnas i medierna: (1) genom uppmärksamhet, (2) genom det sätt på vilket man uppmärksammas och (3) genom det sätt på vilket man relateras till andra aktörer. I det följande presenteras de tre partiskhetsaspekterna i tur och ordning.

6.1 Exponering

Partierna uppmärksammas i ungefär samma utsträckning oavsett vilket nyhetsmedium det gäller. *Aftonbladet*, som på ledarplats stödjer socialdemokraterna, ägnade exempelvis på nyhetsplats inte mer utrymme åt socialdemokraterna än andra tidningar och *Svenska Dagbladet*, som på ledarplats stödjer moderaterna, ägnade inte moderaterna ett större utrymme.

Skillnaden mellan olika nyhetsmedier är små och det finns inte heller något tydligt mönster i de små skillnader som finns. När det gäller partiernas exponering är det därför inte meningsfullt att tala om skillnader i olika mediers partiskhet.

Tabell 18 Riksdagspartiernas exponering som agerande och omtalade aktörer i nyhetsrapporteringen sista varörelsemånaden 2006 (procent)

	Rap	Akt	Ekot	Nyh	SvD	DN	GP	AB	Ex	Metro	Up- date
v	5	6	4	2	5	8	5	6	4	4	0
s	34	34	36	39	34	29	31	30	35	35	31
mp	4	3	4	2	6	8	7	8	5	4	0
sam	2	3	1	2	3	2	3	2	1	3	0
c	6	5	6	4	7	7	6	7	6	7	2
fp	20	19	23	21	16	16	19	16	21	18	39
m	12	11	9	13	12	13	12	17	12	15	8
kd	4	6	6	5	4	8	5	8	9	6	8
all	13	13	11	12	13	9	12	6	7	8	12
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
SAMVERK	45	46	45	45	48	47	46	46	45	46	31
ALLIANS	55	54	55	55	52	53	54	54	55	54	69
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
n=	610	673	556	635	1702	2236	1827	1515	1292	516	59

Kommentar: Resultaten för de olika mediegrupperna är medelvärden (exkl Update). Rapportering kring fp:s datainfrång ingår i resultatet.

Däremot kan den stora likheten vara ett uttryck för en partiskhet som gäller alla (undersökta) nyhetsmedier. Det resultat som redovisas i tabell 18 är nämligen inte unikt för 2006 års valrörelse. Det gäller i stort för alla tidigare undersökta valrörelser. Oavsett vilket nyhetsmedium man tar del av möter man partierna i ungefär samma utsträckning som deras opinionsstöd. Detta innebär med andra ord (allt annat lika) att stora partier gynnas och små partier missgynnas om vi utgår ifrån normalantagandet att är gynnsamt för ett politiskt parti att få komma fram i medierna och att det är ogynnsamt att inte uppmärksammas.

Vad är det då som val efter val åstadkommer överensstämmelsen mellan partiernas exponering i medierna och deras styrka i opinionen?

Det är knappast troligt att det är opinionsstödet *per se* som avgör partiets uppmärksamhet i nyhetsflödet. Det är mera sannolikt att det handlar om en relevansbedömning från nyhetsredaktionernas sida – där partiets styrka blir ett mått på ett partis politiska relevans eller betydelse. Och ett enkelt relevans-kriterium är partiets ställning i opinionen. Ett stort partis ställningstagande har ett större nyhetsvärde (allt annat lika) än ett litet partis.

Det är också möjligt att urvalet speglar en faktisk verklighet där stora partier utvecklar en större aktivitet under valrörelserna än små partier – att det finns ett samband mellan partiernas utåtriktade verksamhet och deras storlek. Till viss del är det nog riktigt. Det gäller särskilt i de lokalkommunala valrörelserna. Men när det gäller bevakningen av den nationella valrörelsen är det mera troligt att partiernas ställning i opinionen väger tyngre än deras kampanjaktiviteter.

Till den allmänna nyhetsbedömningen av ett partis politiska relevans skall naturligtvis också läggas en bedömning som tar sin utgångspunkt i den aktuella politiska situationen där exempelvis små partier genom sin parlamentariska ställning eller genom särskilda händelser kan bedömas ha ett särskilt stort nyhetsvärde. Folkpartiet kom exempelvis genom dataintränet och den omfattande rapportering som följde på det att få en stor uppmärksamhet i medierna. Men även bortsett från rapporteringen kring dataintränet skulle folkpartiet ha fått stor uppmärksamhet i 2006 års val. En viktig förklaring var folkpartiets kraftigt minskande opinionsstöd. Det blev därför enligt medie-logikens lagar tacksamt att ställa motgången 2006 mot framgången 2002.

Hos medierna finns det säkert också, utöver grundläggande nyhetsvärderingsprinciper, överväganden som tar sin utgångspunkt i ett balanstänkande. Det gäller särskilt de nyhetsmedier som i lagar och avtal har att följa regler om en opartisk nyhetsförmedling.

Om ett sådant balanstänkande förekommer bör det märkas främst där en balansering är mest praktiskt genomförbar, exempelvis i vilken utsträckning de politiska blocken får framträda som agerande aktörer i nyhetsflödet. Det är förhållandevis enkelt för redaktionerna att ha koll på.

En genomgång av de nyhetsprogram som i sina sändningstillstånd åläggs att vara opartiska visar att den borgerliga alliansen fick framträda 127 gånger och de samverkande partierna 129 gånger i *Rapport*, i *Aktuellt* var motsvarande siffror 117 mot 114, i *Ekot* 116 mot 110 och i *Nyheter* 95 mot 112 gånger. (I dessa siffror ingår inte rapporteringen om fp-skandalen).

Är det nyhetsvärderingsprinciper eller ett balanstänkande som ligger bakom denna likartade behandling av de två regeringsalternativen?

Ett visst mått av balanstänkande förekommer med största sannolikhet i valrörelsebevakningen, men grundläggande nyhetsvärderingsprinciper väger troligen tyngre. Ett partis exponering i nyhetsmedierna är i första hand en funktion av journalisternas bedömningar av ett partis politiska vikt och ett partis publika intresse. Och det är en urvalsprincip som i stort sett gällt i alla de nio riksdagsval som undersökts.

Valprogrammen

När det gäller partiernas exponering i televisionens valprogram gäller en annan grundprincip – en *likhetsprincip* där alla riksdagspartier behandlas lika. En tillämpning av likhetsprincipen kan sägas innebära (allt annat lika) att stora partier missgynnas och små partier gynnas. Det bli särskilt tydligt i debatter där ett parti som innehar regeringsmakten exempelvis får kritiska frågor från alla andra partier, men där alla ges samma debattid.

Likhetsprincipen tillämpades även i praktiken under 2006 års valrörelse (när det gällde riksdagspartierna). Det är lätt att konstatera utan några mer ingående empiriska undersökningar. Den gällde som huvudprincip både för SVT:s och TV4:s valbevakning (men genom duellerna mellan Persson och Reinfeldt med ett visst försteg för de två största partierna). Även en mätning av STV24:s mycket omfattande utbud av valprogram visade att den nya tv-kanalen också tillämpade en likhetsprincip som resulterade i att riksdagspartierna i stort sett exponerades lika mycket.

6.2 Behandling

Att få uppmärksamhet är ett av de sätt ett parti kan gynnas eller missgynnas på. Men det är kanske viktigare *hur* partiet uppmärksammas när det väl exponeras i medierna.

För att få en bild av hur olika aktörer sammantaget uppmärksammas som agerande och omtalade aktörer har jag sedan medievalsundersökningarnas start 1979 använt mig av ett enkelt mått som jag kallar för ett *aktörsbehandlingsindex*. AB-indexet anger något förenklat förhållandet mellan i vilken utsträckning en aktör får komma till tals och i vilken utsträckning en aktör blir negativt eller positivt omtalad. Indexet kan variera mellan +100 och -100.

Partierna

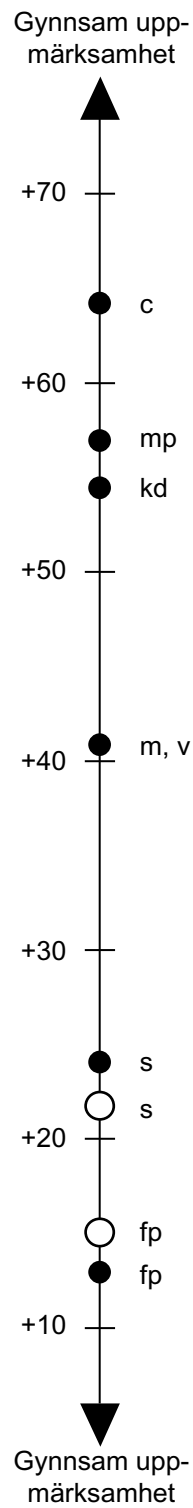
I figur 1 redovisas med hjälp av aktörsbehandlingsindexet (AB-index) på vilket sätt riksdagspartierna uppmärksammades i 2006 års valrörelse.

Centerpartiet fick den mest gynnsamma uppmärksamhet i medierna. Miljöpartiet kom på andra och kristdemokraterna på tredje plats. Den minst gynnsamma uppmärksamheten fick folkpartiet och socialdemokraterna. Moderaterna ligger i mitten på skalan.

För folkpartiet och socialdemokraterna har resultatet beräknats både inklusive och exklusive den omfattande rapporteringen kring dataintrånget. Som framgår av figuren är skillnaden överraskande liten och kan vid ett första påseende synas något märklig. Folkpartiet får endast en något mer gynnsam uppmärksamhet om rapporteringen om dataintrångsskandalen räknas bort och socialdemokraterna endast en något mer gynnsam uppmärksamhet om fp-skandalen räknas in.

En viktig förklaring är att den omfattande rapporteringen kring dataintrånget inte enbart resulterade i att Lars Leijonborg och folkpartiet fick utstå mycket kritik. Folkpartiledningen fick också i mycket stor utsträckning komma fram i medierna och förklara sig och bemöta kritiken. Och en aktörs möjligheter att få komma till tals väger tungt i AB-indexet. (Dataintrångsskandalens betydelse för folkpartiet undersöks mer i detalj i avsnitt 8.3).

Figur 1 Partiernas framträdanden i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 (AB-index)

Kommentar: ○ = avser resultatet exklusive rapporteringar om dataintrångsskandalen

En annan förklaring är att nästan 80 procent av folkpartiets totala uppmärksamhet som agerande och omtalad aktör under valrörelsen ägde rum i nyhetsinslag och artiklar som inte tog sin utgångspunkt i skandalen. Folkpartiet fick även i den rapportering som inte handlade om dataintrånget en mer ogynnsam uppmärksamhet än andra partier. Bland annat tog rapporteringen sin utgångspunkt i folkpartiets kraftigt minskande opinionsstöd. Folkpartiets politik och olika utspel väckte också stark kritik. Det gällde förslaget om litteraturkanon, införande av ordningsbetyg i skolan, fp:s integrationspolitik, förslag till buggning och kritik mot en politisk linje som rimmade dåligt med ett socialliberalt parti.

Resultatet i figuren bygger på medelvärden för de tio undersökta medierna. Men det finns skillnader mellan olika nyhetsmedier (*se tabell A3 i appendix 2* där resultatet för enskilda medier redovisas). Tendensen är dock densamma. I alla medier får folkpartiet och socialdemokraterna den mest ogynnsamma och centerpartiet den mest gynnsamma uppmärksamheten.

Oavsett om ett parti hamnar i en gynnsam eller ogynnsam medievind blåser det åt samma håll, och i stort sett också med samma styrka.

Regeringsalternativen

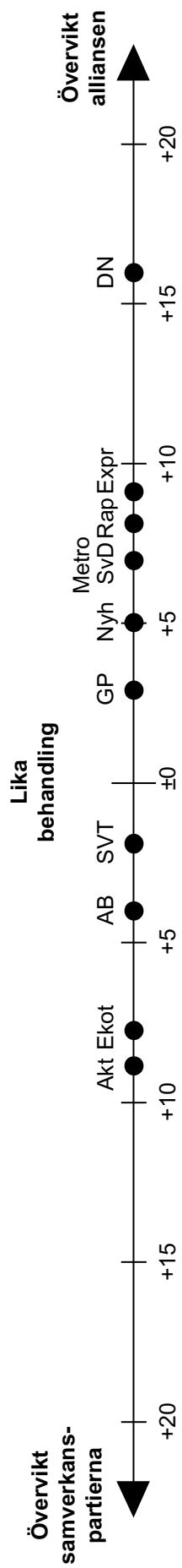
De svenska väljarna har i val att ta ställning till enskilda politiska partier. Men valhandlingen utgör också ett ställningstagande till olika regeringsalternativ.

I medievalsundersökningarna har i varje riksdagsval sedan valet 1979 redovisats hur nyhetsmedierna har behandlat de olika regeringsalternativ som stått mot varandra. Från valet 1979 till valet 1998 har socialdemokraterna ställts mot de borgerliga regeringsalternativen (1979-1988 c-fp-m och 1991-1998 c-fp-m-kd).

I 2002- och 2006 års val är det inte självklart vad som skall räknas som huvudalternativ till det borgerliga regeringsalternativet. Socialdemokraterna klargjorde både 2002 och 2006 att partiet inte hade för avsikt att bilda en koalitionsregering utan sökte för den kommande mandatperioden ett, som man uttryckte, socialdemokratiskt mandat för att bilda regering. Socialdemokraterna angav dock att de hade för avsikt att fortsatt samverka med vänsterpartiet och miljöpartiet under den kommande mandatperioden. De tre partierna, har därför under beteckningen samverkanspartierna ställts mot den borgerliga alliansen, Allians för Sverige.

Nyhetsmediernas behandling av de två regeringsalternativen redovisas i figur 2.

Figur 2 Behandlingen av regeringsalternativen i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 (AB-index)

Ett medium som ligger på nollpunkten i figuren anger att samverkanspartierna och den borgerliga alliansen som agerande och omtalade aktörer har behandlats lika (har samma AB-indexvärde). Ju längre till höger ett medium är placerat på skalan, desto gynnsammare har alliansen i förhållande till samverkanspartierna behandlats. Och ju längre till vänster ett medium är placerat, desto gynnsammare har samverkanspartierna i förhållande till alliansen behandlats.

I sju av tio undersökta nyhetsmedier behandlades det borgerliga regeringsalternativet mer gynnsamt än samverkanspartierna. Den mest gynnsamma behandlingen fick alliansen i *Dagens Nyheter*. Därefter följde *Expressen*, *Rapport*, *Svenska Dagbladet* och *Metro*.

Samverkanspartierna fick den mest gynnsamma behandlingen i *Aktuellt* och *Ekot*.

Skillnaderna mellan mediernas behandling av regeringsalternativen är dock förhållandevis små. Samtliga (med undantag för *Dagens Nyheter*) ligger på skalan inom ett indexvärde med en övervikt för det ena eller andra blocket på tio enheter. Samlingen kring nollpunkten har inte varit lika markant i tidigare val.

Den mest balanserade nyhetsbevakningen gavs i *Göteborgs-Posten* och *Aftonbladet*. Slås SVT:s båda nyhetsprogram *Rapport* och *Aktuellt* samman hamnar dock *Sveriges Televisions* nyhetsprogram närmast nollpunkten med den mest balanserade bevakningen av de båda regeringsalternativen.

Mönstret blir i huvudsak detsamma om vi från resultatet i figur 2 räknar bort rapporteringen om dataintrånget. Den för folkpartiet ogynnsamma uppmärksamheten och den för socialdemokraterna marginellt mer gynnsamma uppmärksamheten som rapporteringen innebar får självfallet till följd att behandlingen av den borgerliga alliansen blir mindre gynnsam. Men skillnaden är inte särskilt stor om vi ser till flertalet medier och till rapporteringen i stort.

Rapporteringen kring dataintrånget fick dock stora konsekvenser i *Nyheterna*, *Ekot* och *Metro*. Räknas rapporteringen kring dataintrånget bort hamnar de betydligt längre högerut på skalan i riktning mot en mer gynnsam behandling av alliansen. Att rapporteringen kring dataintrånget får ett så stort genomslag i dessa tre medier förklaras i första hand av att de har det minst omfattande nyhetsutbudet samtidigt som fp-skandalen utgjorde en stor andel av bevakningen.

Tabell 19 **Behandling av regeringsalternativen i 2006 och 2002 års valrörelser (AB-index)**

	2006	2002	För- ändring
Rapport	+5	+17	-12
Aktuellt	-9	+18	-27
SVT	-2	+18	-20
Ekot	-8	-12	+4
Nyheterna	+5	+13	-8
Svenska Dagbladet	+7	+9	-2
Dagens Nyheter	+16	+12	+4
Göteborgs-Posten	+3	+11	-8
Aftonbladet	-4	-2	-2
Expressen	+9	+5	+4
<i>Medelvärde</i>	+3	+7	-4

Kommentar: Plus-tecken innebär övervikt för alliansen, minustecken övervikt samverkanspartierna. När det gäller "förändringskolumnen" anger tecknet riktningen i förändringen.

Mönstret när det gäller behandlingen av regeringsalternativen i 2006 års valrörelse överensstämmer i stort med hur de behandlades i 2002 års valrörelse. Flertalet medier behandlade även i 2002 års valrörelse det borgerliga regeringsalternativet (som aktörer) mer gynnsamt än samverkanspartierna (tabell 19). Men övervikten för de borgerliga var mindre 2006 än 2002 och det förklaras inte enbart av fp-skandalen.

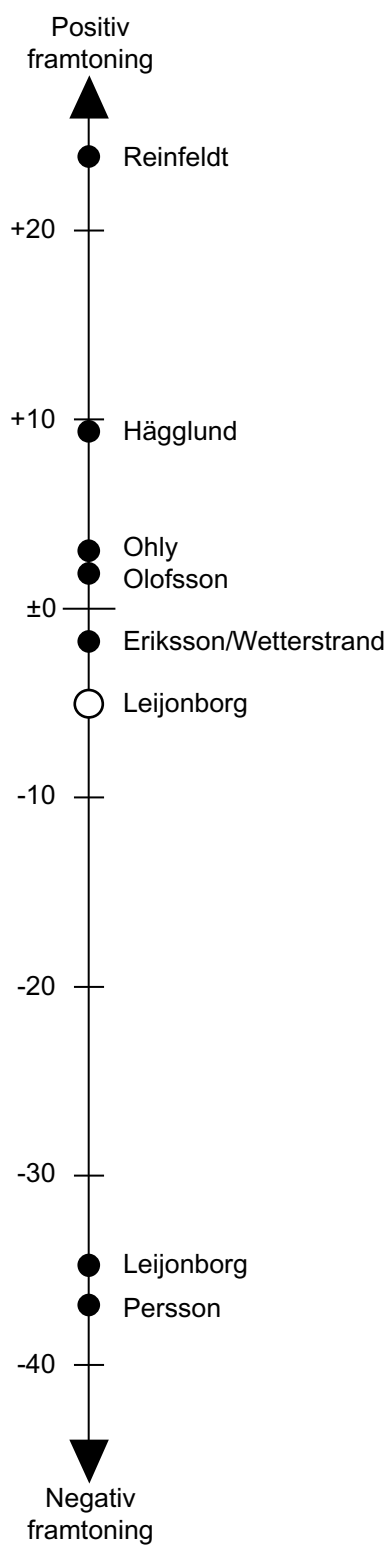
I ett viktigt avseende skedde en väsentlig förändring mellan 2002 och 2006. Både *Rapport* och *Aktuellt* har gått i riktning mot en mer balanserad valbevakning. I 2002 års valrörelse fick det borgerliga regeringsalternativet den mest gynnsamma behandlingen i *Rapport* och *Aktuellt*. I 2006 års valrörelse behandlades de två regeringsalternativen mer lika och sammantaget uppvisade, som tidigare nämnts, nyhetsprogrammen i *SVT* den mest balanserade bevakningen.

Partiledarna

Partiledarna är partiernas viktigaste ansikte. Den framtoning partiledarna får i medierna är därför ytterst betydelsefull.

Partiledarnas framtoning i 2006 års medievalrörelse redovisas i figur 3. Resultatet är i detta fall baserat på partiledarna som omtalade aktörer – om dom fått beröm och omtalats positivt eller om dom kritiserats eller omtalats negativt. Figuren är tänkt att fånga den bild som dominerade i medierna.

Figur 3 Partiedarnas framtoning i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 (index)

Kommentar: ○ = avser resultatet exklusive rapportering om dataintrångsskandalen

Fredrik Reinfeldt fick den i särklass mest positiva framtoningen. Den mest negativa framtoningen fick Göran Persson tillsammans med Lars Leijonborg. Avståndet mellan Reinfeldts positiva framtoning och Perssons negativa framtoning är mycket stort.

Dataintrångsskandalen var helt avgörande för Lars Leijonborgs framtoning i medievalrörelsen. Av sammanlagt 42 negativa artiklar/inslag med Leijonborg som omtalad huvudaktör handlade 32 om skandalen. Räkna vi bort de omdömen som förekom i samband med skandalen är bilden av Leijonborg visserligen fortfarande övervägande negativ, men skillnaden är inte stor jämfört med övriga partiledare.

Flertalet av partiledarna hamnar i skalans mitt. Det innebär att det i medierna förekom ungefär lika många positiva som negativa artiklar/omdömen. Göran Hägglund fick dock efter Reinfeldt den mest positiva framtoningen i medierna.

6.3 Relationer

Det tredje sättet som mediernas aktörsbild kan gynna eller missgynna en aktör på är hur aktörens relationer till andra aktörer framställs. Det är exempelvis inte (i normalfallet) gynnsamt för ett parti att i medierna ställas i konflikt med framtida samarbetspartners. Däremot kan det för ett parti vara gynnsamt att ställas i konflikt med ett parti som man valt till huvudmotståndare.

Inre sammanhållning

En slutsats som jag dragit av tidigare medievalsundersökningar är att socialdemokraterna har varit framgångsrika i att bestämma konfliktmönstret – partiet har oftast i valrörelserna fått den huvudmotståndare man önskat. Samtidigt har socialdemokraterna genomgående varit det parti som i medievalrörelserna oftast har framställts som präglad av interna stridigheter och konflikter.

Det är tveksamt om dessa två slutsatser från tidigare valrörelser gällde för 2006 års valrörelse. I varje fall gäller det bilden av den inre sammanhållningen. Mycket få – 4 procent – av de artiklar och inslag där socialdemokraterna framträdde som huvudaktör handlade om interna bråk och stridigheter – att företrädare från samma parti kritiserade varandra (tabell 20).

Tabell 20 Rapportering om interna stridigheter (procent)

	Andel interna konflikter	n = andel huvudaktörs- framträdanden
fp	24	192
fp*	10	93
kd	10	61
v	4	50
s	4	409
m	4	105
mp	2	63
c	0	83

Kommentar: Fp* avser resultatet för fp exklusive dataintrångsrapporteringen.

Den låga interna konfliktnivån gäller för alla partier med visst undantag för folkpartiet och kristdemokraterna. I deras fall handlade dock mycket av den kritik som utväxlades mellan partifränder om uttalanden som fälldes i samband med dataintrånget och i samband med en kristdemokrats försök att nästla sig in i socialdemokraternas valorganisation. I dessa fall handlade det i stor utsträckning om interna avståndstaganden från de metoder som använts. Den interna kritiken var därför närmast oundviklig. Det hade med största säkerhet varit ”värre” om medierna inte uppmärksammat dessa avståndstaganden.

För folkpartiets del förekom det dock en betydande rapportering om intern kritik och inre konflikter som inte hade med dataintrånget att göra. I så måtto blev mediernas bild av den inre sammanhållningen klart mest ogynnsam för folkpartiet.

Sammanhållning inom blocken

Den mest centrala frågan i 2006 års val gällde knappast sammanhållningen inom partierna utan sammanhållningen inom regeringsalternativen. Den bild som medierna gav av sammanhållningen inom de politiska blocken kunde starkt gynna eller missgynna något av regeringsalternativen.

Tabell 21 Rapportering om sammanhållningen inom alliansen och samverkanspartierna (procent och antal)

	Andel		Antal	
	Alliansen	Samverkan	Alliansen	Samverkan
Samarbete	60	16	119	9
Splittring	25	70	50	40
Både och	15	14	30	8
	100	100	199	57
n =	199	57		

Enighet och samarbete dominerar kraftigt den bild som medierna ger av sammanhållningen inom den borgerliga alliansen (tabell 21). Sextio procent av de gånger då frågor kring sammanhållningen aktualiseras handlar det om samarbete, medan 25 procent handlar om splittring.

Mediernas bild av sammanhållningen inom samverkanspartierna är den motsatta. Där dominerar splittring och oenighet, medan enighet och samarbete intar en undanskymd plats.

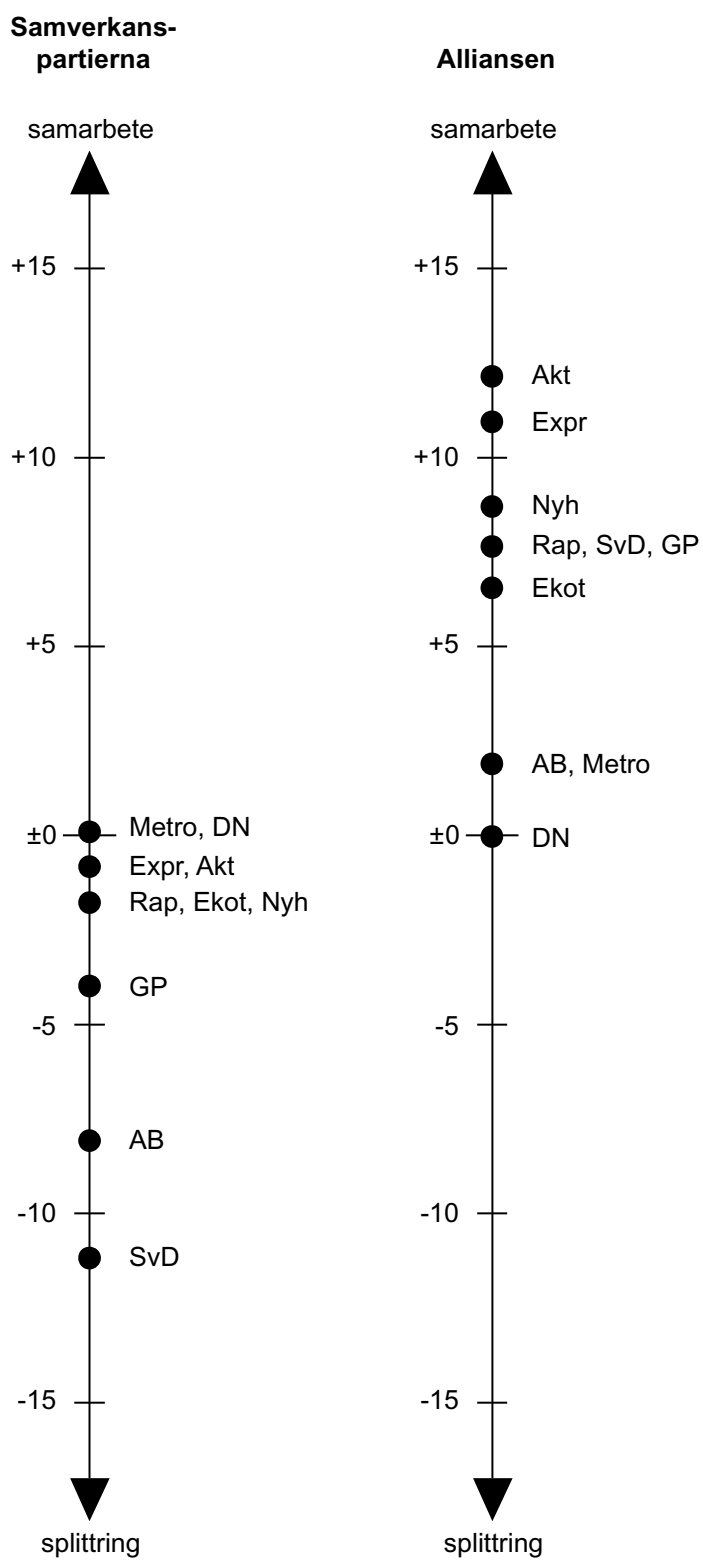
Rapportering som tar upp sammanhållningen inom alliansen är dock nästan tre gånger så vanlig som för samverkanspartierna. Detta innebär att det i absoluta tal förekommer fler artiklar/inslag om splittring inom det borgerliga blocket än om splittring inom samverkanspartierna. Men det förekommer följaktligen också betydligt fler om enighet och samarbete – 119 mot 9.

Resultatet i tabell 21 avser medierapporteringen i sin helhet. I figur 4 redovisas resultatet för enskilda medier med hjälp av ett sammanfattande index (antal samarbetsartiklar/inslag – antal splittringsartiklar/inslag).

I samtliga nyhetsmedier ges en bild av alliansen som mer präglad av enighet och samarbete än splittring och oenighet. Och i samtliga nyhetsmedier ges en bild av samverkanspartierna som mer präglad av splittring än samarbete. *Dagens Nyheter* är ett undantag som både när det gäller alliansen och samverkanspartierna lika ofta har samarbete respektive splittring som tema.

Likheten i mediernas sätt att skildra sammanhållningen inom regeringsalternativen överväger, men det finns ändå vissa skillnader. I *Aktuellt* och *Expressen* är bilden av alliansen som mest samarbetspräglad och den bild som *Svenska Dagbladet* och *Aftonbladet* ger av samverkanspartierna är splittring det mest utpräglade draget.

Figur 4 Bilden av sammanhållningen inom alliansen och mellan samverkanspartierna (index)

Kapitel 7

Bilden av valfrågorna

Det andra huvudsättet som en aktör kan gynnas eller missgynnas på är genom den bild medierna ger av politikens innehåll – de politiska sakfrågorna.

Oavsett om aktören är inblandad i rapporteringen om sakfrågorna eller inte kan aktören gynnas eller missgynnas på tre olika sätt: (1) genom den uppmärksamhet olika frågor och företeelser får i medierna, (2) hur olika sakförhållanden framställs och (3) hur olika sakfrågor, företeelser och sakförhållanden relateras till varandra. Ju mer mediernas bild av sakfrågorna och politikens innehåll stämmer överens med aktörens egna uppfattningar, värderingar och preferenser, desto mer gynnsam är rapporteringen för aktören.

I det följande presenteras de tre partiskhetsaspekterna i tur och ordning och i vilken utsträckning de kan anses ha gynnat eller missgynnat något parti eller åsiktsriktning.

7.1 Dagordningen

Medierna kan genom sin dagordningsfunktion gynna vissa aktörer och missgynna andra. Vad som kommer att stå högst på väljarnas dagordning avgörs i stor utsträckning av det som slås upp i medierna. Det är denna kamp om mediernas dagordning som ofta avgör vilka som blir valets vinnare och valets förlorare.

Vilka partier kommer att gynnas eller missgynnas av det som kommer att stå på mediernas dagordning – mediernas sakfrågeprioriteringar?

För att besvara den frågan krävs att vi har en uppfattning om vilka sakfrågor partierna själva önskade föra fram i valet. Partiernas egna sakfrågeprioriteringar har på samma sätt som i tidigare valrörelser fastställts med utgångspunkt ifrån partiernas valmanifest. Det blir med andra ord överensstämmelsen mellan partiernas egna sakfrågeprioriteringar (såsom de framkommer i valmanifesten) och mediernas sakfrågeprioriteringar som ligger till grund för slutsatser om vilka partier som gynnats eller missgynnats.

I tabell 22 redovisas dagordningen i nyhetsmedierna – här definierad som de tio mest uppmärksammade sakfrågorna – och partiernas egna sakfrågeprioriteringar. För moderaterna saknas uppgifter eftersom partiet inte lade fram något eget valmanifest utan såg alliansens gemensamt framlagda program som sitt valmanifest. Alliansens program skiljer sig dock i form från övriga partiers valmanifest att jag har valt att inte använda detta som mätinstrument för att fastställa moderaternas sakfrågeprioriteringar utan använt mig av ett annat förfarande (se avsnitt 8.1)

Tabell 22 Mediedagordningen och partiernas egna sakfrågeprioriteringar (procent)

Mediedagordningen	Partiernas egna sakfrågeprioriteringar						
	v	s	mp	c	fp	kd	m
Sysselsättning	17	9	9	3	13	7	9
Skatter	12	6	2	4	10	7	9
Familj/barn	10	1	5	6	4	14	10
Vård/äldreomsorg	7	4	13	10	7	7	15
Miljöfrågor	7	10	6	13	13	5	8
Utbildning/forskning	6	5	10	9	9	15	14
Integrationsfrågor	6	5	4	4	2	6	2
Rättsfrågor	5	4	3	3	3	13	4
Ekonomi	5	5	8	3	3	4	1
Utrikes/internationellt	5	6	6	6	3	5	6
Övriga sakfrågor	20	45	34	39	33	17	22
	100	100	100	100	100	100	100
Överstämme-koefficient (ÖK)		0,71	0,72	0,67	0,78	0,79	0,80

Kommentar: Se not 4.

Att avgöra hur väl olika procentfördelningar stämmer överens med varandra är svårt. Därför anges i tabellen en *överensstämmelsekoefficient* (ÖK). Måttet kan variera mellan 0 och 1, där 1 står för total överensstämmelse och 0 för total brist på överensstämmelse⁴.

De borgerliga partiernas sakfrågeprioriteringar stämmer genomgående och i betydligt högre grad överens med medieagendan än samverkanspartierna. Den genomsnittliga överensstämmelsekoefficienten är 0.70 för de tre samverkanspartierna och 0.79 för de tre allianspartierna. Och överensstämmelsekoefficienten för alliansen skulle sannolikt bli högre om moderaternas sakfrågeprioriteringar togs med.

Resultatet gäller även om de sex partierna jämförs med enskilda medierna eller olika mediegruppers sakfrågeprioriteringar. I radions och televisionens nyhetsprogram är dock överensstämmelsen något mindre.

I 2006 års valrörelse var det alliansens favoritfrågor som i hög grad dominerade i medierna. Mediedagordningen kom därför att bli klart mer gynnsam för alliansen än för socialdemokraterna och samverkanspartierna. Alliansen vann kampen om dagordningen.

⁴ Se s 136 i Asp (1986) Mäktiga massmedier. Stockholm: Akademilitteratur. Den statistiska formeln ser krånglig ut, men uttryckt i ord är beräkningen enkel. ÖK-koefficienten (ÖK=0.75) beräknas genom att procentdifferenserna mellan de två procentfördelningarna summeras (=50), som därefter divideras med 200, den maximala differensen för två procentfördelningar (50/200=0.25). För att stor överensstämmelse skall visa höga värden sätts 1 framför (1-0.25=0.75).

Prospektiv eller retrospektiv medievalrörelse?

En annan aspekt av mediernas dagordningsmakt gäller vilket tidsperspektiv som kommer att dominera valrörelsen: om medievalrörelsen i första hand tar fasta på den politik som partierna vill genomföra under kommande mandatperiod eller om den tar fasta på den politik som genomförts under den gångna mandatperioden. I statsvetenskaplig teoribildning brukar ett framåtblickande tidsperspektiv hos väljarna kallas prospektiv röstning och ett tillbakablickande ansvarsutkrävande tidsperspektiv retrospektiv röstning.

Vilket tidsperspektiv dominerade 2006 års medievalrörelse? Och vilket parti eller politisk åsiktsriktning gynnade eller missgynnade det i så fall?

Att skilja ut de gånger då en politisk aktör, som söker väljarnas mandat, i sitt budskap anlägger ett klart uttalat tidsperspektiv och om det i så fall kan betecknas som ett prospektivt eller ett retrospektivt tidsperspektiv är inte okomplicerat⁵. Resultatet i tabell 23 måste därför ses mot denna bakgrund.

Tabell 23 Tidsperspektiv hos partierna (procent)

	Radio/TV	Morgonpress	Kvällspress	Samtliga
Tidsperspektiv	30	41	19	34
Ej tidsperspektiv	70	59	81	66
	100	100	100	100
n =	234	619	212	1 065
Prospektivt	91	95	95	94
Retrospektivt	9	5	5	6
	100	100	100	100
n =	70	255	41	366

Kommentar: N-siffran avser inslag/artiklar med partier som huvudaktör respektive förekomst av tidsperspektiv.

I ungefär en tredjedel av de artiklar och inslag där ett politiskt parti är huvudaktör förekommer hos någon partipolitisk aktör ett urskiljbart tidsperspektiv. Det är betydligt vanligare i morgonpressen än i kvällspressen. Nyhetsprogrammen i radio och tv kommer däremellan.

⁵ Ett prospektivt tidsperspektiv anses föreligga när en partipolitisk aktör i artikeln/inslaget uttalar sig om vilken politik som partiet vill genomföra/uppnå i framtiden. Det kan både handla om konkreta vallöften eller allmänna målsättningar. Ett retrospektivt tidsperspektiv anses föreligga när en partipolitisk aktör uttalar sig om det förflutna, resultat som uppnåtts, vem som haft ansvaret. Det kan både handla om utsagor om politiska resultat eller samhällsutfall eller vilka som haft ansvaret/kunnat påverka resultat och utfall.

Ett prospektivt tidsperspektiv dominerar fullständigt. Det är ytterst ovanligt med ett retrospektivt tidsperspektiv. Och det finns ingen större skillnad mellan olika medier, möjligen att det är något mindre ovanligt med ett retrospektivt tidsperspektiv i nyhetsprogrammen i radio och tv.

Slutsatsen är att 2006 års medievalrörelse knappast var till fördel för den aktör som önskade ett tidsperspektiv som blickade tillbaka på den gångna mandatperioden. Medievalrörelsen handlade nästan uteslutande om vilken politik partierna ville föra i framtiden.

Huruvida den närmast totala dominansen för ett prospektivt tidsperspektiv är ett särdrag för 2006 års medievalrörelse eller om det är ett mönster som generellt gäller för (svenska) medievalrörelser kan inte besvaras eftersom det är första gången som Medievalsundersökningarna systematiskt försökt mäta förekomsten av tidsperspektiv.

Det kanske alltid är så att ett prospektivt tidsperspektiv är dominerande i medievalrörelserna. Därför kommer en sittande regering något tillspetsat alltid att missgynnas av det förhärskande tidsperspektivet i medierna om den gångna mandatperioden varit framgångsrik och alltid att gynnas av tidsperspektivet i medierna om den gångna mandatperioden varit kantad av motgångar. Om det förhåller sig på det här viset är det naturligtvis något deprimerande sett i ett ansvarsutkrävande perspektiv.

7.2 Verklighetsbilder

Det andra sättet som en aktör kan gynnas eller missgynnas på, genom den bild medierna ger av politikens innehåll, är hur olika sakförhållanden framställs. Ju bättre mediernas verklighetsbeskrivningar stämmer överens med en aktörs egen verklighetsbild, desto mer gynnsam är rapporteringen för aktören.

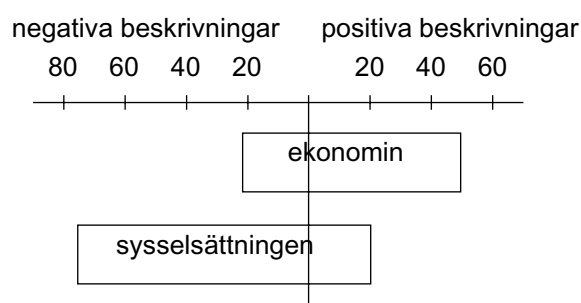
2006 års medievalrörelse blev i hög grad en strid om verklighetsbeskrivningar. Den borgerliga alliansen talade om ett Sverige präglad av massarbetslöshet och utanförskap. Socialdemokraterna gav en ljusare bild och talade om en ekonomi som växte så det knakade och att tillväxten skulle leda till fler jobb.

Kampen om hur verklighetens Sverige bäst beskrivs har alltid spelat en central roll i svenska valrörelser. Men genom att sysselsättningen blev valets dominerande valfråga kom kampen mellan alliansen och socialdemokraterna om hur verklighetens Sverige bäst beskrevs att få en mer avgörande roll i 2006 års medievalrörelse än i något av de åtta andra val som jag tidigare har undersökt.

Systematiska undersökningar av nyhetsmediernas verklighetsbeskrivningar – redovisningar av faktiska händelser och sakförhållanden – inom olika politikområden är mycket tidskrävande eftersom de helst bör omfatta längre tidsperioder eftersom de verklighetsbeskrivningar som förekommer i medierna under den sista valrörelsemånaden främst präglas av partsinlagor. Analysen har

därför i detta avseende inriktats på nyhetsmediernas beskrivningar av ekonomin och sysselsättningen med syfte att i breda penseldrag undersöka vilka verklighetsbeskrivningar som allmänheten mötte i medierna under de två år som föregick valet – från oktober 2004 till september 2006.

Figur 5 Verklighetsbeskrivningar i nyhetsmedier okt 2004-juli 2006 (167 artiklar/inslag)

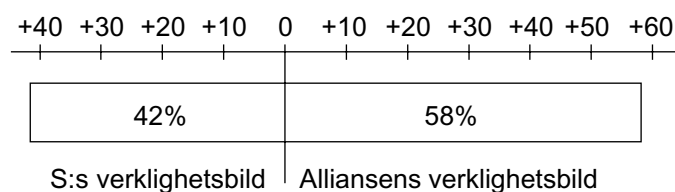

Resultatet från specialundersökningen redovisas i figur 5 och figur 6 och avser sådana nyheter som ger en positiv eller negativ beskrivning av sysselsättningen/arbetslösheten respektive nyheter som ger en positiv eller negativ beskrivning av ekonomin/den ekonomiska utvecklingen. Det handlar alltså inte här om politiska budskap eller partsinlagor utan om mediernas rapportering om faktiska händelser (exempelvis nyheter om arbetslöshet i samband företagsnedläggelser) och beskrivningar av faktiska sakförhållanden (exempelvis publicering av ny arbetsmarknadsstatistik). Medieurvalet är något mindre än i valrörelseundersökningen och omfattar samtliga inslag i *Rapport* och de mest framträdande nyhetsartiklarna (förstasidesartiklar) i *Dagens Nyheter*, *Svenska Dagbladet*, *Göteborgs-Posten*, *Aftonbladet* och *Expressen*.

Under de två år som föregick valrörelsen gavs det i medierna vitt skilda bilder av sysselsättningen och Sveriges ekonomi (figur 5). Sysselsättningen beskrevs till övervägande delen i negativa termer, medan ekonomin till övervägande delen beskrevs i positiva termer. I absoluta tal förekom dock de negativa beskrivningarna av sysselsättningen betydligt oftare än de positiva beskrivningarna av ekonomin.

Detta innebar att mediernas beskrivning av verklighetens Sverige under de två år som föregick valet i större utsträckning stämde överens med den bild som den borgerliga alliansen stod för i valrörelsen. Sammantaget är knappt 60 procent av mediernas beskrivning av sysselsättningen och ekonomin negativa, medan drygt 40 procent är positiva (figur 6).

Figur 6 Verklighetens Sverige i nyhetsmedierna inför valet

2006 års valrörelse ägde rum i ett medieklimat som var mer präglad av arbetslöshet än av en god ekonomi om vi håller oss till rapporteringen i Sveriges största nyhetsprogram Rapport och till storstadspressens mest framträdande artiklar. Och det var en beskrivning av verklighetens Sverige som även dominerade starkt i medierna under själva valrörelsen - fast då förekom de i första hand som partsinlagor och politiska budskap. Beskrivningar av Sverige som präglad av massarbetslöshet och utanförskap dominerade starkt, medan beskrivningar av Sveriges goda ekonomin kom i skymundan.

Mediernas verklighetsbilder under 2006 års valrörelse kom på så sätt att vara betydligt mer gynnsam för den borgerliga alliansen än för socialdemokraterna.

7.3 Verklighetsperspektiv

Det tredje sättet som en aktör kan gynnas eller missgynnas på, genom den bild medierna ger av politikens innehåll, är hur olika sakfrågor och sakförhållanden relateras till varandra. Ju bättre mediernas bild av hur sakfrågor och sakförhållanden relateras till varandra stämmer överens med aktörens perspektiv, desto mer gynnsam är rapporteringen för aktören.

I medievalsundersökningarna görs (av resursskäl) inga omfattande och systematiska studier av hur olika sakfrågeobjekt relateras till varandra.

När det gäller medievalrörelsens stora fråga är det dock möjligt att göra en översiktligt analys av hur sysselsättningen relaterades till andra sakfrågor och sakförhållanden.

I de svenska medievalrörelser jag kan överblicka har frågan om arbetslösheten nästan alltid varit synonymt med öppen arbetslöshet. Och arbetslösheten har i första hand setts i ett *ekonomiskt perspektiv* där sysselsättningen kopplats till rådande konjunktur och ekonomiska förhållanden inom och utom landet. När åtgärder mot arbetslösheten diskuterats har det i första hand handlat om ökad tillväxt, ekonomisk politik och näringspolitik.

2006 års medievalrörelse bröt mot det traditionella sättet att se på arbetslösheten. I nyhetsmedierna och i televisionens utfrågnings- och debattprogram stod inte den öppna arbetslösheten i fokus utan människors utanförskap. Ett *utanförskaps-perspektiv* innebar att man i den politiska retoriken kunde tala om ett Sverige

präglat av massarbetslöshet. Arbetslösheten och sysselsättningen kopplades inte samman med den svenska ekonomin som i tidigare valrörelser utan med det svenska bidragssystemet. Debatten om åtgärder mot arbetslösheten, utanförskapet, kom därför inte som tidigare att handla om ekonomisk tillväxt, näringspolitiska sysselsättningsåtgärder utan om sänkta bidragsnivåer och jobbvdrag.

Detta nya sätt att se på arbetslöshet som utanförskap och frånkopplad ekonomin dominerade medievalrörelsen. Bilden i medierna blev på så sätt starkt ogynnsam för socialdemokraterna. I ett slag fräntogs socialdemokraterna sin traditionellt sett viktigaste profilfråga samtidigt som det viktigaste vapnet mot arbetslösheten, Sveriges goda ekonomi, avväpnades.

Kapitel 8

Bilden av partiernas valprofiler

Det tredje huvudsättet ett parti eller åsiktsriktning kan gynnas eller missgynnas på i medierna är det sätt på vilket partiet relateras till olika sakfrågor, företeelser och sammanhang. Ju mer mediernas bild av aktörens sakfrågeprofil stämmer överens med den profil aktören själv önskar visa upp, desto mer gynnsam är rapporteringen för aktören.

Mediernas bild av hur en aktör relateras till olika sakfrågor kan vara viktigare än den bild medierna ger av aktören och sakfrågorna var för sig, eftersom en framgångsrik valrörelse starkt hänger samman med om partiet lyckas komma fram i sina favoritfrågor eller i ett positivt saksammanhang och undvika frågor och sammanhang som man själv inte vill framträda i eller förknippas med.

8.1 Partiernas sakfrågeprofiler

I vilka sakfrågor ville partierna helst komma fram i – och i vilka kom de fram? Fick de framträda med den sakfrågeprofil de själva önskade?

Partiernas egna sakfrågeprofiler har som tidigare redovisats fastställts med utgångspunkt ifrån partiernas valmanifest. Det är alltså överensstämmelsen mellan partiets egen sakfrågeprofil och den sakfrågeprofil de får framträda med i medierna som ligger till grund för slutsatser om vilka partier som gynnas eller missgynnas. Resultaten finns redovisade i tabell form i appendix 2. (*tabell A4 och tabell A5*).

Högst upp på *socialdemokraternas* egen dagordning stod frågor kring vård- och äldreomsorg. Därefter kom utbildning och forskning och arbetslivsfrågor. Sysselsättningen var inte lika högt prioriterad och kom på fjärde plats.

I nyhetsmedierna fick socialdemokraterna i stor utsträckning framträda i frågor som rörde arbetslöshet och sysselsättning – mer än dubbelt så ofta som i vård- och äldreomsorgsfrågor. Nästan en femtedel av socialdemokraternas mediefram-

trädanden handlade om arbetslöshetsfrågor. Sveriges ekonomi blev inte någon profilfråga i medierna för socialdemokraterna.

Vänsterpartiet ville helst tala om arbetslivsfrågor, jämställdhet och miljöfrågor. I medierna fick partiet främst prata om sysselsättning och skatter och i betydligt mindre utsträckning om jämställdhet och arbetslivsfrågor.

Miljöpartiet prioriterade miljöfrågorna högst, men även vård- och äldreomsorgsfrågor liksom jämställdhet prioriterades högt. När partiet fick framträda i medierna kom miljöfrågorna också högst tillsammans med skattefrågor, i första hand i frågor som rörde den gröna skatteväxlingen.

Centerpartiet ville helst tala om sysselsättning, miljön och skattefrågor. Det fick partiet också göra i medierna. Centerpartiets profil i medierna stämde i hög grad överens med den egna sakfrågeprofilen.

Folkpartiets klart viktigaste fråga var skolan och forskningen. Partiet prioriterade också rättsfrågor och vård- och omsorgsfrågor högt. Skolfrågor blev också folkpartiets främsta profilfråga i medierna, men folkpartiet fick också i stor utsträckning framträda i familjefrågor och integrationsfrågor.

Kristdemokraternas stora frågor var vård- och äldreomsorg, skolan, familjepolitik och fastighetsskatt. I medierna fick också kristdemokraterna komma fram i dessa frågor, men inte helt i överensstämmelse med egna prioriteringar. Kristdemokraternas familjepolitiska profil blev klart mer markerad i medierna än vad partiets egna prioriteringar vittnar om.

Moderaternas egen sakfrågeprofil har inte kunnat fastställas på samma sätt som för övriga partier eftersom partiet i 2006 års val inte hade något eget valmanifest. Jag har i stället valt att utgå ifrån de korta inlednings- och avslutningsanförande som Fredrik Reinfeldt höll i de debatter som anordnades av radio och tv. I 2006 års val var de betydligt kortare än de brukar vara så det är inte möjligt att göra någon mer förfinad analys, exempelvis rangordna sakfrågorna i prioritetsordning som för de andra partierna.

I grova drag kan fem områden urskiljas i moderaternas sakfrågeprofil (utan inbördes rangordning): sysselsättning, skatter, utbildning och forskning, rättsfrågor och vård- och äldreomsorgsfrågor.

Moderaternas profil i medierna stämde i hög grad överens med den egna sakfrågeprofilen. Sysselsättning och skatter kom högst och stod tillsammans för en tredjedel av moderaternas alla framträdanden i sakfrågor.

I figur 7 presenteras ett sammanfattande mått på i vilken utsträckning partierna fick framträda i sina tre viktigaste favoritfrågor. Partiernas placering på skalan anger partiets framträdande i de tre sakfrågor som partiet självt prioriterade högst. Ju större andel, desto mer får partiet framträda i sina favoritfrågor. Värdet 100 innebär att partiets samtliga medieframträdanden (i sakfrågor) utgörs av framträdanden i de av partiet självt tre högst prioriterade sakfrågorna, medan värdet 0 innebär att inte något av partiets medieframträdanden utgörs av framträdanden i partiets tre högst prioriterade sakfrågor.

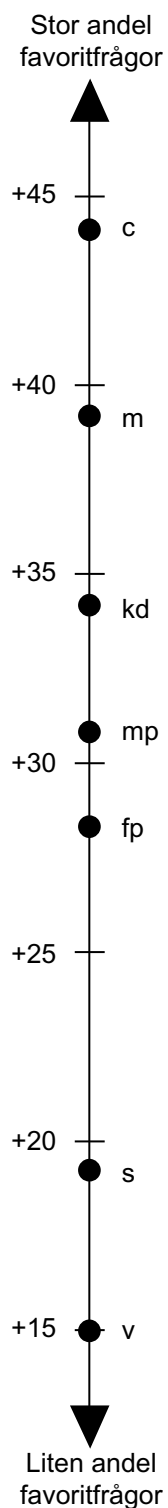
Centerpartiet och moderaterna⁶ fick i 2006 års medievalsvalrörelse i mycket stor utsträckning framträda med den sakfrågeprofil de själva önskade: jobben och skatterna.

Det motsatta gällde för socialdemokraterna och vänsterpartiet. De kom i liten utsträckning fram i de frågor de själva prioriterade högt.

Socialdemokraterna kom i medievalsvalrörelsen fram i arbetslöshetsfrågor i en utsträckning de själva inte önskade. Och när det gällde Sveriges ekonomi kom de inte fram i den utsträckning de själva ville.

⁶ Även om det inte varit möjligt att rangordna de fem sakfrågorna i moderaternas egen sakfrågeprofil har en jämförelse med de tre frågor som partiet fick framträda med mest i medierna varit möjlig eftersom de frågor (rättsfrågor, utbildning, vård- och äldreomsorg) som kom på plats 3-5 i medierna hade samma procentandel. Rangordningen mellan dessa har alltså ingen betydelse för moderaternas andel i figur 7.

**Figur 7 Partiernas framträdanden i sina favoritsakfrågor i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006
(procent)**

Kommentar: Figuren visar överensstämmelsen mellan partiets tre viktigaste favoritfrågor (tre-i-topp) och den sakfrågeprofil som partiets framträdde med i medierna. Siffran i figuren anger hur stor procentandel som de tre sakfrågor som partiet själv prioriterade högst utgjorde av partiets samtliga framträdanden i enskilda sakfrågor.

8.2 Partiernas valrörelseprofiler

Medievalrörelsen handlar inte enbart om enskilda sakfrågor. Partierna förknippas också i medierna med annat. I tabell 24 redovisas vad som kan kallas partiernas *valrörelseprofiler* – i vilka sammanhang som partierna förekom i om vi ser till valrapporteringen i sin helhet.

När partierna framträder i medievalrörelsen handlar det till allra största delen om sakfrågor. Ungefär 70 procent av framträdandena är inriktade på sakfrågor med ett visst undantag för de två största partierna.

För socialdemokraterna och moderaterna är andelen sakfrågeinriktade framträdanden ungefär tio procent lägre. Det hänger främst samman med att de skildringar som görs av själva valrörelsen och dess aktörer ofta vinklas på de två största partierna och dess partiledare. Följaktligen blir kategorin valrörelsen större för socialdemokraterna och moderaterna.

Tabell 24 Partiernas valrörelseprofiler (procent)

	v	s	mp	c	fp	m	kd
Sakfrågor	72	57	76	72	42	61	72
Idéfrågor	4	3	2	3	1	1	2
Regeringsfrågan	8	3	9	4	2	4	1
Andras skandaler	1	10	2	6	2	6	5
Egna skandaler	0	4	0	0	40	2	8
Valrörelsen	15	23	11	15	13	26	12
	100	100	100	100	100	100	100
n=aktörsframträdanden	272	1135	341	361	688	556	352

Socialdemokraternas och moderaternas valrörelseprofiler skiljer sig i övrigt mest åt genom att socialdemokraterna i större utsträckning än moderaterna framträdde i skandalsammanhang – både när det gäller egna skandaler och andras. Det som i tabellen kallas ”andras skandaler” handlar till allra största delen om partiernas framträdanden i dataintrångsskandalen.

Vänsterpartiet och miljöpartiet framträdde i större utsträckning än andra partier i regeringsfrågan. Det är en betydande skillnad gentemot tidigare val då i första hand borgerliga partier fått träda fram och redovisa vem som skall regera med vem.

I övrigt är skillnaderna mellan partiernas valrörelseprofiler små, med ett viktigt undantag. Folkpartiet fick lika ofta träda fram i ett skandalsammanhang som i sakfrågor.

8.3 Folkpartiskandalen

Dataintrångsskandalen fick under fyra-fem dagar (4/9-8/9) en enorm uppmärksamhet i medierna och trängde undan nästan all annan rapportering om valet. Men sett till valrapporteringen i sin helhet blev den naturligtvis inte lika dominerande. För folkpartiet kom däremot rapporteringen under dessa få, men intensiva dagar, att få stor betydelse. Och rapporteringen berörde på ett eller annat sätt även de andra partierna, i första hand socialdemokraterna.

Avslöjandet om dataintrånget kom natten till den 4 september då *Dagens Industri* avslöjade att personer inom folkpartiets kampanjorganisation hade kommit över lösenordet Sigge och loggat in på socialdemokraternas interna nätverk Sapnet. Uppgifter hämtade från socialdemokraternas valplanering hade sedan använts i planeringen av folkpartiets egna utspel och kampanjaktiviteter.

Intrånget polisanmälades, ungdomsförbundets presschef Per Jodenius som stått för flertalet av inloggningarna erkände och avskedades, och folkpartiets presschef delgavs misstanke om anstiftan till dataintrång. Partisekreteraren Johan Jacobsson förnekade först i medierna att han haft kännedom om Jodenius dataintrång, men medgav senare att han redan tidigare känt till det men då uppmanat Jodenius att upphöra att logga in på Sapnet. Jacobsson avgår den 5 september.

I centrum för mediernas uppmärksamhet stod Lars Leijonborg, som kraftigt kritiserades för sin hantering av skandalen. Den fråga som ställdes var hur mycket Leijonborg själv kände till om dataintrånget. Skarp kritik riktades mot Leijonborg från ledande folkpartiföreträdare, bland annat för toppstyrning av partiet och att han inte tog sitt ansvar. Socialdemokraternas partisekreterare kritiserades också starkt för att utnyttja dataintrånget för egna syften och att hon liknade Leijonborg med en våldtäktsman som skyllde brottet på offret (socialdemokraterna).

Det är närmast självklart att mediernas rapportering om intrånget i socialdemokraternas nätverk Sapnet och alla de turer som följde på avslöjandet var starkt ogynnsam för folkpartiet. Men rapporteringen kan vara mer eller mindre ogynnsam, också drabba andra partier och se olika ut i olika medier.

Det fanns en stor skillnad mellan olika nyhetsmedier när det gällde den uppmärksamhet som folkpartiskandalen fick (tabell 25). Störst andel fick skandalen i *Nyheter*, *Expressen* och *Ekot* och minst i *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet*⁷.

⁷ Resultatet i tabell 25 bygger på det mest detaljerade måttet – skandalutsagornas andel av det totala antalet utsagor. Räknat på andelen artiklar/inslag om skandalen i förhållande till det totala antalet artiklar/inslag ger i stort sett samma resultat.

Tabell 25 Uppmärksamheten av folkpartiets dataintrång och andra skandaler (procent)

	Fp:s dataintrång	Andra skandaler	Totalt skandaler	n = antal innehållsutsagor
Nyheterna TV4	15	11	26	485
Expressen	14	7	21	799
Ekot	13	7	20	336
Aftonbladet	10	4	14	1 108
Göteborgs-Posten	9	4	13	1 218
Aktuellt	9	5	14	574
Rapport	9	3	12	512
Metro	8	3	11	440
Svenska Dagbladet	7	2	9	1 184
Dagens Nyheter	5	4	9	1 529
<i>Samtliga</i>	9	6	15	8 185

Den stora skillnaden hänger delvis samman med att det handlar om medier med olika nyhetsutrymme. Händelsen tar så att säga större plats i medier med ett liten valbevakning än i medier med en mer omfattande valbevakning. I absoluta tal var exempelvis bevakningen i *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* lika omfattande som i *Expressen* – ca 40 artiklar – och *Göteborgs-Posten* hade i absoluta tal den mest omfattande bevakningen med nästan 50 artiklar. Men även om *Nyheterna* och *Ekot* (21 respektive 12 nyhetsinslag) hade betydligt färre inslag än de stora morgontidningarna, dominerades deras nyhetssändningar i betydligt större utsträckning av folkpartiskandalen än storstadsmorgontidningarnas nyhetssidor.

I denna mening är det därför rimligt att säga att rapporteringen i *Nyheterna*, *Expressen* och *Ekot* var mer ogynnsam för folkpartiet än i de två storstadsmorgontidningarna.

Men det handlar inte enbart om en ”utrymmeseffekt”. *Nyheterna*, *Expressen* och *Ekot* ägnade också störst uppmärksamhet åt att rapportera om andra skandaler – i *Nyheternas* och *Ekots* fall mest om turerna kring Lars Danielsson och i *Expressens* fall om den skkd-spionen. I denna mening är det därför också rimligt att säga att dessa tre mediers intresse för skandaler var ogynnsamt även för andra partier än folkpartiet (socialdemokraterna respektive kristdemokraterna).

I samband med rapporteringen om dataintrånget riktade Lars Leijonborg kritik mot medierna. Han menade att folkpartiet inte fick prata om sakfrågor utan bara om skandalen. Stämmer det? I tabell 26 redovisas i vilken utsträckning som folkpartiet fick träda fram i skandalrelaterade frågor i förhållande till andra frågor.

Tabell 26 Andel av folkpartiets aktörsframträdanden som avsåg dataintrångsskandalen (procent)

	Procent- andel	n = totalt antal framträdanden
Nyheterna	71	48
Expressen	56	59
Aktuellt	49	33
Ekot	48	40
Metro	47	30
Rapport	45	53
Göteborgs-Posten	40	124
Dagens Nyheter	33	117
Aftonbladet	29	80
Svenska Dagbladet	22	98
<i>Medelvärde</i>	44	682

Av folkpartiets samtliga framträdande som nyhetsaktör under den sista valrörelsemånaden var 44 procent relaterade till dataintrångsskandalen. Det finns dock stora skillnader mellan olika medier, skillnader som i stort återspeglar de skillnader i uppmärksamhet som gavs skandalen. I *Nyheterna* och *Expressen* handlade betydligt över hälften av folkpartiets framträdanden om skandalen, medan nästan 80 procent av folkpartiets framträdanden i *Svenska Dagbladet* handlade om annat än skandalen.

Att en mycket stor andel av folkpartiets framträdanden i nyhetsrapporteringen handlade om dataintrångsskandalen, innebär dock inte nödvändigtvis att folkpartiet inte fick komma till tals i sakfrågor sett till medievals rörelsen i sin helhet.

Rapporteringen kring dataintrånget dominerade starkt nyhetsflödet under 4-5 dagar, men som tidigare framgått uppmärksammades folkpartiet i ungefär lika stor utsträckning i medierna som moderaterna, även om vi bortser från den omfattande skandalrapporteringen. Under de två undersökningsveckor som föregick avslöjandet fick folkpartiet och partiets olika förslag och utspel stor uppmärksamhet och det gällde, om än inte i samma utsträckning, även under de tio dagar efter dataintrånget fram till valdagen.

Den omfattande rapporteringen i medierna kring dataintrånget trängde inte undan folkpartiets möjligheter att få komma till tals i sakfrågor. Skandalrapporteringen var något som i första hand tillkom utöver den ”vanliga” valbevakningen.

En stor del av den uppmärksamhet som kommer partierna till del i nyhetsmedierna handlar om kritik och negativa omdömen. Det gällde naturligtvis också folkpartiet. Men som framgår av tabell 27 var det inte kritiken i samband med dataintrångsskandalen som dominerade om vi ser till medievals rörelsen i sin helhet. Nästan 80 procent av alla negativa omdömen om folkpartiet handlade om

annat (med undantag för *Nyheterna* och *Ekot*). Den negativa publiciteten om folkpartiet handlade endast till en del om dataintrånget. Den negativa bilden av folkpartiets orsakades också av partiets kraftiga nedgång i opinionsmätningarna, och den kritik som riktades mot folkpartiets utspel om litteraturkanon, kritik mot familjepolitiken, införande av ordningsbetyg, buggning och andra förslag.

Tabell 27 Andel skandalkritik mot folkpartiet (procent)

	Skandal- kritik	Annan kritik	S:a procent	n=
Nyheterna	53	47	100	57
Ekot	42	58	100	52
Aktuellt	26	74	100	61
Svenska Dagbladet	23	77	100	74
Expressen	20	80	100	97
Dagens Nyheter	18	82	100	72
Aftonbladet	15	85	100	86
Göteborgs-Posten	14	86	100	115
Metro	10	90	100	31
Rapport	10	90	100	31
<i>Samtliga</i>	22	78	100	676

Folkpartiet gjorde med andra ord en ”dålig” medievalrörelse även bortsett från rapporteringen om dataintrångsskandalen. Dataintrångsskandalen blev därför något som gjorde en redan ”dålig” medievalrörelse ”sämre”.

Dataintrångsskandalen hade i första hand starkt negativa återverkningar på den bild medierna gav av Lars Leijonborg, medan bilden av folkpartiet som parti inte påverkades lika mycket. Det visar det resultat som presenteras i tabell 28 där ett *aktörsbehandlingsindex* (AB-index) har beräknats dels för valbevakningen inklusive dataintrångsrapporteringen, dels för valbevakningen exklusive dataintrångsrapporteringen när det gäller (1) partiet inklusive Lars Leijonborg, (2) Lars Leijonborg och (3) partiet exklusive Lars Leijonborg. I detta fall är *AB-indexet* beräknat på folkpartiets och Lars Leijonborgs framträdande som huvudaktör.

Tabell 28 Dataintrångsskandalens effekt på bilden av Lars Leijonborg och folkpartiet (AB-index)

	Aktörsbehandlingsindex		
	Inklusive skan- dalen	Exklusive skan- dalen	Skand- dal- effekt
Folkpartiet	+38	+46	-8
Lars Leijonborg	+19	+56	-37
Partiet exkl LL	+48	+41	+7

Kommentar: AB-index avser folkpartiets och Leijonborgs framträdanden som huvudaktörer.

Dataintrångsskandalen hade (som förväntat) en klar negativ effekt på den bild medierna gav av folkpartiet (en skillnad i AB-index på -8). Den negativa effekten av dataintrångsskandalen är dock avsevärt större för Lars Leijonborg (-37). Och räknar vi bort Lars Leijonborg blir bilden av folkpartiet till och med något mer positiv (+7). Hur kan det komma sig?

Förklaringen ligger i att kritiken till allra största delen riktades mot Lars Leijonborg och hans sätt att hantera skandalen och i mindre grad mot partiet. Tunga företrädare för folkpartiet, bl a Marit Paulsen, som alla tog avstånd och kritiserade skandalhanteringen, fick dessutom stor uppmärksamhet i medierna. Även om händelserapporteringen om dataintrånget och partiledarens hantering av skandalen i grunden var negativ för folkpartiet kom inte bilden av partiet att drabbas så mycket som bilden av Lars Leijonborg.

Vilken betydelse hade mediernas rapportering om folkpartiskandalen för bilden av den borgerliga alliansen? Och för bilden av socialdemokraterna?

Rapporteringen om allianspartierna påverkades mycket litet. Rapportering om inre spänningar och konflikter förekom knappast alls och kritiken mot Lars Leijonborg och folkpartiet var ytterst sparsam. I första hand kom det att handla om avståndstaganden från de metoder som använts, men framförallt kritik riktad mot socialdemokraterna och deras agerande. Socialdemokraterna fick i den rapportering som tog sin utgångspunkt i folkpartiets dataintrång ta emot mer kritik och negativa omdömen än folkpartiet – även om kritiken inte slogs upp lika mycket.

Kapitel 9

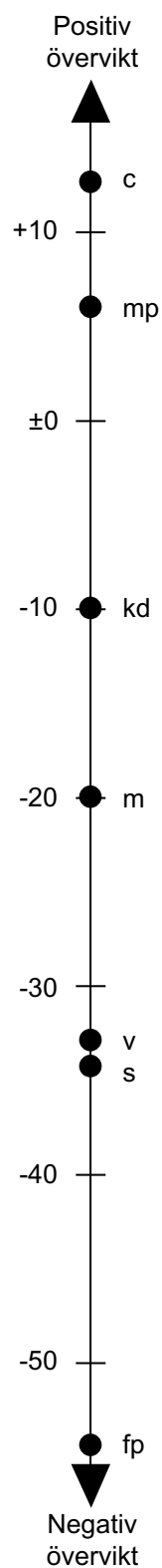
Kolumnister och nyhetskommentarer

I 2006 års valrörelse fick som tidigare redovisats nyhetsrapporteringen om valrörelsen ge vika för ett mer journalistpräglat medieinnehåll. Kommenterande nyhetsanalyser av tongivande politiska reportrar och personligt färgade åsiktskolumner fick andelsmässigt ett större utrymme än i tidigare medievalrörelser. Det gällde både i storstadspressens morgontidningar och kvällstidningar liksom i televisionens nyhetsprogram.

Den ökande mängden kommenterande material i 2006 års medievalrörelse gör att det numera har en sådan omfattning att det kan bli föremål för en separat analys: Vilka gynnades och missgynnades i det kommenterande materialet? Och skiljde det sig från den bild som gavs i det nyhetsrapporterande materialet?

I figur 8 presenteras hur de sju riksdagspartierna behandlades i det kommenterande materialet i sin helhet. Resultatet baseras i detta fall på ett *omtaland aktörsbehandlingsindex* (OA-index).

Figur 8 Omdömen om partierna i kolumnistspalter och nyhetskommentarer (OA-index)

Kommentar: Omtalad aktörsindex (OA-index) beräknas på följande sätt: andel positiva omdömen - antalet negativa dividerat med totalt antal omdömen (positiva + negativa + neutrala). Ex: $(20-48)/143 = -20$ (m)

I nyhetskommentarer och kolumnistspalter är det betydligt vanligare med negativa omdömen än positiva omdömen om partierna. Det är en journalistisk genre som, kanske inte helt överraskande, innehåller mer kritik än beröm. Det är endast när centerpartiet och miljöpartiet omtalas som de positiva omdömena är fler än de negativa. Men både centerpartiet och miljöpartiet tillhör samtidigt de partier som uppmärksammas minst i det kommenterande materialet.

Det i särklass mest kritiserade partiet är folkpartiet. Därefter kommer socialdemokraterna, medan moderaterna kommer ungefär i mitten på skalan.

Den behandling partierna får i det kommenterande materialet stämmer alltså väl överens med den behandling de fick i nyhetsmaterialet i sin helhet (se figur 1). Rangordningen mellan partierna är i stort sett densamma. Den enda större skillnaden är att folkpartiet (och i viss mån kristdemokraterna) relativt andra partier får en klart mer ogynnsam behandling i det kommenterande materialet än i det nyhetsrapporterande materialet.

Det hänger till en del samman med den kritik som riktades mot Lars Leijonborg i samband med dataintrångsskandalen. Men även bortsett från dataintrånget skulle folkpartiet vara det parti som fått den mest kritiska behandlingen. Det är samma mönster som tidigare noterats för nyhetsrapporteringen i sin helhet.

I det kommenterande material som tog sin utgångspunkt i dataintrångsskandalen fick socialdemokraterna till och med ta emot fler negativa och kritiska omdömen än folkpartiet (vilket också gällde för nyhetsrapporteringen).

Resultatet i figur 8 avser det sammanlagda resultatet för samtliga undersökta nyhetsmedier. I figur 9 presenteras resultatet för enskilda nyhetsmedier när det gäller deras behandling av samverkanspartierna respektive den borgerliga alliansen (*Nyheterna* och *Ekot* har ett för begränsat material för att tas med i denna figur).

Den negativa och kritiska tendensen dominerar helt i det kommenterande materialet. Och det bör noteras – det gäller båda regeringsalternativen. Den mest kritiska tendensen mot samverkanspartierna finns i *Dagens Nyheter*. Därefter kommer *Expressen*, *Aftonbladet* och *Rapport*. Den mest kritiska tendensen mot alliansen finns i *Göteborgs-Posten*. Därefter kommer *Expressen*, *Rapport* och *Aftonbladet*.

Det enda nyhetsmedium där det i det kommenterande materialet förekom fler positiva omdömen än negativa är *Aktuellt*. Men i *Aktuellt* förekom överhuvudtaget mycket få värderande omdömen och övervikten för alliansen är liten. *Aktuellt* är också det medium som i sina kommentarer gav den minst negativa behandlingen av samverkanspartierna.

Rapports kommenterande inlägg skiljer sig kraftigt från *Aktuells*. Kommentarererna i *Rapport* innehåller betydligt fler värderande och kritiska omdömen. De kritiska kommentarerna om samverkanspartierna och alliansen var dock i stort sett lika många. Det sammanlagda resultatet för *Rapport* och *Aktuellt* redovisas i figur 9 under beteckningen *SVT*.

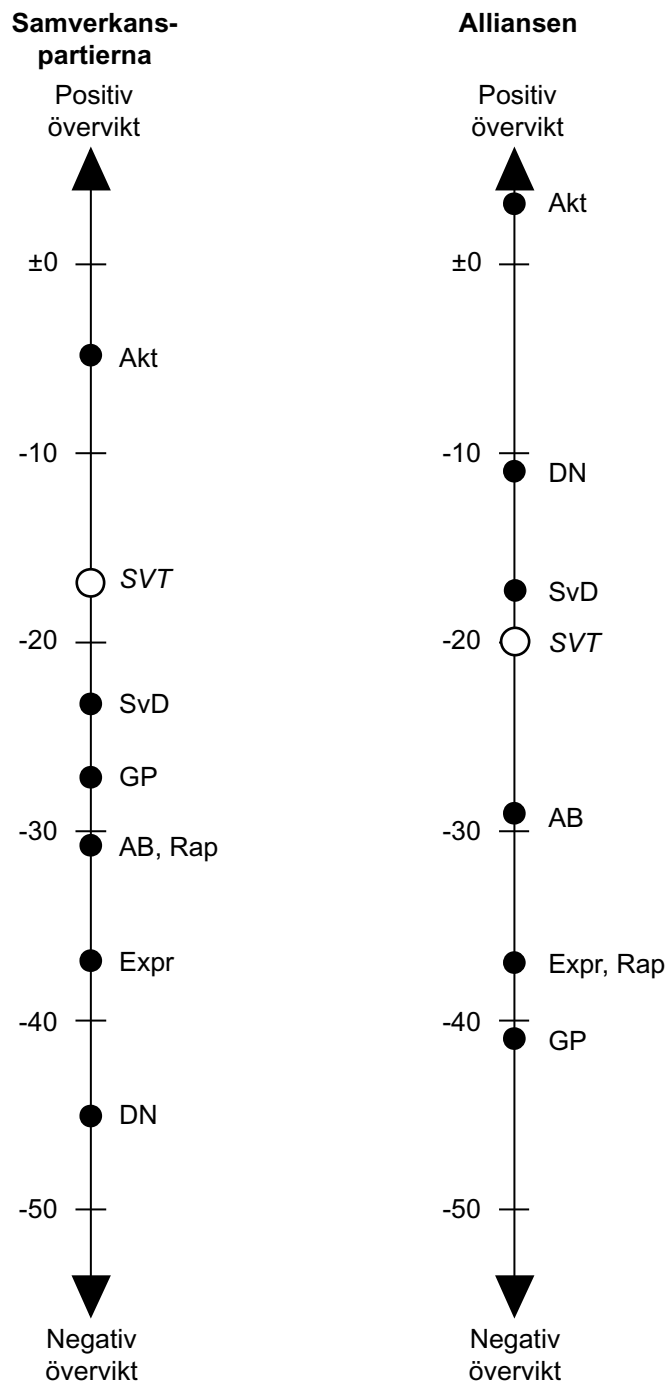
Skiljer sig tendensen i det kommenterande materialet i form av nyhetsanalyser och kolumnistspalter från resten av nyhetsmaterialet?⁸

De kommenterande nyhetsanalyserna och kolumnistspalterna kan i två avseenden sägas vara mer ”balanserade” än nyhetsrapporteringen : ungefär lika många nyhetsmedier visar en övervikt för samverkanspartierna som för alliansen, och skillnaden mellan det medium som har den mest positiva övervikten för alliansen (*Dagens Nyheter*) och det medium som har den mest positiva övervikten för samverkanspartierna (*Aftonbladet*) är inte särskilt stor.

Den viktigaste förklaringen är att journalisterna i de kommenterande nyhetsanalyserna slår åt båda hållen. I *Dagens Nyheter*, *Expressen* och särskilt i *Svenska Dagbladet* och *Göteborgs-Posten* blir på så sätt valbevakningen i sin helhet mindre partisk, i dessa fall mindre gynnsam för den borgerliga alliansen. Och det gäller i lika hög grad *Aftonbladet*, fast åt andra hållet. Det analyserande och kommenterande materialet gör att valbevakningen i sin helhet blir mindre partisk, i detta fall mindre gynnsam för samverkanspartierna.

⁸ Det är inte helt oproblematiskt att jämföra hur aktörer uppmärksammas i olika mediegenerer. I en kommenterande text förekommer aktörer till allra största delen som omtalade aktörer och mycket sällan som agerande aktör (dvs att de själva säger eller gör något), medan aktörer i en nyhetstext förekommer både som agerande och omtalade aktörer. När jag mäter hur en aktör uppmärksammas i nyhetsrapporteringen använder jag mig av ett *aktörsbehandlingsindex* (*AB-index*) som tar hänsyn både till uppmärksamheten som agerande aktör och som omtalad aktör, medan jag använder mig av ett *omtalad aktörsbehandlingsindex* (*OA-index*) när jag mäter hur en aktör uppmärksammas i ett kommenterande material, som exempelvis ledare, krönikor och kommenterande nyhetsanalyser. De mäter alltså inte samma sak. Vid en analys av ett nyhetsmaterial ger *AB-indexet* en mer fullständig och relevant bild av hur en aktör uppmärksammas än ett *OA-indexet*, eftersom det förra tar hänsyn till den kanske viktigaste komponenten: att en aktör får komma till tals. Vid en analys av ett kommenterande material är *OA-indexet* bättre lämpat eftersom det så sällan förekommer agerande aktörer.

Figur 9 Omdömen om samverkanspartierna och alliansen i kolumnist-spalter och nyhetskommentarer (OA-index)

Kommentar: Omtalad aktörsindex (OA-index) beräknas på följande sätt: andel positiva omdömen - antalet negativa dividerat med totalt antal omdömen (positiva + negativa + neutrala).

Men även om skillnaderna mellan nyhetsmediernas kommenterande material är mindre än när det gäller nyhetsrapporteringen går det ändå att skilja ut tre grupper av medier med olika tendens: *Dagens Nyheter* och *Expressen* med en klar övervikt för alliansen/mer negativ behandling av samverkanspartierna och *Aftonbladet*, *Göteborgs-Posten*, *Ekot* och *SVT:s nyhetsprogram* med en liten övervikt för samverkanspartierna/en mer negativ behandling av alliansen. *Nyheterna* och *Svenska Dagbladet* uppvisar de mest balanserade kommentarerna. I *Nyheternas* kommentarer handlar det om mycket få omdömen: sex kritiska omdömen om alliansen och fem kritiska omdömen om samverkanspartierna.

Mellan det kommenterande materialet på nyhetsplats och nyhetsrapporteringen (exklusive det kommenterande materialet) finns det en stor överensstämmelse i så måtto att medierna kan rangordnas på samma sätt. Men skillnaderna är, som framgår av figur 10, avsevärt större mellan olika medier när det gäller nyhetsrapporteringen.

Tre mycket distinkta grupper av medier med olika tendens kan urskiljas. *Aftonbladet* är det enda av de undersökta medierna där det i den rapporterade nyhetsbevakningen finns en positiv övervikt för socialdemokraterna och samverkanspartierna.

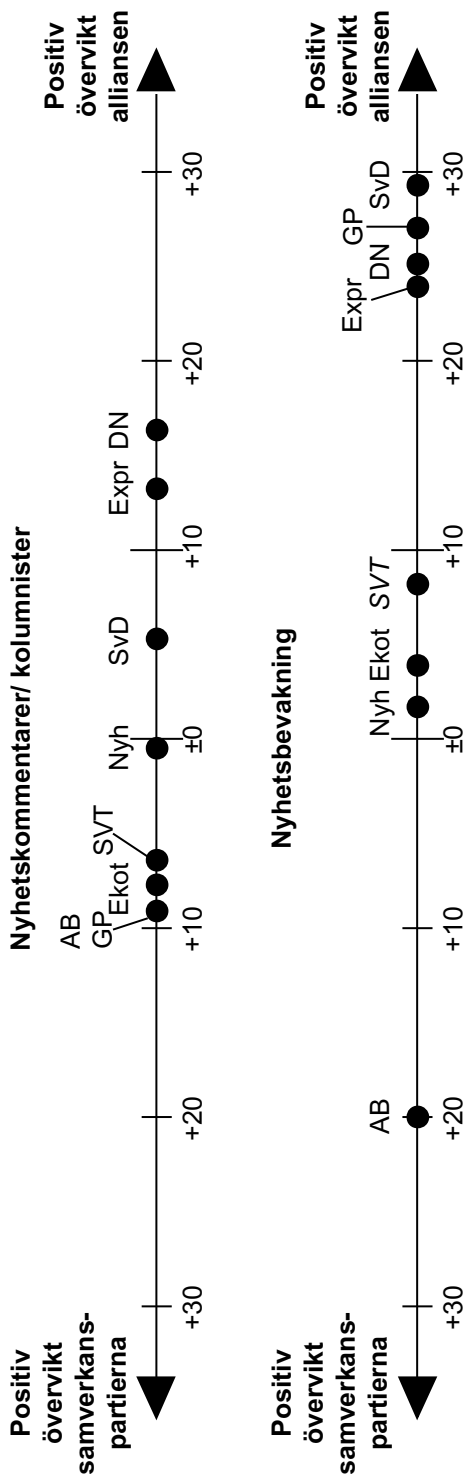
I *Svenska Dagbladet*, *Göteborgs-Posten*, *Dagens Nyheter* och *Expressen* är den positiva övervikten för alliansen mycket stor. Dessa fyra tidningar är dessutom sinsemellan mycket lika.

När det gäller värderande omdömen om regeringsalternativen finns den mest balanserade nyhetsrapporteringen i *Nyheterna*, *Ekot* och i *SVT:s nyhetsprogram*.

Det resultat som redovisas i figur 10 för den rapporterade nyhetsbevakningen ger ett betydligt kraftigare utslag än det resultat som tidigare redovisats i figur 2 på sidan 41. Vilket resultat är det mest "riktiga"?

Båda resultaten är "riktiga", eftersom de mäter två olika saker. Resultatet i figur 2 (som grundar sig på hur regeringsalternativen uppmärksammas både som agerande och omtalad aktör) ger dock en mer fullständig bild av hur de båda regeringsalternativen behandlades som aktörer i 2006 års medievalsvalrörelse, eftersom resultatet också tar hänsyn till den kanske viktigaste komponenten när det gäller hur ett parti behandlas i nyhetsmedierna: i vilken utsträckning en aktör själv får komma till tals i nyhetsflödet.

Figur 10 Omdömen om regeringsalternativen i nyhetskommentarer/kolumnistpalter och i nyhetsbevakningen (sammanvägt index)

Resultatet i figur 10 (som grundar sig på hur regeringsalternativen uppmärksammas som omtalade aktörer och som tagits fram för att kunna jämföra tendensen i det kommenterande och det nyhetsrapporterande materialet) tar endast fasta på hur en aktör omtalas i nyhetsmedierna. Detta är sannolikt den partiskhet som är lättast att upptäcka; det som sticker läsaren, lyssnarna och tittarna i ögonen. Eller, om vi så vill, medieinnehållets politiska tendens sett i ett publikperspektiv. Det är naturligtvis en mycket väsentlig aspekt av mediernas partiskhet.

I denna studie där nyhetsmediernas partiskhet undersöks i ett innehållsperspektiv är dock resultatet i figur 2 mest ”riktigt”, eftersom det ger en fullständig bild av hur de två regeringsalternativen uppmärksammades som aktörer i 2006 års medievalsval.

Kapitel 10

Småpartierna

Inför valet 2006 riktades ett stort intresse mot tre nybildade partier som för första gången ställde upp i ett riksdagsval: Feministiskt initiativ (fi), Junilistan (jl) och Sjukvårdspartiet (sp) och ett parti som hade ställt upp i valet 2002 och nått betydande regionala framgångar, Sverigedemokraterna (sd). Dessutom fick även Piratpartiet (pp) en viss uppmärksamhet för sina protester mot inskränkningar i rätten till fildelning över nätet.

Företrädarna för de nya partierna såg med oro fram på medievalsvalen och befarade att de skulle hamna i medieskugga och att all uppmärksamhet skulle riktas mot riksdagspartierna. Besannades farhågorna eller kom de på skam?

I tabell 29 presenteras i vilken utsträckning de partier som ställde upp i riksdagsvalet fick framträda på storstadspressens nyhetssidor och i radions och televisionens nyhetsprogram. Resultatet avser antalet nyhetsartiklar/ nyhetsinslag där partierna framträder som agerande huvudaktörer, dvs den aktör som artikeln/inslaget i huvudsak tar sin utgångspunkt i eller vinklas på. För att möjliggöra direkta jämförelser har de fall då alliansen, samverkanspartierna respektive riksdagspartierna framträtt tillsammans som en agerande aktör fördelats med en fjärdedel, en tredjedel respektive en sjundedel på respektive parti.

Tabell 29 Småpartiernas framträdanden som huvudaktörer i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 (procent)

	Exponering	Valresultat
s	35,3	35,0
m	12,5	26,2
fp	11,8	7,5
c	10,7	7,9
kd	9,1	6,6
mp	7,7	5,2
v	6,7	5,9
fi	3,0	0,7
jl	1,4	0,5
sd	0,6	2,9
sp	0,4	0,2
pp	0,1	0,6
nd	0,1	-
övriga	0,6	0,8
	100,0	100,0
n	1 182	

Kommentar: N-siffran avser antalet inslag/artiklar där ett politiskt parti framträder som agerande huvudaktör. De artiklar/inslag där samverkanspartierna, alliansen eller riksdagspartierna framträtt som gemensam aktör har de fördelats på de ingående partierna med 1/3, 1/4, resp 1/7 av framträdandena. I resultatet ingår inte rapporteringen kring fp:s datainträng. Övriga står i tabellen för övriga småpartier och då småpartier framträder som grupp.

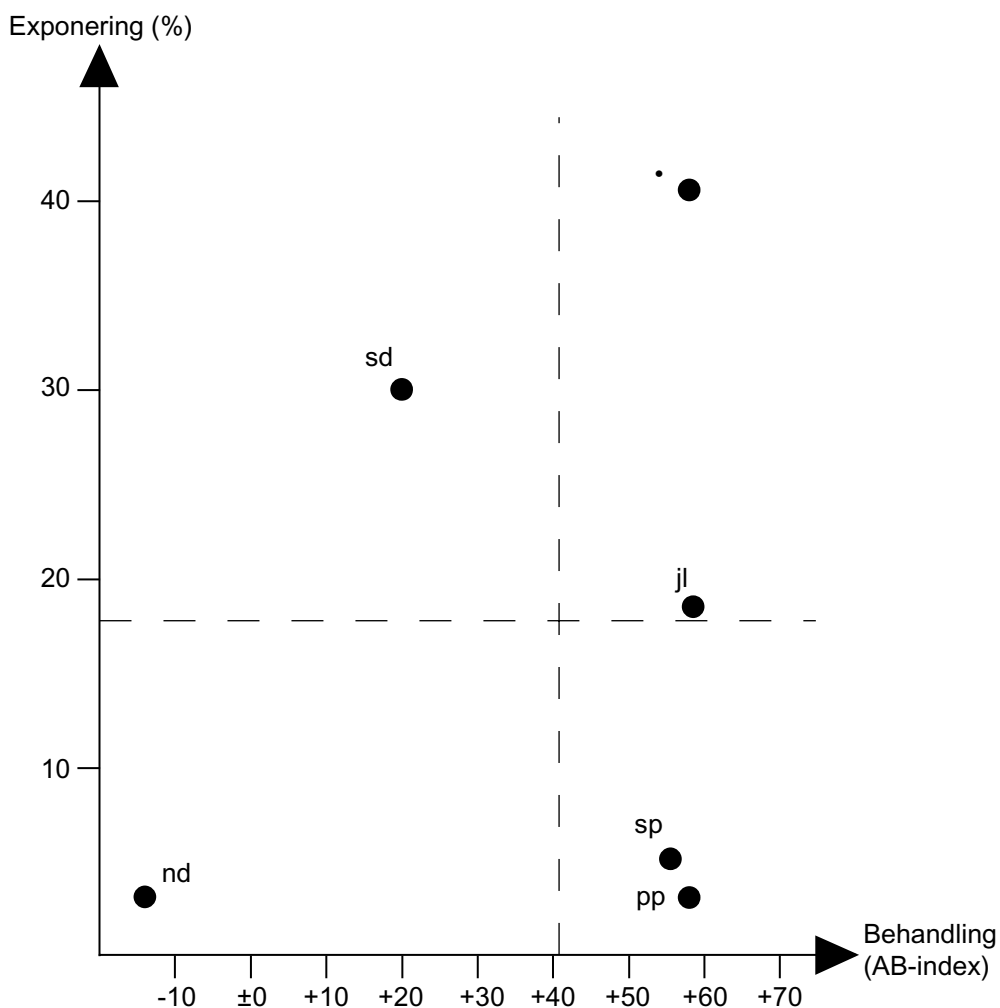
Av partierna utanför riksdagen fick Feministiskt initiativ med 3.0 procent klart störst uppmärksamhet. Det var mer än dubbelt så mycket som junilistan som kom på andra plats. Sverigedemokraterna framträdde som huvudaktör i mindre än en procent (0.6) av artiklarna/nyhetsinslagen.

I tabellen redovisas också partiernas röstandelar i 2006 års riksdagsval. Även om partiets röstetal eller opinionsstöd inte på ett oproblematiskt sätt kan användas som måttstock för vad som kan anses vara ”för mycket” eller ”för litet” kan valresultatet ändå användas som en jämförelsepunkt.

Partierna utanför riksdagen fick i 2006 års val sammanlagt 5.7 procent av rösterna. I nyhetsrapporteringen var deras andel 6.2 procent. Småpartierna kan därför inte, i förhållande till riksdagspartierna, sägas ha varit underrepresenterade i nyhetsmedierna. Sverigedemokraterna fick i förhållande till sitt röstetal minst uppmärksamhet, medan feministiskt initiativ var mest ”överrepresenterat” i medierna.

Feministiskt initiativ och junilistan tillhörde de partier som fick den mest gynnsamma behandlingen i nyhetsmedierna. Det framgår av figur 11. Den visar hur småpartierna exponerades (lodrat axel) och behandlades i nyhetsrapporteringen (vågrät axel) den sista valrörelsemånaden 2006. De streckade linjerna i figuren visar medelvärdet för de två variablerna.

Figur 11 Behandlingen av småpartierna i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 (procent/AB-index)

Nyhetsmediernas behandling av småpartierna skiljde sig kraftigt åt. Feministiskt initiativ fick jämfört med de andra småpartierna både en stor och övervägande positiv exponering (det gällde även, fast i mindre grad, junilistan). Sverigedemokraterna fick jämfört med de andra småpartierna också stor exponering, men jämförelsevis en mer negativ uppmärksamhet. Sjukvårdspartiet och Piratpartiet fick en mycket liten men i huvudsak positiv uppmärksamhet, medan nationaldemokraterna både fick en liten och negativ uppmärksamhet.

Del IV Rättvisa medier

Kapitel 11

Den faktiska partiskheten

I rapporten tas två huvudfrågeställningar upp: hur rapporterade nyhetsmedierna om valrörelsen? och var medierna rättvisa? I detta kapitel sammanfattas hur medierna rapporterade om valrörelsen och huvudresultaten när det gäller mediernas partiskhet. I nästa kapitel diskuterar jag om partiskheten var oskäligen eller inte och hur resultaten från 2006 års undersökning förhåller sig till de åtta valrörelser som jag tidigare har undersökt.

11.1 Medievalrörelsen

Hur nyhetsmedierna rapporterade om valrörelsen har besvarats utifrån tre frågeställningar: hur såg mediescenen ut, vilka aktörer framträdde och vilka frågor handlade valrörelsen om.

Mediescenen

Televisionen satsade stort på 2006 års valrörelse. Utbudet av valprogram var större än i något annat tidigare val, bland annat genom den nystartade kanalen SVT24. Nyhetsprogrammen i televisionen satsade också mer på 2006 års val än på valet 2002.

Televisionens storsatsning stod i skarp kontrast till storstadspressens kraftigt minskande valbevakning. Valbevakningen minskade i samtliga fem undersökta tidningar – i genomsnitt med 25 procent. I *Dagens Nyheter* är minskningen störst med nästan 40 procent.

Den främsta förklaringen till den kraftigt minskande valbevakningen är storstadsmorgontidningarnas övergång till tabloidformat. I kvällspressen handlar det om en redaktionell nedprioritering av den politiska bevakningen.

Mediescenen blir mer journalistpräglad. Den rapporterade valbevakningen minskade, medan den kommenterade valbevakningen ökade. Det gällde i alla typer av nyhetsmedier – med undantag för Sveriges Radios nyhetssändningar.

Aktörerna

Partiledarna dominerar medievalrörelsen. Sammantaget stod de för 37 procent av partiernas framträdanden i nyhetsrapporteringen och för 50 procent av tidningarnas bilder. Fokuseringen på partiledarna var ännu större i televisionens valprogram. Fredrik Reinfeldt och Maud Olofsson dominerade sina partier mest.

Göran Persson framträdde nästan dubbelt så ofta som Fredrik Reinfeldt, som kom på andraplats. Räknas rapporteringen om dataintrånget med fick Lars Leijonborg ungefär lika stor medieexponering som Reinfeldt.

Fredrik Reinfeldt hade den klart mest positiva framtoningen i medierna, medan Göran Persson och Leijonborg hade den mest negativa. Skillnaden i framtoning är mycket stor.

Vanliga riksdagsledamöter fick mycket liten uppmärksamhet – ungefär två procent av alla framträdanden i medierna.

Sextionio procent av de som framträder i medievalrörelsen är män och 31 procent kvinnor. Skillnaden mellan medierna är dock stor. I topp ligger Rapport och Aftonbladet.

Moderaterna är det parti som i minst grad representeras av kvinnor. Det gäller särskilt tidningarnas bildmaterial där 94 procent av de moderater som förekom på bild var män.

Tidningarnas bildmaterial är annars mer jämställt än textmaterialet.

Valfrågorna

Sysselsättningen var medievalrörelsens största fråga. Det gällde särskilt i radio och tv. Skatter kom på andra plats, och handlade mest om fastighetsskatt och sänkta inkomstskatter. Frågor om Sveriges ekonomi, vård- och äldreomsorg fick liten uppmärksamhet.

Valet 2006 skiljde sig därmed mycket kraftigt från valet 2002. I valet 2002 tillhörde ekonomin och vården valets viktigaste frågor, medan sysselsättningen knappast alls uppmärksammades.

Dataintrångsskandalen fick stor uppmärksamhet i medierna, men dominerade inte valrörelsen i sin helhet. I genomsnitt handlade nio procent av valrapporteringen om folkpartiskandalen. Skillnaden var dock stor mellan olika nyhetsmedier.

Kolumnister och nyhetskommentarer

I 2006 års undersökning har nyhetsmediernas kommenterande material blivit föremål för en separat analys.

Tidningarnas kolumnistpalter och analyserande nyhetskommentarer domineras av en negativ och kritisk tendens gentemot båda regeringsalternativen.

När det gäller behandlingen av de två regeringsalternativen finns det en stor överensstämmelse mellan den rapporterade nyhetsjournalistiken och det kommenterande materialet på nyhetsplats.

Den analyserande nyhetskommentaren är mer i sin tendens mer balanserad än den rapporterade nyhetsjournalistiken genom att den ofta slår åt båda hållen.

Småpartierna

Partierna utanför riksdagen fick framträda i storstadsmedierna i ungefär samma utsträckning (6.2 procent) som deras väljarandel (5.7 procent). I förhållande till riksdagspartierna kan därför inte småpartierna sägas vara underrepresenterade.

Sverigedemokraterna fick i förhållande till sitt röstetal minst uppmärksamhet av småpartierna, medan feministiskt initiativ var mest överrepresenterat i medierna.

11.2 Partiskheten

Partier och olika åsiktsriktningar kan gynnas eller missgynnas i medierna i tre olika avseenden: genom den bild medierna ger av aktörerna, genom den bild medierna ger av valfrågorna och genom den bild medierna ger av aktörernas sakfrågeprofiler.

Bilden av regeringsalternativen

Den borgerliga alliansen fick som aktörer en mer gynnsam uppmärksamhet än socialdemokraterna och de två samverkanspartierna. Den mest gynnsamma behandlingen fick alliansen i *Dagens Nyheter* och *Expressen*. Samverkanspartierna fick den mest gynnsamma uppmärksamheten i *Ekot* och *Aktuellt*.

Den mest balanserade bevakningen fanns i *Göteborgs-Posten*, *Aftonbladet* och i *Sveriges Televisions nyhetsprogram* (Rapport och Aktuellt tillsammans). För SVT:s nyhetsprogram innebar det en mycket kraftig förändring jämfört med valet 2002. I valet 2002 fick det borgerliga regeringsalternativet den mest gynnsamma behandlingen i *Rapport* och *Aktuellt*.

I samtliga medier gavs en bild av alliansen som i betydligt högre grad var präglad av samarbete än splittring. Den bild medierna gav av alliansen och sammanhållningen inom alliansen var starkt gynnsam för det borgerliga regeringsalternativet.

Bilden av sakfrågorna

Alliansen vann kampen om dagordningen. Det var alliansens favoritfrågor, jobben och skatterna, som dominerade medievalrörelsen, medan Sveriges goda ekonomi kom i skymundan. De frågor som slogs upp i medierna och de frågor som försvann från dagordningen kom starkt att gynna den borgerliga alliansen.

Alliansens utanförskapsperspektiv på arbetslösheten kom att dominera i medierna och den bild som medierna gav av sysselsättningen stämde bättre överens med alliansens verklighetsbild. Mediernas verklighetsbeskrivningar och perspektiv på arbetslösheten kom starkt att missgynna socialdemokraterna och gynna den borgerliga alliansen.

Bilden av partiernas sakfrågeprofiler

De borgerliga partierna fick i större utsträckning än socialdemokraterna och samverkanspartierna framträda i medierna med den sakfrågeprofil de själva önskade. Det gällde särskilt moderaterna och centerpartiet.

Socialdemokraterna fick träda fram i arbetslöshetsfrågor i en utsträckning de själva inte önskade och när det gällde Sveriges ekonomi inte i den utsträckning de själva ville.

De borgerliga allianspartierna fick därmed framträda i medierna med en betydligt mer gynnsam sakfrågeprofil än socialdemokraterna.

Mediernas bild av folkpartiets valfrågeprofil blev genom rapporteringen om dataintrångsskandalen starkt ogynnsam. Den drabbade i första hand Lars Leijonborg, i mindre utsträckning folkpartiet som parti och inte alls den borgerliga alliansen. Däremot drabbades socialdemokraterna, som fick kritik för att de utnyttjade skandalen för egna syften.

Dataintrångsskandalen trängde inte undan folkpartiet från valrörelsen. De fick komma fram med den sakfrågeprofil de själva önskade och fick (även före skandalen) mycket stor uppmärksamhet i medierna. Men även denna uppmärksamhet var ogynnsam för folkpartiet. Dataintrångsskandalen blev därför något som gjorde en redan ”dålig” medievalrörelse ”sämre”.

Kapitel 12

Den oskäligen partiska partiskheten

Nyhetsmedierna var i 2006 års valrörelse partiska i den meningen att vissa gynnades och andra missgynnades av den bild medierna gav av valrörelsen. Så har det varit i alla de åtta valrörelser jag undersökt. Det som särskiljer 2006 års medievalrörelse från de andra är att en åsiktsriktning gynnades och en åsiktsriktning missgynnades i *samtliga tre avseenden*.

Allianspartierna gynnades och socialdemokraterna missgynnades av den bild medierna gav av medievalrörelsens aktörer, av den bild de gav av valfrågorna och av den bild de gav av partiernas sakfrågeprofiler.

Var gynnandet av alliansen och missgynnandet av socialdemokraterna oskäligt – var nyhetsmedierna orättvisa?

12.1 Vem bestämde medie bilden?

Att ge ett svar på frågan om någon åsiktsriktning *oskäligt* har gynnats eller missgynnats av nyhetsmediernas rapportering är naturligtvis inte enkelt. Ett sätt att närma sig frågan är att analysera varför bilden i medierna såg ut som den gjorde och vad som låg bakom att den ena eller andra åsiktsriktningen gynnades eller missgynnades.

Den diskussion som förs i det följande utgår ifrån ett viktigt grundantagande. Den bild nyhetsmedierna ger av partierna, sakfrågorna och partiernas sakfrågeprofiler bestäms inte enbart av journalister. Bilden i medierna bestäms i ett samspel mellan medier och politiker, men också direkt av partierna själva och av deras inbördes kamp. Frågan som skall prövas handlar om vem som mest präglade, hade ansvaret för eller bestämde över den mediebild som kom att gynna den borgerliga alliansen och missgynna socialdemokraterna.

Låt oss först se vad som låg bakom den bild som medierna gav av alliansen och socialdemokraterna som *aktörer* i medievalrörelsen.

Det som i första hand låg bakom att alliansen gynnades och socialdemokraterna missgynnades var den bild som medierna gav av den borgerliga *sammanhållningen*. Det borgerliga regeringsalternativet har inte i någon annan tidigare valrörelse framställts som så enigt och så samarbetsinriktat som i 2006 års medievalrörelse. Socialdemokraterna fick därigenom inte det spelutrymme de haft i tidigare val. De kunde inte bestämma konfliktmönstret eller välja huvudmotståndare. Och skapandet av Allians för Sverige tvingade i sig fram ett motsatt regeringsalternativ som socialdemokraterna oavsett om de så önskade blev en del av.

Det som i andra hand låg bakom att alliansen gynnades och socialdemokraterna missgynnades som aktörer var den bild som medierna gav av de två statsministerkandidaterna. Även om det är en överdrift att tala om ett presidentval kom medierna i mycket hög grad att sätta fokus på *personerna* Göran Persson och Fredrik Reinfeldt. Persson hade under lång tid ifrågasatts i medierna för sin hantering av tsunikatastrofen, sin ledarstil och att han var trött och oengagerad. Reinfeldt var som ny partiledare förskonad av skandaler, utsedd som den samlade borgerlighetens statsministerkandidat och enligt medierna med mycket lyckade tv-framträdanden. Bilden av en trött Göran Persson i motvind ställdes mot en duglig och statsmannalik Reinfeldt med flyt i allt han företog sig.

Var mediernas bild av den borgerliga sammanhållningen och statsministerkandidaterna oskälig?

Nyhetsmediernas bild av den borgerliga sammanhållningen kan knappast anses som oskälig – de höll sams, de hade under två års tid lagt upp sitt framtida regeringssamarbete, de var överens i många avgörande frågor och hade presenterat en gemensam valplattform. Något liknande har inte hänt i tidigare val. Och socialdemokraterna lyckades inte i medievalrörelsen ändra på den bilden.

Det kan däremot diskuteras om mediernas bild av statsministerkandidaterna var lika skälig. Självklart bestäms bilden i medierna till stor del av personerna själva. Reinfeldt gjorde som person en mycket stark medievalrörelse och Perssons personliga insats var inte lika stark. Men journalister har genom sin urvalsmakt och redigeringsmakt i praktiken en större betydelse än personerna

själva för vilken bild som presenteras i medierna. En partiledare med flyt i medierna behöver inte göra så bra ifrån sig för att få positiv publicitet, medan det är lätt för en partiledare med oflyt att åstadkomma negativa rubriker. Det är en del av medielogiken men det gör det inte mindre oskäligt för det.

Min slutsats blir ändå att det inte handlade om ett oskäligt gynnande av alliansen eller ett oskäligt missgynnande av socialdemokraterna. Det var i första hand alliansens och Fredrik Reinfeldts förtjänster och socialdemokraternas och Göran Perssons tillkortakommanden, mera än journalisterna, som låg bakom den bild som gavs av aktörerna i 2006 års medievalsval. Alliansen vann kampen om regeringsdugligheten – det som annars brukar vara socialdemokraternas bästa gren.

Vad låg då bakom den bild som medierna gav av *sakfrågorna*?

Det finns i huvudsak två förklaringar till varför alliansen gynnades och socialdemokraternas missgynnades. För det första lyckades alliansen att få *arbetslösheten* till valets viktigaste fråga samtidigt som Sveriges goda ekonomi och starka tillväxt kom bort.

För det andra kom alliansens *utanförskapsperspektiv* och alliansens beskrivningar av verklighetens Sverige att dominera i medierna. I ett slag framtogs socialdemokraterna sin viktigaste profilfråga samtidigt som ekonomisk tillväxt som det viktigaste medlet mot arbetslöshet avväpnades.

Innebar mediernas stora uppmärksamhet av jobben och arbetslösheten och mediernas verklighetsbeskrivningar och verklighetsperspektiv ett oskäligt gynnande av den borgerliga alliansen och ett oskäligt missgynnande av socialdemokraterna?

Vad som kommer på mediernas dagordning och hur olika sakförhållanden framställs bestäms som tidigare nämnts i ett samspel mellan journalister och politiker, och kanske framför allt av partiernas inbördes kamp. Journalister har, i en del valrörelser som jag har undersökt, varit med om att avgöra vilken fråga som kommit högst på dagordningen. Integrationsfrågorna i 2002 års val är det senaste exemplet och kärnkraftsfrågan i 1979 års val det tidigaste. Men i 2006 års val var det inte journalisterna som gjorde att jobben och arbetslösheten kom högst på mediedagordningen.

Den viktigaste förklaringen var att alliansen hade en tydlig sakfrågeprioritering där jobben sattes högst på dagordningen. Och att en stor del av alliansens förslag, exempelvis inkomstskattesänkningar och sänkta A-kassenivåer, fördes samman och presenterades som en del av alliansens jobbpolitik.

Socialdemokraterna hade i valrörelsen ingen tydlig sakfrågeprioritering. Arbetslösheten prioriterades inte särskilt högt och socialdemokraterna var i sin politik inriktad på den öppna arbetslösheten och att jobben skulle komma som

ett resultat av den goda tillväxten i ekonomin. Att jobben kom högst på dagordningen avgjordes i första hand av partierna själva och deras inbördes kamp. Man kan därför inte påstå att det handlade om ett oskäligt gynnande av alliansen eller ett oskäligt missgynnande av socialdemokraterna.

Min slutsats blir att det var alliansens förtjänster och socialdemokraternas tillkortakommanden, mera än journalisterna, som låg bakom att jobben och arbetslösheten blev den största frågan i 2006 års medievalsvalrörelse. Alliansen vann kampen om dagordningen.

Att sysselsättningen eller massarbetslösheten såsom det framställdes i den politiska retoriken blev medievalsvalrörelsens viktigaste fråga kan naturligtvis diskuteras från andra utgångspunkter. Man kan exempelvis hävda att andra frågor var viktigare, exempelvis klimatförändringar, globalisering eller äldre-frågor. Men den typen av skälighetsbedömningar krävs inte för att svara på den frågeställning som här tas upp.

Förklaringen till att alliansens verklighetsbeskrivningar och verklighetsperspektiv kom att dominera i medierna var delvis ett indirekt resultat av att jobbfrågan kom högst på dagordningen. Alliansen, i första moderaterna, valde i sitt valbudskap att se på arbetslösheten ur ett bestämt perspektiv, utanförskapsperspektivet, och att framföra hur man såg på verklighetens Sverige som präglad av massarbetslöshet.

Moderaterna och alliansen fick på så sätt ett problemformuleringsprivilegium. Man hade initiativet i sysselsättningsfrågan och var på offensiven medan socialdemokraterna var på defensiven och hade svårt att hantera motståndarnas utanförskapsperspektiv på arbetslösheten. Att socialdemokraternas politik i 2006 års valrörelse var otydlig och utan en klar prioritering bekräftas också av de undersökningar som Temo utförde efter valet där ”var tredje väljare säger att de överhuvudtaget inte har vetat vad socialdemokraterna stod för”.⁹ Den bild som medierna gav av jobben och sysselsättningen avgjordes därför i första hand av partierna själva och deras inbördes kamp. Man kan därför inte påstå att det handlade om ett oskäligt gynnande av alliansen eller ett oskäligt missgynnande av socialdemokraterna.

Min slutsats är att det i första hand var alliansens förtjänster och socialdemokraternas tillkortakommanden, mera än journalisterna, som låg bakom att den verklighetsbild som gavs av jobben och sysselsättningen. Alliansen vann kampen om hur verklighetens Sverige skulle beskrivas.

⁹ Nicklas Källbring, Synovate Temos opinionsanalytiker, i Fokus 13-20 okt 2006.

12.2 Tre avslutande teser

Årets val är den nionde medievalrörelsen som jag har undersökt. Resultaten skiljer sig åt från val till val, men det finns tre generella mönster.

Mediebilden gynnar och missgynnar

För det första är det alltid så att den bild nyhetsmedierna ger av en valrörelse kraftigt kan gynna eller missgynna ett visst parti eller åsiktsriktning. Så var det också som vi kunnat se i 2006 års medievalrörelse.

Men för Sveriges Television, Sveriges Radio och TV4 (som har krav på sig att ha en opartisk och saklig nyhetsrapportering) finns det ingen systematik i den partiskhet som existerar. Det går alltså inte mot bakgrund av de nio val jag har undersökt att hävda att något parti eller politisk riktning systematiskt gynnas eller missgynnas.

De svenska nyhetsmedierna fungerar både som *medspelare* och *motspelare* till partierna. Rollen som medspelare och motspelare växlar mellan olika partier och från val till val. Och rena tillfälligheter eller yttre händelser som inträffar under själva valkampanjen kan avgöra om medierna blir medspelare eller motspelare till ett visst parti. Dataintrångsskandalen är ett exempel från årets valrörelse.

Även om det finns skillnader mellan olika nyhetsmedier är det likheterna i urval och tolkning och inte skillnaderna som utmärker svensk politisk journalistik. Det gör att om ett parti hamnar i ett ogynnsamt eller gynnsamt opinionsklimat slår det igenom i alla nyhetsmedier.

Mediebilden påverkar

För det andra spelar den bild medierna ger av partierna och valrörelsen en viktig roll för partiernas valresultat – både partiernas framgångar och deras motgångar. Under samtliga nio undersökta valrörelser finns det klara samband mellan den bild som ges av partierna och deras valfrågor och partiernas valresultat.

Så var det också i 2006 års val. De två partier som fick den mest ogynnsamma behandlingen i medierna – socialdemokraterna och folkpartiet – gick kraftigt tillbaka, medan de två partier som fick den mest gynnsamma uppmärksamheten i medierna – moderaterna och centerpartiet – båda gick framåt.

Det finns också ett växelspel mellan partiernas mediebehandling och deras ställning i opinionen. En gynnsam behandling leder till bättre opinionssiffror, som ger anledning till större och nästan alltid positiv uppmärksamhet i medierna och så vidare. Partierna kan på detta sätt hamna i neråtgående eller i uppåtgående spiraler som kan vara mer eller mindre utsträckta i tiden.

Mediebilden bestäms inte bara av journalister

Mediernas bild av valrörelsen kan alltså vara avgörande för ett partis framgångar eller motgångar. Men, för det tredje, den bild som medierna ger av partierna, de politiska sakfrågorna och valrörelsen bestäms inte enbart av journalister eller medierna själva.

Mediebilden bestäms i samspel mellan journalister och politiker, men också direkt av partierna själva och deras inbördes kamp om väljarnas röster. Men väljarna och mediernas publik är också med och påverkar genom att partier och medier anpassar sig till väljarnas och publikens behov och intressen. ”Den politiska verkligheten”, eller i vilket sammanhang och under vilka förhållanden som valrörelsen faktiskt utspelar sig i, spelar självfallet också en avgörande roll för det som tas upp i medierna.

Även om journalister och medier långsiktigt har ökat sin självständighet och sin makt över den bild som medierna ger av valrörelsen handlar det inte om någon slags automatisk maktökning val efter val. De senaste fem valen har exempelvis gett olika svar på frågan om vem som bestämt dagordningen i medierna.

Miljövalet 1988 var i hög grad präglad av journalisterna. Dagordningen under 1991 års val bestämdes däremot av partierna. 1994 års medievalrörelse bestämdes av den mycket svåra ekonomiska verklighet som Sverige då befann sig i. Den stora statskulden och det stora budgetunderskottet satte ramarna både för journalister och för politiker.

Och i många stycken var 1998 års val väljarnas val. Aldrig tidigare har nyhetsmedierna som i 1998 års valrörelse låtit väljarna komma till tals i särskilda opinionsundersökningar, genom väljarpaneler, genom enkäter och genom frågespalter. 2002 års val, som dominerades av språktestförslag och valstuge-reportage, gick starkt i medielogikens tecken.

Vem bestämde bilden som gavs av 2006 års valrörelse? Journalister eller politiker?

Medierna och journalisterna spelade som alltid i valrörelserna en viktig roll. Men de spelade knappast en dominerande roll (bortsett från dataintrångsskandalen). 2006 års medievalrörelse präglades snarast av politikerna. De bestämde över dagordningen, och om bilden i medierna gynnade eller missgynnade någon, kunde det i huvudsak föras tillbaka till partierna själva eller till deras inbördes kamp.

Men det var framförallt en åsiktsriktning som kom att sätta sin prägel på valrörelsen. Alliansen vann kampen om regeringsdugligheten, kampen om dagordningen och kampen om hur verklighetens Sverige skulle beskrivas.

2006 års medievalrörelse kom i hög grad att gå i Fredrik Reinfeldts och den borgerliga alliansens tecken.

Appendix 1

Medievalsundersökningarnas teoretiska utgångspunkter

Den som tar sig an att diskutera mediernas uppgifter i ett demokratiskt samhälle ställs till en början inför två frågor: På vilken grund, med vad rätt kan vi pådyvla medierna särskilda uppgifter och krav? Och om vi på goda grunder kan anse det rimligt; vilken instans skall vi vända oss till för att få reda på vilka uppgifter som i så fall bör åvila medierna?

På den första frågan finns det enligt min mening inget egentligt svar, mera än att peka på den centrala roll som medierna tilldelas i moderna demokratidoktriner och den viktiga roll som medierna faktiskt spelar för att ett storskaligt samhälle praktiskt skall kunna fungera som en demokrati. Om fri åsiktsbildning är en nödvändig förutsättning för demokratin är massmedier en nödvändig förutsättning för att en fri åsiktsbildning skall kunna äga rum. När det gäller den andra frågan faller det sig naturligt att vända sig till vår skrivna författning för att hämta de normativa utgångspunkter som skall ligga till grund för de uppgifter vi önskar att nyhetsmedierna bör utföra för att den svenska folkstyrelsen skall fungera på bästa sätt.

Fri åsiktsbildning

Två grundläggande demokratiska värden kan skiljas ut i författningen – folksuveränitetstanken och fri åsiktsbildning. De är dock starkt förbundna med varandra. Det räcker inte med att det ena av de två värdena uppfylls för att ett samhälle skall kunna karaktäriseras som demokratiskt.

Det grundläggande värde medierna bör vara med om att uppfylla kan därför formuleras på följande sätt: I en demokrati bör nyhetsmedierna verka för folkmeningens förverkligande genom att bidra till en fri åsiktsbildning. Mediernas uppgift i en demokrati är att bidra till en fri åsiktsbildning.

Två huvuduppgifter

Vilka uppgifter bör nyhetsmedierna utföra för att bidra till en fri åsiktsbildning? I klassisk demokratilitteratur och i normativa medieteorier kretsar alla normativa föreställningar om vilken roll medierna bör spela i ett demokratiskt samhälle kring två centrala teman: Hur medierna bör förhålla sig till de *styrande* i samhället, staten och de politiska makthavarna och hur massmedierna bör förhålla sig till de *styrda* i samhället, medborgarna och sin publik.

Med utgångspunkt ifrån föreställningen om människan som en förnuftsvarsel som själv är den som bäst kan avgöra och handla i enlighet med sina egna intressen och preferenser kan nyhetsmediernas uppgift i förhållande till ”de styrda” i ett demokratiskt samhälle beskrivas på följande sätt: Nyhetsmedierna bör förse medborgarna med sådan information att de fritt och självständigt kan ta ställning i frågor som rör *samhällets angelägenheter*. Ju bättre medierna fullgör sin uppgift, desto mer bidrar de till att uppfylla det grundläggande demokratiska värdet fri åsiktsbildning.

Och med utgångspunkt ifrån föreställningen att medierna skall övervaka och stå fria gentemot statsmakten kan nyhetsmediernas uppgift i förhållande till ”de styrande” beskrivas på följande sätt: Nyhetsmedierna bör fritt och självständigt övervaka och granska de styrande i samhället så att medborgarna kan ta ställning i frågor som rör *de styrandes handlingar*. Ju bättre medierna fullgör sin uppgift, desto mer bidrar de till att uppfylla det grundläggande demokratiska värdet fri åsiktsbildning.

Utifrån normativa utgångspunkter kan nyhetsmedierna sägas ha två uppgifter i en demokrati: att *informera medborgarna* och *granska de styrande*.

Tre krav

Vilka krav kan ställas på hur medierna bör uppfylla de uppgifter som från normativa utgångspunkter ålagts nyhetsmedierna?

Medborgarnas ställningstaganden i frågor som rör samhällets angelägenheter antas vara grundat dels på ett ställningstagande i den eller de sakfrågor det gäller, dels på ett ställningstagande till de aktörer som bär upp åsikterna i sakfrågan. Nyhetsmediernas uppgift att informera allmänheten kan sålunda på deskriptiv nivå delas upp i två olika uppgifter: att informera om sakfrågor och att informera om opinioner.

På normativ nivå ställs två krav: att nyhetsmedierna i sin informationsförmedlande uppgift är *informativa* – att de förser medborgarna med sådan information att de självständigt kan ta ställning i aktuella samhällsfrågor – och att de i sin opinionsförmedlande uppgift är *rättvisa* – att de behandlar olika åsiktsriktningar ett sådant sätt att inte någon åsiktsriktning oskäligt gynnas eller missgynnas. Ju mer informativa och ju mer rättvisa medierna är, desto större värde har de som underlag för medborgarnas ställningstaganden i frågor som rör samhällets angelägenheter.

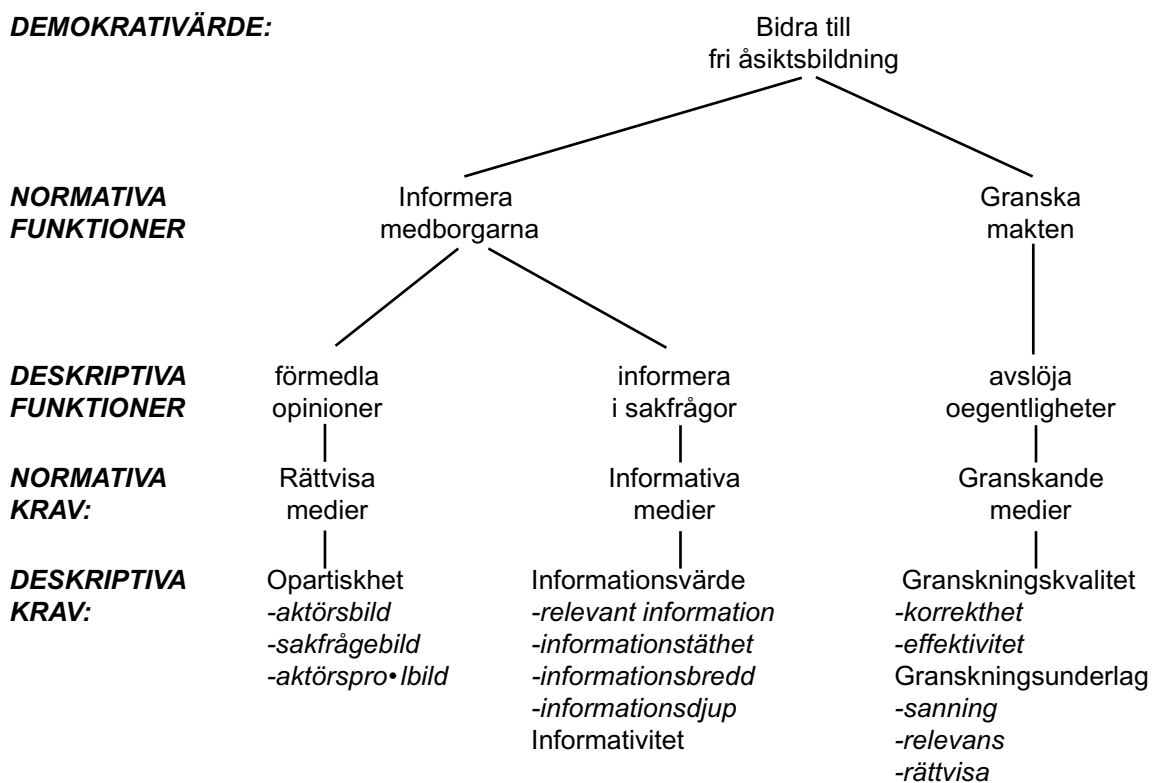
Medborgarnas ställningstaganden i frågor som rör de styrandes handlingar antas vara grundat på två olika slags underlag. Dels kunskap eller kännedom om hur de styrande utövar sin makt eller mer allmänt använder sig av det mandat de fått av medborgarna, dels information så att de kan ta ställning till de styrandes handlingar.

På normativ nivå ställs följande krav: att nyhetsmedierna *granskar* de styrande i samhället på ett sådant sätt att maktmissbruk och andra oegentligheter avslöjas och kommer till medborgarnas kännedom och att de förser medborgarna med sådan information att de kan ta ställning till de styrandes handlingar. Ju bättre nyhetsmedierna granskar de styrandes handlingar, desto större värde har de som underlag för medborgarnas ställningstagande i frågor som rör de styrandes handlingar.

På nästa sida sammanfattas *Medievalundersökningarnas* teoretiska utgångspunkter i schematisk form. I den nu aktuella rapporten om 2006 års medievalrörelse undersöks i första hand nyhetsmediernas opinionsförmedlande uppgift och kravet på att de i denna uppgift bör vara rättvisa – inte oskäligt gynna eller missgynna ett visst parti eller åsiktsriktning. Hur det normativa kravet på rättvisa undersöks, operationaliseras på deskriptiv nivå, beskrivs närmare i rapportens text.

Nyhetsmedierna och valdemokratin: uppgifter och krav

DEMOKRATIVÄRDE:

Appendix 2 Tabellbilaga

Tabell A1 Riksdagspartiernas exponering – en jämförelse mellan tidningarnas bildmaterial och textmaterial (procent)

	Bild	Text
v	6	5
s	36	33
mp	6	7
c	7	9
fp	20	20
m	19	17
kd	6	9
	100	100
Samverkan	48	45
Alliansen	52	55
	100	100

Kommentar: Gemensamma aktörsframträdande/bilder har fördelats på respektive partier med 1/3 (samverkanspartierna) respektive 1/4 (alliansen). Resultatet avser medelvärden för de ingående tidningarna och inkluderar rapporteringen kring fp:s datainlägg.

Tabell A2 De tio mest uppmärksammade sakfrågorna i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 (procent)

	Samtliga	Rap	Akt	Ekot	Nyh	SvD	DN	GP	AB	Ex	Metro	Update
1. Sysselsättning	17	18	12	26	22	14	12	16	7	25	20	36
2. Skatter	12	17	15	7	8	10	12	11	23	12	12	18
3. Familj/barn	10	10	9	10	8	6	8	14	11	12	7	0
4. Vård/äldreomsorg	7	7	13	5	6	10	8	3	5	6	7	0
5. Miljöfrågor	7	6	8	10	7	4	6	8	7	7	5	0
6. Utbildning/forskning	6	4	4	3	5	11	9	6	4	6	8	0
7. Integration	6	5	1	5	5	6	9	5	3	5	10	0
8. Rättsfrågor	5	3	1	0	4	9	4	5	8	7	13	0
9. Ekonomi	5	8	10	2	6	4	7	3	2	1	6	0
10. Utrikes/internationellt	5	9	5	12	11	3	3	3	0	1	2	46
Övriga sakfrågor	20	13	22	20	18	23	22	26	30	18	10	0
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
n = antal	-	296	280	186	200	686	793	635	462	210	186	11

Kommentar: Resultatet för "samtliga" avser medelvärdet för de tio undersökta nyhetsredaktionerna (exkl Update).

Tabell A3 Partiernas behandling (AB-index)

	Rap	Akt	Ekot	Nyh	SvD	DN	GP	Metro	AB	EX	Medel- värde
v	+38	+43	+35	+36	+46	+58	+47	+19	+52	+38	+41
s	+34	+27	+31	+22	+23	+17	+22	+25	+30	+10	+24
mp	+67	+59	+87	+47	+45	+53	+55	+55	+70	+28	+57
sam	-23	±0	±0	-21	-4	+2	+12	-33	+41	-63	-9
c	+66	+52	+65	+72	+65	+64	+72	+62	+71	+47	+64
fp	+34	-9	+4	+3	+26	+30	+17	+16	+10	+2	+13
m	+34	+43	+37	+42	+42	+49	+44	+37	+42	+36	+41
kd	+73	+46	+47	+45	+70	+58	+58	+63	+56	+21	+54
all	+35	+20	+35	+26	+16	+38	+14	+10	+22	+27	+24
Samtliga partier *	+38	+24	+31	+24	+32	+38	+31	+30	+38	+22	+31
SAMVERKAN	+35	+29	+35	+22	+28	+29	+29	+25	+40	+12	+26
ALLIANSEN	+40	+20	+27	+27	+35	+45	+32	+32	+36	+21	+32
skillnad	5	9	8	5	7	16	3	7	4	9	6

* ej medelvärde

Tabell A4 Överensstämmelse mellan partiernas egna sakfrågeprioriteringar och deras sakfrågeprofiler sista valrörelsemånaden 2006 (procent/ÖK)

	v		s		mp		c		fp		m		kd	
	Egen profil	Medieprofil	Egen profil	Medieprofil	Egen profil	Medieprofil	Egen profil	Medieprofil	Egen profil	Medieprofil	Egen profil	Medieprofil	Egen profil	Medieprofil
Jordbruk/fiske	0	1	0	1	5	2	2	2	0	1	-	1	1	1
Sysselsättning	9	17	9	19	3	9	13	15	7	7	-	16	9	8
Ekonomi	5	1	8	5	3	3	3	2	4	2	-	5	1	4
Regionalpolitik	1	0	2	0	0	0	3	0	0	0	-	0	0	0
Skatt	6	13	2	7	4	14	10	15	7	7	-	16	9	16
Familj	1	7	5	9	6	8	4	8	0	14	-	6	10	20
Vård/äldreomsorg	4	6	13	8	10	7	7	6	12	7	-	7	15	11
Socialpolitik	4	6	4	4	1	3	3	2	6	5	-	3	3	2
Skola/forskning	5	6	10	7	9	8	9	7	19	15	-	7	14	7
Kultur/fritid	1	1	5	2	4	2	1	3	3	4	-	4	3	2
Bostad	4	3	3	2	2	2	1	1	2	1	-	1	8	1
Miljö	10	6	6	6	13	16	13	14	4	5	-	6	8	4
Kommunikation	0	1	2	1	4	2	1	1	1	1	-	1	0	1
Integration	5	9	4	6	4	7	2	5	6	11	-	5	2	5
Rättsfrågor	4	6	3	5	3	6	3	6	13	6	-	7	4	4
Utrikes/internationellt	6	3	6	7	6	0	3	3	5	5	-	4	6	3
Arbetsliv	3	4	9	4	4	2	9	3	1	1	-	6	2	2
EU	3	2	1	2	3	2	2	1	1	1	-	1	0	2
Jämställdhet	12	5	3	1	8	3	5	3	5	5	-	1	1	2
Energi	3	0	3	3	3	2	5	2	1	1	-	2	3	2
Inga sakfrågor	3	1	0	1	0	2	1	1	1	1	-	1	0	3
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	-	100	100	100
n = antal sakfrågor	268	195	351	652	193	258	316	261	494	289	-	337	116	252
Överensstämmelsekoefficient (ÖK)		0,65		0,74		0,71		0,80		0,79		-		0,70

Tabell A5 Partiernas egna sakfrågeprofiler och den sakfrågeprofil de fick framträda med i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 (procent)

	Partiernas egen sakfrågeprofil fem-i-topp		Partiernas sakfrågeprofil i medierna fem-i-topp	
v	1. Arbetslöshetsfrågor	13	1. Sysselsättning	17
	2. Jämställdhet	12	2. Skatter	13
	3. Miljöfrågor	10	3. Familj/barn	7
	4. Sysselsättning	9	4. Vård/äldreomsorg	6
	5. Utrikes/internationellt	6	5. Miljöfrågor	6
s	1. Vård/äldreomsorg	13	1. Sysselsättning	19
	2. Utbildning/forskning	10	2. Familj/barn	9
	3. Arbetslivsfrågor	9	3. Vård/äldreomsorg	8
	4. Sysselsättning	9	4. Skatter	7
	5. Ekonomi	8	5. Utbildning/forskning	7
mp	1. Miljöfrågor	13	1. Miljöfrågor	16
	2. Vård/äldreomsorg	10	2. Skatter	14
	3. Utbildning/forskning	9	3. Sysselsättning	9
	4. Jämställdhet	8	4. Familj/barn	8
	5. Familj/barn	6	5. Utbildning/forskning	8
c	1. Sysselsättning	13	1. Sysselsättning	15
	2. Miljöfrågor	13	2. Skatter	15
	3. Skatter	10	3. Miljöfrågor	14
	4. Utbildning/forskning	9	4. Familj/barn	8
	5. Arbetslivsfrågor	9	5. Utbildning/forskning	7
fp	1. Utbildning/forskning	19	1. Utbildning/forskning	15
	2. Rättsfrågor	13	2. Familj/barn	14
	3. Vård/äldreomsorg	12	3. Integrationsfrågor	11
	4. Skatter	7	4. Skatter	7
	5. Sysselsättning	7	5. Vård/äldreomsorg	7
m	Sysselsättning		1. Sysselsättning	16
	Skatter		2. Skatter	16
	Utbildning/forskning		3. Rättsfrågor	7
	Rättsfrågor		4. Utbildning/forskning	7
	Vård/äldreomsorg		5. Vård/äldreomsorg	7
kd	1. Vård/äldreomsorg	15	1. Familj/barn	20
	2. Utbildning/forskning	14	2. Skatter	16
	3. Familj/barn	10	3. Vård/äldreomsorg	11
	4. Skatter	9	4. Sysselsättning	8
	5. Sysselsättning	9	5. Utbildning/forskning	7

Tabell A6 Riksdagspartiernas exponering – en jämförelse mellan nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 och 2002 (procent)

	2006	2002	Skillnad
v	6	7	-1
s	34	34	±0
mp	7	8	-1
samverkanspartierna	2	-	+2
c	7	7	±0
fp	10	14	-4
m	14	17	-3
kd	8	9	-1
alliansen	12	4	+8
	100	100	
Samverkan	49	49	±0
Alliansen	51	51	±0
	100	100	

Kommentar: Resultatet avser medelvärden för samtliga undersökta nyhetsmedier (exkl Metro och TV3:s Update). Rapporteringen kring fp:s datainträng ingår inte i resultatet.

Tabell A7 Partiernas framträdanden i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 jämfört med 2002 (AB-index)

	AB-index		Skillnad
	2006	2002	
v	+41	+37	+4
s	+24	+32	-8
mp	+57	+47	+10
c	+64	+55	+9
fp	+13	+56	-43
m	+41	+37	+4
kd	+54	+56	-2
borgerliga alliansen	+24	+5	+19
medelvärde	+40	+41	-1

Tabell A8 Partiernas exponering som huvudaktörer i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 (procent)

	Agerande huvudaktör	Omtalad huvudaktör	Agerande och omtalad huvudaktör
Feministiskt initiativ (fi)	49	30	39
Junilistan (jl)	22	9	16
Sverigedemokraterna (sd)	9	31	20
Sjukvårdspartiet (sp)	7	3	5
Piratpartiet (Pp)	1	1	1
Nationaldemokraterna (nd)	1	4	3
Övriga, småpartier som grupp	11	22	16
	100	100	100
n = artiklar/inslag	74	74	148

Kommentar: N-siffran avser antalet artiklar/inslag där ett småparti framträder som agerande respektive omtalad aktör.

Tabell A9 Småpartiernas behandling i nyhetsrapporteringen sista valrörelsemånaden 2006 (AB-index)

	<u>Samtliga medier</u>
jl	+59
fi	+58
Pp	+58
sp	+56
sd	+20
nd	-7
<i>Småpartier som grupp</i>	+42
<i>Riksdagspartier som grupp</i>	+31